

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה כבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.1 דברים נצבים כט,טו

דברים נצבים כט,טו:

פ אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם

ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל:

ושטריכם – מונח זקף-קטן במלה אחת - ריבה וריבה את הכל, כעין מידה (יח) מל"ב מידות מידות של ר' אלעזר בן ר' יוסי הגלילי "מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל", תפקיד השוטרים שמירה, מניעת עבירות ולבצע הדין. כאשר כל ישראל נצבים להמליך הקב"ה למלך אף השוטרים כולם יכולים להשתתף עמם כי אין צורך בתפקידיהם.

דברים נצבים כט,טו – טז:

[טו] כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם:

[טז] ותראו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמקם:

[רש"י] (כט,טו) כי אתם ידעתם וגו' - לפי שראיתם האומות עובדי עבודה זרה, ושמה השיא לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם, (כט,יז) פן-יש בכם וגו' - לפיכך אני צריך להשיבכם. (כט,טו) ותראו את-שקוציהם - על שם שהם מאוסים כשקצים. גלליהם -

שמוסרחים ומאוסין כגלל. עץ ואבן - אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי, לפי שאין הגוי ירא שמה יגנבו, אבל של כסף וזהב

אשר עמקם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמה יגנבו (ראה תנח' נצבים ג).

[רש"י] חיבר בפירושו בין (כט,טו) ו-(כט,טו) בפתחו ב- [טו] כי אתם ידעתם וגו' ובצרפו אליו את [טז] ותראו את-שקוציהם, שראיתם

האומות עובדי עבודה זרה ועבודותיהם המאוסות והמוסרחות העשויות עץ ואבן אבל אלו של כסף וזהב לא ראיתם כי מסתירים אותם מפני גנבים. החיבור מרמז ללמוד מפסוק לפסוק, ונראה ללמוד מ-(כט,טו) ל-(כט,טו), כעין מדה כ"ג מל"ב מידות של ר' אלעזר בן ר' יוסי הגלילי "מדבר שהוא מוכיח (מלמד) על חבירו".

(כט,טו) ואת אשר עברנו בקרב הגוים - דרגא תביר מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים (שלדעתנו על פי רש"י משמע) שעל כל אחד

חל הענין אשר עברתם והמשכו (כט,טו) ותראו את-שקוציהם - פשטא מונח זקף-קטן במלה אחת - כעין מידה ריבה וריבה את הכל,

כעין מידה (יח) מל"ב מידות מידות של ר' אלעזר בן ר' יוסי הגלילי "מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל", וההסבר, שעברו בין אומות

עולם אחדות ולא בין כל האומות, וראו מעט מעבודות הזרות של הגויים שעברו ביניהם וגם מאלו רק את אלו המאוסות והמוסרחות שאין

הגויים חוששים לגניבתם. ועליהם לדעת שהמאוס והסירחון חל על כל העבודות זרות וכך נראה כל העולם האלילי וגם האלילים מכסף

וזהב מאוסים ומסרחים והסיבה האמיתית שהגויים מיקרים ושומרים אותם זה רק מפני הערך של המתכות ואינם אמת, הפתוי לעבדן הוא

מהדמיון שהם מעוררים מכוה הטומאה.

דברים נצבים כט,יז – כ: [יז] פן-יש בכם איש או-אשה או משפחה או-שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת

לעבד את-אלהי הגוים הקים פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה: [יח] והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך

בלבבו לאמר שלום יהיה-ל' כי בשררות לבי אלך למען ספות הרנה את-הצמאה: [יט] לא-יאבה ה' סלת ל' כי אז

יעשו אף-ה' וקנאתו באיש יהוא ורבעה בו כל-האלה הכתובה בספר הזה ומחה ה' את-שמו מתחת השמים:

[כ] והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה:

(כט,יז) פן-יש בכם - מונח תלישא-גדולה איש או-אשה - מונח גרשיים או משפחה או-שבט - דרגא מונח רביע

[דעת זקנים מבעלי התוספות]

(כט,יז) פן-יש בכם זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית אשר לבבו פנה היום ותהיה מחשבתו לרעה לעזוב את השם לזה יש

לחוש, ועוד פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה: ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה כדמפרש ואזיל (כט,יח) והיה

בשמעו וגו' כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה לי ולצער הזה הרי

לא קבלתי האלה וא"כ (רב' נצ' כט,יח) בשררות לבי אלך למען ספות הרנה כלומר שירצ' להוסיף החטאי' שהוא רוח ונשבע מהם

שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות, אבל עכשיו שתבואו כלכם

בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על הברית (כט,יט) לא-יאבה ה' סלת ל' כי אז יעשו אף-ה' וקנאתו שהתניתם

לו לעמוד ולא תעמדו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות הללו ותעמדו בכריתו שאם לא תעמדו בכריתו ורבעה בו

כל-האלה ... ומחה ה' את-שמו של עובר מתחת השמים: לא ינין לו ולא נכד בעמו, (רב' נצ' כט,כ) והבדילו ה' לרעה הוא חושב

להבדל מישאל ללכת בשירותו לבו ויבדל לרע לו:

(כט,יז) או משפחה או-שבט - דרגא מונח רביע, יצר הרע שנכנס באדם בחטא אדם הראשון לחטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל

ועריות פתח פתח להוסיף חטאים שאין בהם יצר הרע מהסוג הראשון אלא לדברים אחרים.

התיקון אמור להיות שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות. וזה מאמר חז"ל בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין [בבלי

קדושין לב, ספרי עקב איה] וגם הנוסח ברא הקב"ה יצר הרע, ברא לו תורה תבלין [בבלי בבא בתרא טז, א, זהר א,קצ]

(כט,יז) פן-יש בכם - מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישאל על העבירות הנסתרות והנגלות מהם עד עברם את

הירדן, ואח"כ המחיצה נתלת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסתרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן כי

נענשים הרבים על הכל, כפירש [רבינו בחיי] (רב' נצ' כט,כח) הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו. כתב רש"י ז"ל: נקוד על

לנו ולבנינו ועל עיני ד"עדר", לדרוש שאף על הנגלות לא ענש הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרוזים

ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. ומביא [הירושלמי (סוטה ז,ה)] שאמר כן, אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קבלו עליהם הנסתרות,

אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלין עליכם הנסתרות באין מים ושוטפין אתכם, אמר רבי שמעון בן זבידא תדע לך שהרי עכן חטא

ורובן של סנהדרין נפלו בעי. אמר להם: בכם הותרה הרצועה, יצאה בת קול ואמרה: אין לכם עסק בנסתרות. ופירוש " בכם הותרה

הרצועה" שאחם לוקים עכשיו על הנסתרות. ויש שפירש בכם הותרה הרצועה" כשאמר משה בכם, כלומר פן-יש בכם אז הותרה

הרצועה להענש על הנסתרות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

פְּנֵי-יְשׁ פְּכָם – מונח תלישא-גדולה, (א) כעין מחיצה – התחייבות על הנסתרות (כעין מעבר למחיצה) (ב) רמז למספר אותיות מנוקדות כפ' (רבינו בחיי) מוסיף הסבר למיקום הנקודות לָנוּ וְלְכַנְיָנוּ עַד-עוֹלָם לְעֵשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס
נתחייבו בנסתרות, והיה ראוי לינקד לה' אֱלֹהֵינוּ (י"א אותיות) כדי לדרוש שאין הנסתרות לה' לבדו כי גם לנו הם, אבל לפי שאין כבוד השם לינקד ונקד לָנוּ וְלְכַנְיָנוּ (י' אותיות מנוקדות מלמעלה) במקומו. ועל כן הוצרך לינקד ע"י"ן (במלת עַד) כנגד אותיות "לה' אלהינו" להשלים י"א אותיות.

דברים נצבים כט,כח: הנסתרות לה' אֱלֹהֵינוּ והנגלת לנו וְלְכַנְיָנוּ עַד-עוֹלָם לְעֵשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס

דברים נצבים כט,כח: הנסתרות לה' אֱלֹהֵינוּ

והנגלת לנו וְלְכַנְיָנוּ עַד-עוֹלָם לְעֵשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס

הסברנו ב-(דב' נצ' כט,יז) **פְּנֵי-יְשׁ פְּכָם** – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישראל על העבירות הנסתרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן, ואח"כ המחיצה נתלתת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסתרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן נענשים הרבים על הכל, כפירש רבינו בחיי ע"פ הירושלמי (סוטה ז, ה) ובפירוש זה תתמוך תבנית הטעמים הַנְּסֻתָּרֹת – קדמא זקא-קטן בתיבה אחת, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר אל הכתוב מוקדם וכאילו נכתב הַנְּסֻתָּרֹת וְהַנְּגַלָּת, עד מאמר משה או עד עברכם הירדן אינכם נענשים עליהם, ממאמר משה או ממעבר הירדן אם לא תחקרו ותענישו יענשו הרבים (אם גם הם חטאו בסתר) (כט,כח) **לְעֵשׂוֹת** – זקא-גדול, טט – זקא-גדול ענין בעל שלוש נקודות, שתיים באופן אחד אחת באופן אחר, כאן הענין לעשות פעילות

מניעת ע"ז, שתי נקודות באופן אחד ע"פ פרש"י

• א' אבל הנגלות לנו ולבנינו – חובת החקירה

• ב' ולבער הרע מקרבנו – חובת הביעור ללא משוא פנים

• הנקודה השלישית באופן אחר וכאן שאם לא יעשו את שתי הנקודות הנ"ל היינו שאם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים (אם גם הם חטאו בסתר) וגו'

כמו-כן יש לפסוק מימד נבואי בעל פירוש נחמה כפירש מוסף רש"י ... (תה' פז,ו) ה' יִסְפָּר בְּכִתּוּב עַמִּים זֶה יֵלֶךְ-שָׁם סֵלָה: .

לעתיד כשיכתוב הקב"ה העכו"ם לדראון, ימנה את ישראל הנבלעים בתוכם ואת הנאנסים ביניהם ויוציאם מתוכם ויאמר זֶה

יֵלֶךְ מאותם של ציון ויברור אותם לו, וזה שאמר ישעיה (סו,כא) **וְגַם-מֵהֶם אֶקַּח לְפָהֲגִים לְלוֹיִם אֲמַר ה':** מן הגוים. מן

הגוים המביאים אותם מנחה אקח הנבלעים בתוכם יהיה בהם כהנים ולוים שאינם ניכרים, ולפני גלוים הם, אֲמַר ה': והיכן אמר

הַנְּסֻתָּרֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ . (כט,כח) הַנְּסֻתָּרֹת – קדמא זקא-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, כאן בסיס מוקדם

לנבואת ישעיה המאוחרת

כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר ב- ישעיה (סו,כא) אל הכתוב מוקדם בתורה וכאילו נכתב הַנְּסֻתָּרֹת וְהַנְּגַלָּת

היינו הנבלעים בין הגוים בזמן קדום, עתיד הקב"ה לבררם מבין הגוים ולהשיבם לעם ישראל ולתפקידיהם, וזה וְהַנְּגַלָּת לָנוּ

וְלְכַנְיָנוּ עַד-עוֹלָם. ויש לזה גם רמז בגל' המלים **עַד-עוֹלָם לְעֵשׂוֹת** – זקא-קטן זקא-גדול והפרשם מגי' הטעמים, שלא מובא כאן.

דברים נצבים כט,יח: וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהִתְבַּרַךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלֹום יְהִי-לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֶלֶף לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת-הַצִּמְאָה:

בְּשִׁמְעוֹ – תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה, שהרוצה לנטות מדרך ה' מתברך במחשבתו ואומר בלבו שלא קבל עליו האלה ודומיה ולכן כביכול עומד מחוץ למחיצת המחויבים לצווי ה'

אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים – קדמא ואולא – כלל

הַזֹּאת וְהִתְבַּרַךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלֹום יְהִי-לִי – רביע ... זקא-קטן בין שני קיסרים, כעין מידה סתום שלא בא לסתום אלא לפרש.

מפיל **מהרש"א חידושי אגודת מסכת קידושין דף מ עמוד א** עולה שמי שחושב לחטוא בעבודה זרה ושלא יענש על כך, עליו לדעת

שבעבודה זרה הקב"ה מצרף מחשבת החושב בעבודה זרה למעשה של אחר העובד עבודה זרה ושניהם נענשים.

לֵאמֹר שְׁלֹום יְהִי-לִי – זקא-קטן, בתפקיד שני ענינים **אברבנאל דברים פרק כט** ... ויהיה כפי הפירוש הזה **שְׁלֹום יְהִי-לִי** משמש

לשני ענינים, אם להוציא את עצמו מכלל הנכנסים בכרית. ואם בהבטחתו שיחובר אליהם ובוזה ינצל מהרעות. ועל זה אמר (ש"ט)

לֹא-יֵאבֶדָה הו' סֵלָה לָו' .

הַזֹּאת – רביע, פרט בעל ארבעה ענינים ופירט ר' יוסף בכור שור שלושה סוגים: אלות, השבועה, הברית, ובפסוק (כט,טז) הברית,

הקלות והשבועות, סה"כ **הָאֱלֹהִים הַזֹּאת** משמעה: אלה, שבועה, ברית, קלה. או נאמר כי בנוסף לאלה יש ארבע: שבועה, ברית, קלה,

ארור (פר' כי-תבוא)

כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֶלֶף – תביר מרכא טפקא אתנח

כִּי – תביר – בתפקיד של לא ממש, וכאן לא ממש רואה אלא כאילו רואה, כמשמע מפיל **רש"י בשררות לבי אלף** – במראית לבי, כמו "אשורנו ולא קרוב" (במ' כד,יז); כלומר: מה שלבי רואה לעשות. ולפי פיל **מהרש"א** שרירות הלב יהיה מחשבת עבודה זרה ולא ביצועה בפועל.

דברים נצבים כט,יט: לֹא-יֵאבֶדָה הו' סֵלָה לָו'

כִּי אִזְּ עֵשָׂן אֶף-הו' וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הָהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמִתְחָה הו' אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

[אברבנאל] (דב' נצ' כט,יט) ... ועל זה אמר לֹא-יֵאבֶדָה הו' סֵלָה לָו' לא יחשוב שיהיה נדון עם הכלל ושהשם יתעלה יעבור על פשעו

להיותו יחיד. כי הנה השם יתעלה לא יסלח אליו אבל יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא אע"פ שהוא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה

בְּסֵפֶר הַזֶּה. רוצה לומר הפרטיות והמיוחדות יחולו עליו ועל כל העדה יהיה שלום. וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל

לֹא-יֵאבֶדָה הו' סֵלָה לָו' – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על הענין, כפיל **[אברבנאל]** שהחושב מחשבת ע"ז ומסתיר זאת יענש

בעונש יתר על הרגיל וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים האלות הפרטיות והמיוחדות ועוד יוסיף עליו וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה ובעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.2 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים ליב - יג:

[יב] לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה וינקה לנו וישמענו אתה ונעשנה;
[יג] ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים וינקה לנו וישמענו אתה ונעשנה;

[תורה תמימה] (דב' נצ' ליב) לא בשמים הוא - מאי לא בשמים הוא, א"ר ירמי, שכבר נתנה תורה מהר סיני ואין אנו משגיחין בבת קול!^(א)
[ב"מ ג"ט ב']:

לא בשמים – מרכא טפקא, יתור לרבות, על דרשת שלא משגיחין בבת קול גם דברי נביאות באופנים שונים בעינינו הוראה כמו

שמפרש [תורה תמימה הערה יא]

כלומר בבת קול הפוסק הלכה כיחיד נגד רבים. ובסוגיא כאן אמרו אין משגיחין בב"ק שכבר כתיב בתורה אחרי רבים להטות, ואמנם נראה דלא דוקא נגד רבים אלא אפילו כיחיד נגד יחיד אין ב"ק מכרעת, כיון דבכלל ענין דברי תורה לא בשמים היא ומה שהביא הפ' אחרי רבים להטות הוא משום דאייירו שם במחלוקת יחיד ורבים, ועיין בתוס' שם ובתוס' יבמות י"ד א' - ודע

דבכלל לא בשמים הוא הוי גם דברי נביאות וכמש"כ הרמב"ם בפ"ט ה"א מיסוה"ת (מיסודי התורה) שאין הנביא רשאי לחדש

דבר מה"ת משום ד- לא בשמים הוא, וכן הנביא שאמר הלכה כדברי פלוני מצד נביאות הרי זה נביא שקר ואפילו נותן אות ומופת, יען שהוא בא להכחיש את הכתוב בתורה לא בשמים הוא,

(דב' נצ' ליב) הוא – אתנה, מגביל את ההרחבה שב- לא בשמים מתי לא שומעים לדברי נביאות, ומלמד כי בשני דברים שומעים

לנביא, וכהמשך [תורה תמימה הערה יא]

אבל בסתירת דין לפי שעה שומעין לו וכמבואר לפנינו בפ' שופטים (י"ח ט"ו) בפסוק אליו תשמעון, ועיין מש"כ בפ' משפטים בפסוק אחרי רבים להטות. – ונראה פשוט דרך לענין הוראה אין שומעין לנביא, אבל הודעת מציאות וגלוי מילתא בודאי שומעין לו, וראיה לזה במכורות כ"ד א' דאמר שם לענין הדין דאייירי התם שעומד בספק עד יבא ויורה גואל צדק, ופריך מאי עד יבא ויורה, עד שידע לך הדבר מבעי ליה ופירש"י יבא ויודיע מבעי ליה דגלוי מילתא בעלמא שיגיד לנו וכו' והוראה לא שייך אלא בדבר הלכה עכ"ל, והרי מבואר כמש"כ דעל גלוי מילתא שומעין לנביא, ועיין יבמות ק"ב א' ומש"כ בפ' שופטים שם ובפ' בשלח בפסוק והוא כזע גד לבן:

(דב' נצ' ליב) לא בשמים הוא - אמר רב יהודה אמר שמואל, שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, אמר

להו לא בשמים היא^(א) [תמורה ט"ז א']:

[תורה תמימה הערה יב] (הערה זאת מדגימה מיהושע שהיה נביא אחרי משה שלענין הוראה אין שואלים מן השמים אלא יש להכריע בכלים של התורה שבעל פה כפי שהתקבלו ממה) ר"ל שאמרו ליהושע שישאל מן השמים כמו שהי' משה שואל, ואמר לא בשמים היא, וממשה אין ראייה, כי הכל נמסר לו מן השמים, וע"ע מענין זה לפנינו בס"פ בחקתי בפ' אלה המצות בדרשה שאין הנביא רשאי לחדש דבר:

(יג) ולא מעבר לים הוא - א"ר אבדימי בר חמא, מאי דכתיב ולא מעבר לים הוא - שאם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה^(א)

[עירובין נ"ה א']:

ולא מעבר לים הוא - מאי ולא מעבר לים הוא, רבא אמר, לא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים^(א) ור' יוחנן אמר לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרנים^(ב) [עירובין נ"ה א']:

ולא מעבר לים – מרכא טפקא, יתור לרבות, על הפשט של מקום גם מי שמתגאה בידיעת התורה והלומד מתוך תענוגי העולם הזה כפירש [תורה תמימה הערה יד] ... ונראה דמכוין למ"ש בפ' חלק קי"א א' עה"פ דאיוב לא תמצא בארץ החיים לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה, והפי' הוא במי שחי חיי נחת ותענוגים, והיינו שלומד מתוך הרחבת הדעת בחיי העוה"ז שנדמה לים

ועיין בתנחומא פ' בראשית דמשמע שם דזה הוא רק בתורה שבעל פה ולא בתורה שבכתב. וגם יש לפרש שמרחיב דעתו שמתגאה ברחבת דעתו על התורה לומר דבר זה נראה לו ודבר זה לא נראה לו, וכדומה:

הוא – אתנה, מגביל את ההרחבה שב- ולא מעבר לים למתגאה בתורה שבעל פה.

דברים נצבים ליט: הערתי בכם היום את השמים ואת הארץ

החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה

ובחרת בחיים למען תחיה אתה ונרעך:

את השמים ואת הארץ - ר"ת א' ה' ו' ה' - שם קפיצת הדרך, בינה, גי' טו"ב, ר"ע אמר לרבי ישמעאל שהעליה לשמים היא ע"י השם

הזה או ר"ת של הקרא (בר' ח"ש כג, א) אלהי השמים ואלהי הארץ (בר' א, א) את השמים ואת הארץ

(ז) בכס בכל זאת (ראה ספ"ד שו). דבר אחר (ח) (שם): הערתי בכם היום את השמים ואת הארץ וגו' - אמר להם הקדוש ברוך

הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם: שמה שנו את מדתם? שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר "וזרח השמש ובה השמש" (קה"ה, א, טט) – החיות והתנועה מכח השם אהו"ה המאומז בר"ת? (הסתכלו בארץ שבראתי לשמש

אתכם: שמה שנתה מדתה? שמה זרעתם אותה ולא צמחה? או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים (טט) – החיות וכח הצמיחה מכח השם אהו"ה המאומז בר"ת? (ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד: אם זוכיין אין מקבלין שכר, ואם חוטאיין אין מקבלין פורענות - לא שנו

את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה (ראה ספ"ד שו).

[שפת"ח ז] (טט) – שיהיו עדי התראה) והרי עדיין לא עשו כלום, לכך פירש וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם.

[שפת"ח ח] דלטעם הראשון קשה היה לו לומר העידותי בכם בפני השמים והארץ, מפני שהם יהיו עדי התראה, לכן אמר דבר אחר

וכו', ולפירוש דבר אחר קשה למה אמר לשון העידותי שהוא לשון עדות או התראה, לכן פירש גם הטעם הראשון.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"י) כי במצוותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

ע"פ רש"י ושפת"ה הערת' – קדמא, הצווי לשמים וארץ להיות עדי התראה קדם לכל עבירה של בני ישראל בא"י שאמא יעשו עבירות. הערת' – קדמא, כבר בבריאה העיד ה' את-השמים ואת-הארץ ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכס בכל זאת ככם היום את-השמים ואת-הארץ – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... שאם זכותם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה ככם – מונח, אפשר כעין שתי סדרות של תבנית זרקא סגול היום את-השמים ואת-הארץ – זרקא מונח סגול, ע"פ רש"י ושפת"ה, א' כעדי התראה מפני עבירות; ב' כעדות של נאמני ביצוע דבר ה'.

הערת' ככם היום את-השמים ואת-הארץ – ר"ת שם אהו"ה שם הדעת, שם הקישור שם העברת החיות לבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועתיה כפ"רש"י "זורח השמש וכא השמש" (קה"א, ה), שם המניע כח המצמיח, כח הצומח ע"פ רש"י זרעם הארץ וצמיחה מהמין שזרעם

הערת' – קדמא, מקדמת דנא, כבר בבריאה העמיד ה' את-השמים ואת-הארץ בשילוב שמו המיוחד אהו"ה, ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכס בכל זאת

ככם היום את-השמים ואת-הארץ – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... שאם זכותם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה

רש"י ובחירת' בתיים – אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר (תהלים טז, ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:

ובחירת' בתיים – פשטא זקף-קטן, כעין שתי דרשות כפשוטו של מקרא. והוא כפירש תורה תמימה ללמד לבנו אומנות ואם לא למדו ללמד את עצמו

(יט) ובחירת' בתיים – תנא רבי ישמעאל, ובחירת' בתיים – זו אומנות, מכאן אמרו חכמים חייב אדם ללמד את בנו אומנות, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא, למען תתנה אהה כתיב"י [ירושלמי קדושין פ"א ה"ז]:

למען תתנה – מרכא טפחא, יתור לרבות והוא כפירש תורה תמימה ללמד לבנו שחיה ואם לא למדו ללמד את עצמו

למען תתנה אהה – מכאן היה ר' עקיבא אומר, חייב אדם ללמד את בנו לשוב על המים, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא למען תתנה אהה כתיב"י [שם שם]:

דברים ואתחנן דכו: הערת' ככם היום את-השמים ואת-הארץ כפ"רש"י ואת-הארץ אשר אהם עבירים את-הנרצון שמה לרשתה לא-תאריכו ימים עליה פי השמד תשמדון:

ככם היום – קדמא ואולא רמוז לכעין כלל ואחריו אשר אהם – קדמא ואולא רמוז לכעין כלל

דברים נצבים לי: הדרנא ככם היום את-השמים ואת-הארץ

החיים והמנות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחירת' בתיים למען תתנה אהה ונרצף: מפר' ואתחנן ומפר' נצבים עולה כעין כלל על התרחשויות ותפקיד השמים והארץ בהם: משעת מעבר הירדן מערבה לארץ היעודה -> חלה עדות התראה לשמור מצוות ה' -> פן יאבדו מארץ-ישראל -> פן ישמדו בכלל

לכבוד הדף היומי דברים עקב ח, ח, י: [ח] ארץ חטה ושערה ונפן ותאנה ורמון ארץ-זית שמן ודבש: [ט] ארץ אשר לא במסכנת האכל בה לחם לא-תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת: [י] ואכלת ושבעת וברכת את-ת' אלהיך על-הארץ הטבה אשר נתן-לך:

בבלי ברכות מדא משנה. אכל ענבים ותאנים ורמונים - מברך אחריהם שלש ברכות, דברי רבן גמליאל; וחכמים אומרים: ברכה אחת (מעין שלש). רבי עקיבא אומר: אפילו אכל שלק והוא מזוננו - מברך עליו שלש ברכות. השותה מים לצמאו - מברך שהכל נהיה בדברו; רבי טרפון אומר: בורא נפשות רבות וחסרונן.

גמרא. מאי טעמא דרבן גמליאל? - דכתיב: (דב' עקב ח, ח, י): [ח] ארץ חטה ושערה ונפן ותאנה ורמון ארץ-זית שמן ודבש: [ט] ארץ אשר לא במסכנת האכל-בה לחם וגו', וכתיב: [ט] ארץ אשר לא במסכנת האכל-בה לחם וגו', וכתיב: (דב' עקב ח, ח, י) [י] ואכלת ושבעת וברכת את-ת' אלהיך. ורבנן? - [ט] ארץ הפסיק הענין. ורבן גמליאל נמי, [ט] ארץ הפסיק הענין! - ההוא מבעי ליה למעוטי הכוסס את החטה. אמר רבי יעקב בר אבדי אמר רבי חנינא: כל שהוא מחמשת המינין - בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. אמר רבה בר מרי אמר רבי יהושע בן לוי: כל (פרי עץ) שהוא משבעת המינין - בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.

אפשר כי רבן גמליאל לומד מ-לחם – זקף-קטן שתי הלכות, (א) שברכת המזון על שבעה המינים (ב) למעט מברכת המזון את הכוסס חיטה וכנראה שעורה שהן משבעה המינים

[ט] ארץ אשר לא במסכנת – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כתוב שחבירו שלפניו למד עליו, היינו מייבא לכאן את פסוק (ח, ח), שבעה המינים, ומפסוק (ח, י), ואכלת ושבעת וברכת, טפחא בראש הפסוק בתפקיד מתפשט אפיונו ומעביר את ברכת המזון אל פסוק (ח, ט) וכך נוצר שעל שבעת המינים חלה ברכת המזון.

רבנן לומדים את ההבאה של (ח, ח) אל (ח, ט) וגם שיחול (ח, י) על מה שהובא ל-(ח, ט) אבל הם דורשים כי מלת [ט] ארץ מפסיקה את השביעיה של שבעה המינים שב-(ח, ח) מסנת אל ברכת המזון רק את ארץ חטה ושערה שמהם אופים (ח, ט) לחם ולא את הפירות שבשבעה המינים.

ורבנן? - [ט] ארץ הפסיק הענין. רעיון הגמרא של הפסקת הענין רוצה לומר שאם לא יתקיימו ארבעה התנאים הבאים, יופסק ענין ברכת המזון ויברכו אחת מעין שלוש או אדמה או שהכל.

נאמר ב-בבלי ברכות לז, א והתניא: הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה; טחנה אפאה ובשלה, בזמן שהפרוסות קיימות - בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ, מכאן אפשר לומר כי מה שרבן גמליאל ממעט הכוסס חטה מברכת המזון, תורם ל(א) ו-(ב) המעטה של מה שאינו מוגדר לחם, שעליו חלים שני התנאים (א) ו-(ב)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרקא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא = טרקא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרקא טפקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרקא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרקא טפקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן ... זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

(א) כל שהוא מחמשת המינין (של דגן שהאבות הן חטים ושעורים, והכוסמים בכלל חטים ושבולת שועל ושיפון בכלל שעורים) שטחנו אותו דק – שיקרא קמח – באופן שיתקיים בו הגדרת עיסה (בלילה דביקה) שבתנאי (ב).

(ב) שהקמח בלול במים ואפוי (ח,ט) **לֶחֶם**

תורה תמימה ויקרא פ"ז (יג) על חלת לחם – ת"ר, על חלת לחם חמץ, מלמד שאין הלחם קדוש אלא אם כן קרמו פניה בתנור^(ח)

[מנחות ע"ח ב'] : **על חלת לחם** – אמר רבא, לחמי תודה מכיון שנאפו נא נתקדשו, מאי טעמא להם כתיב, והיכי דמי נא, כל שפורסה ואין חוטיין נמשכין הימנה^(כט) [שם שם]:

תורה תמימה הערה (כח) ... לחם מורה רק לחם אפוי, וקודם אפיה נקרא עיסה, ומדכתיב חלות לחם בא להורות שהחלות תהיינה אפיות, ...

תורה תמימה הערה (כט) וילפינן ממצה דכתיב בה ג"כ לחם ויוציאין במצה אפוי בשיעור כזה, ולדעת הפוסקים באו"ח סי' תס"א הוי שיעור זה שוה לשיעור קרמו פניה בתנור שבדרשה הקודמת:

(ג) שאכל שיעור מדאורייתא כדי שביעה של כל אחד, ורבי יהודה עד כזית, ורבי מאיר עד כביצה ויש סוברים שכביצה הוא השביעה, ולשביעה יכול להיות זמן ממושך, אבל לכזית שיעור זמן כדי אכילת פרס

(ד) שהלחם הוא העיקר ולא טפל כגון הבא להפיג טעם חריף, והמקור ב-**משנה ברכות פ"ו מ"ז** הביאו לפניו מליח בתחלה ופת עם מבורך על המליח ופוטרו את הפת שהפת טפלה לו זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מבורך על העיקר ופוטרו את הטפלה: ומדרבנן מוסיפים ענין של קביעות סעודה, אבל זה חשוב בעיקר כאשר אוכל מזונות וקובע עליהם סעודה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרבי, דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה משמעותיים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושיב"פ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שכתבתיך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים כטי,א - יג:

[וא] לעברך בבקריה ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך פכת עמך היום:

[יב] למען הקים אתך היום. לו לעם והוא יהיה-לך לאלהים כאשר דבר-לך וכאשר נשבע לאבתך לאבךהם

ליצחק ולישעקב: [יג] ולא אתכם לבדכם אנכי פרת את-הבקריה הזאת ואת-האקלה הזאת:

רש"י (יא) לעברך - להיותך עובר בבקריה. ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך, אלא כמו (לעיל ד, יד) לעשותכם אותם:

לעברך בבקריה - דרך העברה, כך היו כוונתים ברית, עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים, כמו שנאמר (ירמיה לז,יח)

... העגל אשר פרתו לשנים ועברו בין בתריו:

רש"י הביא הסבר לעברך בבקריה מנביא, ולא מברית בין הבתרים בבראשית. ובברית בין הבתרים (בר' לך טו, י) כתב ודרך כורת

ברית לחלק בהמה ולעבר בין בתריה, כמו שנאמר להלן: העברים בין בתרי העגל (ירמיה לז,יט). וכן לא לומדים מ-(בראשית וישלח

לז,יא - יב): ההתחייבות השניה של שכס וחומר הופכת את ההתחייבות הראשונה לשבועה או נדר על דעת רבים. וכן לשבועה שהיא

אלה אפשר היה להביא מהשבועת אברהם לעבדו בשליחות קידוש אשה ליצחק (בר' חיי שרה,כד,ג,מא) אבל (בבלי נדרים סה,א) למד

שבועה היא אלה מהנביא (יחזקאל יז) ו-(דברי הימים ב' לו, יג) על צדקיהו ונבוכדנצר. והרש"ש תירץ שכיון שספר בראשית הוא

קודם למתן תורה, לכן הנאמר בו הוא אסמכתא ולא המקור שיש ללמוד ממנו.

לעברך - רביע, עם ישראל עברו ארבע בריתות עם הקב"ה, (א) במתן תורה, (ב) בערבות מואב (ג) בהר גריזים והר עיבל תיכף

לכניסתם לארץ-כנען (ד) ברית בשנה השביעית למלך צדקיהו. ותיכף עברו עליה.

בכתוב (דב' וא' ויג,א) או (דב' עקב יב,כ) ל- את-ה' אלהיך תירא מלת "את" נדרשת לרבות תלמידי חכמים, כגון ב- בבלי פסחים כב,ב

כדתנאי: שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל אתים שכתורה. כיון שהגיע (דב' וא' ויג,א) או (דב' עקב יב,כ) ל- את-ה'

אלהיך תירא - פירש. אמרו לו תלמידיו: רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן? - אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך

אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש: את-ה' אלהיך תירא - לרבות תלמידי חכמים.

על בסיס מאמר זה, נקח את הכתוב ה' אלהיך כבסיס ללמד שהמלים המצטרפות נותנות משמעות נוספת לכתוב.

בקרא (דב' נצ' כטי,יא) בבקריה ה' אלהיך מלת ברית נותנת משמעות של קיום מצוות התורה מסיני שנתנה ע"י ה' א-לקיך.

לכן אפשר כי תבנית הטעמים מרמות למצוות דרבנן.

אפשר כי הכתוב בבקריה ה' אלהיך בא ללמד על ברית קיום תרי"ג מצוות התורה שבכתב, ואפשר כי תבנית הטעמים של הכתוב

בבקריה ה' אלהיך - תביר מרכא טפקא, מלמדת כי ה' אלהיך - מרכא טפקא בתפקיד יתור לרבות הלכות מדרבנן, כדאיתא בבלי

פסחים כב,ב (ועוד גמרות) על הקרא (דב' וא' ויג,א) את-ה' אלהיך תירא והלכות שהם חידשו בנוסף להלכות שנתן הקב"ה בסיני, וקיום

הברית מתייחס גם להלכות שחידשו רבנן כפי' תורה תמימה (דב' נצ' כטי,יא) הבקריה הזאת - אין לי אלא מצות שקבלו עליהם מהר סיני,

מצות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מניין, ת"ל (אסתר ט') קימו וקבלו, קיימו מה שקבלו כבר"ם (בבלי שבועות לט,א):

ה' אלהיך - מרכא טפקא בתפקיד יתור לרבות הלכות מדרבנן על מצוות מדאורייתא וטעם תביר במלת בבקריה יוסבר ע"פ מסקנה

מהנאמר ב-ספר המצוות לרמב"ם שורש א ונספח ל-ספר החנוך. טעם תביר במלת בבקריה ממעט, ללמד שעל הרבה מצוות בין

מדאורייתא בין מדרבנן אין ברכת המצווה, כגון בדאורייתא מצוות כיבוד אב ואם, וברבנן מצוות שעיקר עשייתן מספק כגון מעשר דמאי

אין מברכין עליהן.

בין המצוות עם ברכות נמצאות שבע מצוות דרבנן הלל, מקרא מגילה, נר חנוכה, נר שבת, נטילת ידיים, לברך על כל הנאה (ובזה יום

טוב שני של גלויות שלא יזולו בו אף שבא על הספק, ומאה ברכות בכל יום), עירובין למיניהם.

ועוד רבוי ומיעוט ה' אלהיך - מרכא טפקא בתפקיד יתור לרבות עונשים מדרבנן לפי הוראת שעה שאמנם עשו חכמים חיזוק לדבריהם

יותר מדברי תורה, אין עונשי תורה על מצוות דרבנן אבל יש לבית דין כח לענוש כהוראת שעה, בנידוי, קנסות, עונשי גוף (מלקות, מומים

ואף מיתה) תשובות הרא"ש כלל י"ח, סי יג, כלל יז, סי יח, רבי חיים פאלאגי: שו"ת חיים ביד סימן צג, שו"ת ציצ"א אליעזר חלק יט סימן

נא בשו"ת ריב"ש (סי רנא) שדעתו ג"כ שיש כח אף בה"ז לדון דין מיתה לצורך שעה, אנציקלופדיה תלמודית כרך ח, [הוראת שעה] טור

תקכג ויש חולקים וסוברים שאף בחוץ לארץ שאין סמוכים, ואינם דנים דיני נפשות ודיני מכות וקנסות, מכל מקום כשראו שהעם פרוץ

דנים דיני נפשות לצורך השעה¹⁴⁸, אנציקלופדיה תלמודית הערות כרך ח, [הוראת שעה] טור תקכג הערה 148: מאירי סנהדרין נב ב

ו- תביר במלת בבקריה למעט למצוות דרבנן עונשים רק להוראת שעה ולא עונשי דאורייתא.

במקור הבא נמנות שלוש בריתות במדבר ולא מונה בריתות בנביא. הוא מובא בשביל לדון במשמעות אשר ה' אלהיך בחלק הבא

בפסוק. פתרון תורה פרשת נצבים עמוד 287 לעברך בבקריה ה' אלהיך ובאלתו וג', שלוש בריתות כרת להם אחת כשיצאו

ממצרים. ואחת כשעמדו לפני הר סיני ואחת כרת עמהן כן בארץ מואב. ולמה כרת עמהן כן אילא מפני שקבלו עליהן בחורב וחזרו

בהן ואמרו אלה אלהיך ישר'. לפיכך חזר וכתר עמהן כן לקבע עליו קללה למי שיחזור בדבריו. ואין לשון לעברך אילא כאדם שהוא

אומ' לחברו יעבר כך קללה אם חוזר אתה בדבר הזה, וכן אתה מוצא כשהכעיסו מה נא' על ידי דניאל שני' וכל ישר' עברו את תורתם

/תורתך/ וסורו לבלי ש' בקולך וג'. ואין אלה אילא קללה, שני' היתה האשה לאלה וג', ללמדך שכשם שמשביעין את השוטה כך

השביע הקדוש ברוך הוא את ישר' ושמה תאמר כל הטרח הזה היתה מפני שאיני צריך לכהן אילא מה אעשה כבר נשבעתי לאבותיכם

שלא אשנה בכם ובניכם לעולם, לכך נא' אשר ה' אלהיך פכת עמך היום וג' למען הקים אותך היום לו לעם וה' יהיה לך לאל' וג'.

ואומ' מלך אסור ברהטים, ואין אסור אלא שבועה שני' ואסרה אסר. לפיכך איני יכול לעבור על השבועה.

אשר ה' אלהיך - פשטא מונח זקף-קטן, כטעמי (שמ' יתרו כב) אנכי ה' אלהיך בטעם עליון, הברית כאן, הבריתות לאבות, הבריתות

בעבר עם כל אחד בעם ישראל, הבריתות בעתיד עם כל אחד מעם ישראל, כולם עם ה' יחיד ומיוחד.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוול"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרשא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב"שעשויה לגולל; יתור לרבות, מכל מקום; **הרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אָשֶׁר הָיָה אֵלֵהֶיךָ – פשטא מונה זקף-קטן, בתפקיד שתיים: שבועה לאבות (שלוש פעמים וביחד כקבוצה אחת), שבועה לבנים שלוש פעמים וביחד כקבוצה אחת)

פֶּתַח עֵמֶק הַיַּדְוֵן חֲזֻקוֹנִי (יא) לעברך כאיש אחד. כרת עמך היום כולכם מוכנים עכשיו לעבור ואין איש יכול לומר לא הייתי שם ולא קבלתי הברית עלי, אבל לאחר שתעברו את הירדן ותתפזרו איש איש לירושתו ויהיו בכם יולדת חולה או זקן אין יכולת בכם לאסוף כולכם בבת אחת כמו עתה להעבירם בברית הקדוש ברוך הוא ובאלתו.

לְעֵבְרָךְ ... **פֶּתַח עֵמֶק** – בלשון יחיד חיוב ליחיד, ותבנית הטעמים מרכא טפחא, יתור לרבות ברית לכל אחד לעצמו ולדורותיו. **הַיַּדְוֵן** – סלוק, מגביל, היום כולכם מוכנים אבל לעתיד לבוא יהיו אנשים שלא יוכלו להגיע מסיבות שונות ולכן היום הברית בשביל כל העתיד.

אָשֶׁר הָיָה אֵלֵהֶיךָ ס"ת ר-ה-כ רמז הכ"ר ישראל מי עובר עמך בברית, מי כורת עמך ברית, הבורא עצמותו ומהותו בחר בעם ישראל. ומחויבותו להגנתם מרומז ב-**הָיָה אֵלֵהֶיךָ פֶּתַח** ס"ת הכ"ת (=תכ"ה סדר אותיות שם שבו משה הכה המצרי) ובספר עבודת ישראל כתב הסדר כה"ת ס"ת ול"ן נא"ה להודו"ת (עבודת ישראל) שם שמירה.

[יב] לְמַעַן הַקִּים אֶתְּךָ הַיּוֹם וְלֹא לְעַם וְהוּא יְהִי-לְךָ לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לְאֲבֹתֶיךָ לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב:

תורה תמימה (יא) **וּבְאֲלֹתָו** - אין אלה אלא שבועה, כמו שנאמר **(במ' נשא ה,כא) והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה**, ומכאן הדעונה אמן אחר שבועה כשבועה דמי^(ט) **[ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה]:**

תורה תמימה הערה ט) ר"ל דהא לא מצינו מפורש שנשבעו ישראל בעצמן, ואעפ"י כן אומר **(דב' נצ' נט,יא) לְעֵבְרָךְ בְּבְרִית הָיָה אֵלֵהֶיךָ וּבְאֲלֹתָו** דמשמע שאמנם נשבעו, ע"כ צ"ל דבהא שענו אמן אחר השבועה שבהר גריזים ובהר עיבל כמש"כ **(דב' תבוא כו,11** פסוקי ארור) **ואמר כל העם אמן** זה חשוב כשבועה עצמה. וע"ל ב-**(במ' נשא ה,כב) וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן** | באה עוד דרשה בענין זה:

תורה תמימה (יא) **וּבְאֲלֹתָו** - אין אלה אלא שבועה, ... – טעם אתנח בתפקיד הגבלה ללמד שאם משמיעים שבועה לאדם, מספיק רק עניית אמן שלו לחייבו להקמת תנאי ולשבועה ולא צריך לאמר השבועה בעצמו.

עיון בפ' **קרבן העדה ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה גמ' ה"ג** (הכי גמרינן) (טט - ג' שימושים למלת אמן) (טט-א) אמן לשבוע' (טט-ב) אמן לקבלי' (טט-ג) אמן ייאמנו הדברי'. (טט-א) אמן לשבועה מסוטה (טט-ב) אמן לקבלה **(דב' נצ' נט,יב) לְמַעַן הַקִּים** וכו'. וכ"כ בבבלי פ' שבועות העדות. וה"פ אמן משמש ג' דברים (טט-א) העונה אמן אחר שבועה שחבירו משיב עליה כמצינו שבועה מפיו דמי (טט-ב) והאומר לחבירו הרני עושה לך דבר זה ע"מ שתקיי לי תנאי זה וענה אחריו אמן כאלו אמר בפ' שמקבל עליו תנאי זה שהתנה חבירו עמו (טט-ג) והעונה אחר תפילה ותחינת חבירו הוא כאומר יהי רצון שכן יהא ויתאמת דברייך:

אמן לשבועה מסוטה. שהרי הכהן היה משיב עליה וסגני באמירת אמן שאמרה היא וברקיע לה מיה:

במדבר נשא ה: **[כא] והשביע הכהן את-האשה בשבעת האלה ואמר הפהן לאשה וכן ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך ברת ה' את-ירכך נפלת ואת-בטנך צָבָה:** **[כב] וְכָאז הַיּוֹם הַמָּאֲכָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעַד לְצַבּוֹת בָּטָן וְלַנְּפֹל יִבְרָךְ וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן וְאָמֵן:** בפרשת סוטה הכהן משיב את האשה, והיא רק עונה אמן, ונחשב לה כאילו אמרה השבועה בעצמה, לחייבה בין לטוב בין למוטב, ומזה לימוד לשבועת ישראל לשמור התורה במעמד הר גריזים והר עיבל. הלווים השביעו, העם אמר אמן בין לטוב בין למוטב. הכתוב כאן הוא אזהרת משה לעם ישראל על חיוב השבועה, ובפועל יבוצע אחרי עברם לא"י.

אמן לקבלה (דב' נצ' נט,יב) לְמַעַן הַקִּים וגו'. דכתיב ברישא ארור אשר לא ישמע את דברי הבר' הזאת אשר צויתי את אבותיכם וגו' לְמַעַן הַקִּי את השבועה אשר נשבעתי לאבותיכם כיום הזה ואען ואומר אמן ה' והיינו שקיבל על עצמו הארור:

(קרבן העדה הרכיב כאן פסוקים אחדים, שאחד מהם הוא **(דב' תבוא כו,11) שמסנתם שמלת אמן היא אישור קבלת הצווי**)

ויצו בניו בן יהודע ויאמר אמן. כן יאמר ה' אלהי: (דוגמא למשמע שלישי לאמן שייאמנו הדברים)

אין מן הדין אמן שבועה. אם מסוטה את יליף אמן לשבועה: **לית ש"מ כלום.** ליכא למשמע מינה דבר דיי"ל דאמן דסוטה הוא קבלת דברי' על האלה שמקללה הכהן או האמנת דברי': (הגמרא מקשה שאי אפשר ללמוד מסוטה שמשמעות אמן היא שבועה, כי יתכן שזה במשמעות של קבלת הדברים)

וויידא אמרה דא. אלא היכן נאמר דבר זה דאמן הוה שבועה: (היכן המקור למשמעות אמן שהיא שבועה)

(דב' נצ' נט,יא) לְעֵבְרָךְ וכו'. כלומר מהכא דכתי' **לְעֵבְרָךְ בְּבְרִית הָיָה אֵלֵהֶיךָ וּבְאֲלֹתָו** ואין אלה אלא שבועה ולא מצינו שנשבעו הם בעצמן א"ו (אלא ודאי) שהם ענו אמן כמו שמצינו בהר גריזי' ובהר עיבל ש"מ דאמן הוה שבועה: למדנו מ-**(דב' נצ' נט,יא) שמשמעות אמן הוא הקמה של תנאי, ושבועה.**

עיון בפ' **פני משה ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה גמ' אמן לקבלה** כו'. כלומר באמן יש ג' דברים הללו קבלת דברים ושבועה והאמנת דבר כדיליף לקמיה: **אמן לקבלה.** ילפינן מסוטה כדתנן במתנ':

לשבועה (דב' נצ' נט,יב) לְמַעַן הַקִּים וגו'. ולקמן מקשי עליה: (הגמרא מקשה על לימוד משמע אמן לשבועה מהקמה)

ויאמר אמן וגו'. והתם ייאמנו הדברים הוא דכן יאמר ה' כתיב:

אין מן הדין אמן שבועה. אם מהמקרא הזה ילפת אמן לשבועה מלמען הקים:

לית ש"מ כלום. דבשבועה לאבות לא מצינו אמן: (בכתובים השונים המספרים על שבועת ה' לאבות לא נאמר כי האבות ענו אמן להקמה)

ויידא אמרה. ומאיזה מקרא ילפינן:

דא. זה המקרא דכתיב **(דב' נצ' נט,יא) לְעֵבְרָךְ** וגו' **וּבְאֲלֹתָו** ואין אלה אלא שבועה כמה דתימר כאן והשביע הכהן וגו' וילפינן אלה אלה מסוטה שיש בו שבועה והדר ילפינן אלה מאלות שבהר עיבל דכתיב בהו וענו כל העם ואמרו אמן:

פני משה מפרש כי בערבות מואב משה העביר את ישראל בברית השם ושבועתו והיה בברית הזאת הקמת תנאי ושבועה ע"י אמן כמו שבמעמד הר גריזים והר עיבל הלויים אמרו ארור וברוך וישראל ענו אמן וכך הקימו על עצמם תנאים והתחייבו בשבועה.

הערה פסוק המקור ל-**בבלי פסחים כבב** "עד שבא רבי עקיבא ודרש: **את-ה' אֵלֵהֶיךָ תִּירָא** - לרבות תלמידי חכמים." מוחלף בגמרות שונות בין פרשת ואתחנן ובין פרשת עקב, היינו הפסוקים

(א) **(דברים ואתחנן ו,יג) את-ה' אֵלֵהֶיךָ תִּירָא וְאֵתְּךָ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:**

(ב) **(דברים עקב ו,ב) את-ה' אֵלֵהֶיךָ תִּירָא וְאֵתְּךָ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:**

(דברים עקב ו,ב) **את-ה' אֵלֵהֶיךָ תִּירָא** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שכאן הוא יראה, שעל כל אחד חל אותו ענין, היינו יראת ה' ויראת החכמים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוולד) כי במצוותך האמנותי – ההלום ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השש"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאק = טראק – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפאק – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאק – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקטן השלישי; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.4 דברים נצבים כט"ט

בראשית וירא כא,א: וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:
בראשית וירא כא,ב: וַתֵּהָרֵג וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לִזְקֵנֹו לְמוֹלָד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים:

וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל חלק מהם לא חלה ההלכה או הענין.
פֶקֶד אֶת-שָׂרָה – מרכא טפחא, יתור לרבות כפ' **רש"י (כא,ג)**, יצא-קלי – ישמח לי – ישמח עלי. ומדרש אגדה (**ב"ר נג,ח**): **הרבה עקרו** נפקדו עמה; **הרבה חולים** נתרפאו בו כיום; **הרבה תפלות** נענו עמה; **לכך רב שחוק** בעולם.

יצא-קלי – מקף כרב-מצב: (טט - א) ישמח לי – ישמח עלי
(טט - ב) **עץ יוסף**: שכל השומע יצחק וישמח על ידי לא מצד עצמי (יפ"ת)

וְהָיָה – תביר, מיעט, כנדרש ב-**מדרש רבה פר' נגו**, אמר רבי יהודה ברבי סימון אע"ג דאמר רבי הונא מלאך הוא שהוא ממונה על התאווה אבל שרה לא נצרכה לדברים הללו אלא הוא בכבודו.

ויתירה מכך נאמר ב-**בבלי נדה כה,ב**, ... אמר רב יצחק בר אמי: אשה מזרעת תחילה (בהשפעת מלאך התאווה) - יולדת זכר, איש מזרע תחלה - יולדת נקבה, טט – כל הריונות העולם צריכים למלאך תאווה, ובפרט לבן זכר. אבל היות **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר** לאברהם אבינו ב-**(בר' וירא יח,ז)** **וַיֹּאמֶר שׂוֹב אֲשׁוּב אֵלַיִךְ כִּפְתַּח סְתֵיךָ וְהַגַּדְתִּי לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ** לכן הריונה של שרה מאברהם היה ע"כ כבוד ה', ממועט ממלאך תאווה.

וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא על כל אחד חל אותו ענין או מצטרפים ביחד כדי ששרה וכולל להרות וללדת ולא יפקדו בכך, כנאמר ב-**מדרש רבה פר' נגה**, רבי יהודה אמר (טט - א) **כַּאֲשֶׁר אָמַר** ליתן לה בן, (טט - ב) **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר**, לברכה בחלב (שחוכל להניקו), א"ל רבי נחמיה (הלא) [וכי עץ יוסף] כבר נתבשרה בחלב? אלא מלמד שהחזירה הקב"ה לימי נעורתיה (טט – כדי שתוכל ללדת, ממילא תתברך בחלב), (טט - ג) רבי אבהו אמר נותן אני יראתה על כל אומות העולם דלא יהון מונין לה וצווחין לה עקרתא (טט – שיפקדו שהיא ילדה, ופ' רש"י על **(בר' וירא כא,ג)** **הַיְנִיקָה בְנֵי שָׂרָה**) **(ב"ר נג,ט)** ומהו בנין לשון רבים? כיום המשתה הביאו השורות את בניהם עמהם, שהיו אומרות: לא ילדה שרה, אלא אסופי הביאה מן השוק! [והיניקה אותם] (ראה ב"מ פז,א), (טט - ד) ר' יהודה בשם ריש לקיש עיקר מטרין (רחם) לא היה לה, וגלף לה הקדוש ברוך הוא עיקר מטרין (רחם), **המשך מדרש רבה** זה מקשר את פקידת שרה לענין של בית דין.

אמר רבי אדא בעל פקדונות אני, עמלק הפקיד אצלי חבילות של קוצים והחזיר לו הקדוש ברוך הוא חבילות של קוצים שנאמר **(שמואל א טו)** פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל, שרה הפקידה אצלי מצות ומעשים טובים, החזיר לה הקדוש ברוך הוא מצות ומעשים טובים **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** (טט – שמלית יצחק כל עם ישראל יעשה מצוות ומעשים טובים).

טט – **הקשר לר"ה (א)** לבוא לבית דין עם מצוות ומעשים טובים, ובית הדין מרומז במלה **וְהָיָה** ע"פ **שמות רבה (שנאן) פרשת וארא פרשה יב,ד** **וְהָיָה נְתַקְלַת וְכָרְדָּ (שמו' וארא ט,ג)**. כל מקום שהוא אומר וה' - הוא ובית דינו שלמעלה. **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה (בר' וירא כא,א)** - הוא וסנקליטין שלו. **וְהָיָה הַמְטִיר עַל-עֲדָם (בר' וירא יט,בד)** - הוא וסנקליטין שלו. **וְהָיָה נְתַקְלַת וְכָרְדָּ (שמו' וארא ט,ג)** - הוא וסנקליטין שלו. **הקשר לר"ה (ב)** לבוא לבית דין דווקא ביום הדין שהוא ראש השנה מפורש ע"י **רמב"ן (א) וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר** – הריון; **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר** -- בלידה; לשון רבנו שלמה. ואין **פקידה** אלא לשון **זכירה** והשגחה על הנפקד, כגון **פֶקֶד וַיִּקְדֵּ אֱלֹהִים (בר' ויחי נגה)**; **פֶקֶד פֶּקְדוֹתַי אֲתֶכֶם (שמו' נט,ג)** **וַיִּפְקֵד שְׁמִשׁוֹן אֶת-אֲשֶׁתוֹ בְּגֵי עֵינָיו (שפטים טו,א)**, אף כאן; **הָיָה זָכַר אֶת-שָׂרָה** ועשה לה **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר**. וכן הלשון בכל העקרות היולדות: ברחל - **וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל (בר' וישלח כז,ב)**, ובחנה - **וַיִּזְכֹּר ה' (שמואל א א,יט)**; וכך אמרו **(בבלי ר"ה לב,ב)**: **פקדונות הרי הן כזכרונות**. טט – בצורת לימוד לאחור ממלת זכרונות למלת פקדונות ולראש השנה. מלת זכרונות מקשרת (א) לברכת זכרונות שהיא אחת משלוש הברכות המיוחדות בתפילת מוסף של ראש השנה (מלכויות זכרונות שופרות) (ב) רמז לקריאת התורה בפרשת **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** בראש השנה ולקריאת ההפטרות בזכרון חנה בספר שמואל א פ"א.

הקשר לר"ה (ג) חישוב ממועד לידת יצחק למתי היתה פקידת שרה לפני ה'

מחזור מפורש ע' קסו: מחלוקת האם בשורת הלידה (תחילת פר' וירא) היתה בפסח (ב"ר מח,יב) או בתשרי (בבלי ר"ה יא,א) ומיד חזרה שרה לנעוריה. ומזה הסקה מתי נפקדה שרה, ולכמה חדשי הריון נולד יצחק.

דבר בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה אמר רבי יצחק כתיב **(במ' נשא ה,כח)** **וְאֵם-לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה הָיָה וַיִּנְקְמָה וַיִּנְרַעַה וַיִּרְעַ**, זו שנכנסה לביתו של פרעה ולביתו של אבימלך ויצאת טהורה אינו דין שתפקד (כביכול תחשד לסוטה תשתה מי המרים ותמצא זכאית), אמר רבי יהודה ברבי סימון אף על גב דאמר רבי הונא מלאך הוא שהוא ממונה על התאווה אבל שרה לא נצרכה לדברים הללו אלא הוא בכבודו **(בר' וירא כא,א) וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה (בר' וירא כא,ב) וַתֵּהָרֵג וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לִזְקֵנֹו** מלמד שלא גנבה זרע ממקום אחר, **בֶּן לִזְקֵנֹו**, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, **(בר' וירא כא,ב) לְמוֹלָד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים**, רבי יודן ור' חמא, רבי יודן אמר לט' חדשים נולד שלא יהיו אומרין גרוף מביתו של אבימלך, רבי חמא אמר לשבעה שהם תשעה מקוטעים, רבי הונא בשם רבי חזקיה בחצות היום נולד נאמר כאן **מוֹלָד** ונאמר להלן **(דב' ראה טז,ו) כִּכְּוֹא הַשְּׁמֶשׁ מוֹדֵד צִאתָךְ מִמְצָרִים**.

עץ יוסף שבעה שהם תשעה מקוטעים כדפרש"י והאב"א לקיים גירסתנו והכי פירושו לשבעה שלמים שהם תשעה מקוטעין שאוחזים יום אחד מחדש שלפניהם ויום אחד מחדש שלאחריהם, והשני ימים חשובים כשני חדשים מקוטעים.

ענף יוסף לשבעה שהם תשעה מקטעים. היפ"ת מחק גירסא זו. וכתב דגרסי לשבעה שהם מקוטעים. דס"ל כדאמרינן בפ"ק דר"ה דנזכרה שרה בר"ה וילדה בפסח **וְאוֹתָהּ שָׁנָה מְעוֹבֶרֶת הִיָּתָה**. ומשום דאפ"ה ליכא ז' שלמים הוצרך לומר דילדה למקוטעים (ועיין **ענף**) פ' **ענף יוסף** מתאים למהלך **בבלי ר"ה יא,א** שזכרון שרה עלה בראש השנה, ראה סיכום השוואה בין שתי הדעות.

דבר בבלי ראש השנה יא,א ... בפסח נולד יצחק מנלן? כדכתיב **(בר' וירא יח,ז) לְמוֹלָד אֲשׁוּב אֵלַיִךְ**. אימת קאי (מתי הוא עומד באיזה זמן בשנה נאמרה בשורה זאת)? אילימא בפסח וקאמר ליה בעצרת (האם מבשר בפסח שישבו בשבועות) - בחמשין יומין מי קאי ילדה (התתכן לידה ל-50 יום)? אלא דקאי בעצרת וקאמר ליה בתשרי (האם מבשר בשבועות שישבו בסוכות) – אכתי (עדיין), בחמשה ירחי (בין סיון לתשרי) מי קאי ילדה (התתכן לידה ל-5 חדשים, למעשה 4.25 חדשים)? אלא דקאי בחג (הבשורה בסוכות), וקאמר לה בניסן (שהלידה בפסח), אכתי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה כבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרשא – רבוי; דרשא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרשא טפחא – קב"ש עשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרשא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרשא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרשא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מרשא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרשא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – וצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכתה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכתה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושיב"פ.

בשיתא ירחי מי קא ילדה (התתכן לידה ל-6 חדשים)! תנא: אותה שנה מעוברת היתה (שמוסיף חדש אדר ב). - סוף סוף, כי מדלי מר יומי טומאה - בצרי להו (תחילה היו 7 ימי טומאה וזה מקצר את השבועה חדשים)! - אמר מר זוטרא: אפילו למאן דאמר יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין, יולדת לשבעה - יולדת למקוטעין, שנאמר (שמואל א א, כ), ויהי לתקופת הימים, מיעוט תקופות - שתיים, ומיעוט ימים - שנים (אורך תקופת שמואל 91 יום ו-7.5 שעות, שתי תקופות כ-182.5 יום, שהם ששה חדשים ירחיים ו-5.5 ימים, אבל פרשי" ורד"ק לתקופת הימים - מיעוט תקופות - שתיים, מיעוט ימים - שנים: לששה חדשים ושני ימים (כל חדש הריון נחשב 30 יום, לכן 6 חדשים הם 180 יום ועוד 2 ימים). מכאן יולדת לשבעה שילדת למקוטעין (כמו חנה את שמואל 6 חדשים ו-2 ימים בחדש השביעי)). בראש השנה נפקדה שרה חנה וחסנה, מנלן? אמר רבי אלעזר: אתיא פקידה פקידה, אתיא זכירה זכירה, כתיב ברחל (בר ויצא לבב), ויפקר אלהים את-תקל, וכתיב ברה חנה (שמואל א א, ט), ואתיא זכירה זכירה מראש השנה, דכתיב (וי אמר נבד), (טט על ראש השנה בחדש השבילי פאנקד לחודש יקנה לבם) שבתון זכרון תרועה. פקידה פקידה - כתיב בחנה (שמואל א ב) כי פקד ה' את חנה (ולפני כן נאמר - ויפקרה ה': (שמואל א א, ט)), וכתיב בשרה (בראשית כא) וה' פקד את שרה.

מצייאת זמן פקידת שרה בראש השנה ע"י דרשת שרשרת של מלים במשמעות דומה (כדוגמת גזרה שוה). נאמר על ר"ה (וי אמר נבד) שבתון זכרון. מלת זכרון מעבירה לחנה שבה נאמר ויזכרה ה', ועוד נאמר בה כי פקד ה' את חנה, מלות פקד ה' מעבירות אל (בר וירא כא, א) ויהי פקד את-שרה. תוצאת דרשת השרשרת כי (בר וירא כא, א) ויהי פקד את-שרה היה בראש השנה עליו נאמר בפר' אמר שבתון זכרון תרועה.

הערות בדרשת בבלי ראש השנה יא,א הגמרא מלמדת על משכי הריון בדרך כלל. כי לא הקשתה מחוה שילדה לשעה קלה, ולא מהכתוב (שמואל ב יא, א) וישב ארון ה' בית עבד אצם הגפתי שלשה חודשים ויפקד ה' את-עבד אצם ואת-כל ביתו: שאשתו וכולותיו ילדו באופן אחד זכר כל שבועיים, ובאופן אחר לשלושה חדשים. וגם לא הקשתה מבני יעקב שנולדו לששה חדשים ועל כך מבוסס הפירוש שגם לוי היה איש (בן שלש עשרה שנה ויום אחד) ככתוב (בר וישלח לדבה), ויהי ביום השלישי בהיותם פאבים ויקחו שני-בני-יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרפו וקבאו על-העיר גטסה וינהרגו כל-זכר: אבל הביאה הוכחה כי שמואל נולד אחרי ששה חדשים ושני ימים, ור' יוסף קרא מפרש "לעת חיה או לתשע חדשים או למקוטעין".

סיכום השוואתי בין שתי השיטות: (א) בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, (ב) בבלי ראש השנה יא,א (א) הבשורה הייתה בפסח, "כעת חיה" שאמר המלאך היה לפסח הבא. שרה אמנו חזרה לנעוריה מיד, בחדשים שאחרי כן קבעה קביעות, בראש השנה (א' תשרי) נפקדה - עלה זכרונה לפני ה' ובית דינו וזכתה בזכות מצוותיה ומעשייה הטובים להוושע בהריון. אותה שנה מעוברת הייתה, אזי ניסן הוא חדש שמיני מראש השנה. אם ההריון היה בראש השנה היה יצחק נולד לכשבעה וחצי חדשים (היינו חדש שמיני וזה מסוכן שלא יתקיים). אבל אם נאמר שהפקידה, היינו הזכרון היה בראש השנה, ההריון היה בערך י"ג תשרי, והלידה הייתה בט"ו ניסן, והייתה שנה מעוברת, אז יהיה יום אחד לפני שבעה חדשים שלמים ויום אחד אחרי שבעה חדשים שלמים, וזה יהיה שבעה שהם תשעה למקוטעין.

(ב) הפקידה הייתה בראש השנה לפני הבשורה שהייתה בט"ו תשרי - חג סוכות, שרה נטמאה ואחרי שבעה ימים נטהרה והרתה בסמוך לכך היינו בערך כ"ב תשרי. בזמן הריונה היה חודש עיבור, לכן הריונה נמשך בין בערך כ"ב תשרי ובין ט"ו ניסן עת נולד יצחק בשעה ו' ביום, וארך ששה חדשים וכשלושה שבועות. זה נקרא שבעה שהם מקוטעים.

הסבר ע"פ תבניות הטעמים של בראשית וירא כא,ב: ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו למועד אשר-דבר אתו אלהים: ותהר - תרשא, בתפקיד שיעורי זמן הריון בדרך כלל, ושהנולד בר קיימא, ברית מילתו ביום שמיני, והבכור פדינו לשלושים יום. ותלד - קדמא, מלידת יצחק נלמד שאפשר שהלידה תקדים בכחשדיים ע"פ (א) בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, או שתקדים בשלושה חדשים ע"פ (ב) בבלי ראש השנה יא,א. והנולד יהיה בר קיימא.

למועד - זקא-גדול, בתפקיד שלוש. ע"פ בבלי ראש השנה יא,א ... בפסח נולד יצחק מנלן? כדכתיב (בר וירא יח, ד) למועד אשוב אליך. מלת למועד בכתוב זה משמעה אחד משלושה רגלים. הגמרא נשארת בכך שהבשורה לשרה הייתה במועד - חג הסוכות והלידה בט"ו פסח. רגל אחד בלבד אחרי הבשורה. אבל ע"פ בראשית רבה (וילנא) פרשה נגו, (בר וירא כא, ב) למועד - זקא-גדול, בתפקיד שלושה רגלים. הבשורה הייתה בט"ו ניסן - חג - רגל פסח. הזכירה הייתה בראש השנה, ההריון היה בערך י"ג תשרי והלידה בט"ו ניסן - חג - רגל פסח. בין הבשורה והלידה עברו כל הפסח של הבשורה, שבועות, סוכות - שלושה רגלים, או שבועות, סוכות, וברגל השלישי נולד יצחק. וזה שבעה חדשים שהם תשעה מקוטעים. אפשר שיש לכך השלכה הלכתית לענין בל תאחר כגון בהבאת נדרים ונדבות עד שלושה רגלים. הסבר אחר למלת למועד וטעם זקא-גדול. למועד - המלה מדברת על מועד הבשורה.

למועד - עץ יוסף המכוון ליציאת מצרים, שעמד זכותו (של יצחק) לבניו להצמיח זמן גאולה בשעה וזמן לידתו (נוה"ק), וכן מהרז"ו וכמ"כ במכילתא בעצם היום הזה יצאו וגו' מו' שעות ולמעלה וכמ"ש פ"א פכ"ט ע"פ "בעצם היום הזה נמול אברהם" בגבורת השמש בחצי היום. אם יצחק נולד בט"ו ביום אז הבשורה שהיתה בשלישי למילה, היתה ב-ט"ו ניסן (ולא כסוכרים שבי"ד ניסן). לכן מלת "מועד" אינה מכוונת לברית המילה של אברהם. אלא עשויה להיות מכוונת למועד - המכוון לברית בין הבתרים,

למועד - הגאולה העתידה, עתידים להגאל ב-ט"ו ניסן כנאמר (מיכה ז, טו), כימי צאתה מצרים ארצנו נפלאות:

ע"פ אור החיים לזקניו. ... כי חסר בעת הלידה נפש מעולם העליון להוליד ולא היתה לו אלא מעלמא דנוקבא, יכוין הכתוב כי ילדה אז, וגם ילדה בו הכנת לידה אחרת לזקנה שנית של אברהם וגו' ותלד וגו' הודיע שילדה לשני זמני זקנתו האחד הוא עת לידתו, והשניה היא ההכנה לעת זקנה אחרת של אברהם שהוא זמן העקידה.

ע"פ אור החיים לזקניו - אתנח, מגביל ללמד שבלידה זאת של יצחק הוא היה עם נפש מעלמא דנוקבא, המוגבלת לעומת נפש מעלמא דדוכרא. אבל ותלד - קדמא, מלמד שבלידה זאת הקדימה הכנה ללידה אחרת שתתרחש בעת העקידה של יצחק.

לפיכך ותהר - תרשא, יהיה בתפקיד בעל בחינה נעלה, כעין מחיצות של עולמות רוחניים עלמא דנוקבא, מעלמא דדוכרא. בעת עקידת יצחק תצא ממנו נפש מעלמא דנוקבא ותהיה בו לידה שניה שבה תיכנס בו נפש מעלמא דדוכרא. ע"כ ע"פ אור החיים.

בן - טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרְכָא = מאריך, רבוי; דרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טְפָא = טרָא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרְכָא טְפָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרְגָא תְּבִיר טְפָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרְכָא תְּבִיר טְפָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מרְכָא טְפָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מְקַף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פְּסַק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרְקָא סְגוּל – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פְּשׁוּטָא – פשוט, 1; זְקַף-קְטוֹן – 2; זְקַף-גְּדוּל – 3; רְבִיעַ – 4; מוֹנַח רְבִיעַ – לפחות 4; ... זְקַף-קְטוֹן ... זְקַף-קְטוֹן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: קְדַמָא – סדר קדימות; אֹלָא = גְּרִישׁ = גְּרִישִׁים – יוצא מהענין; קְדַמָא וֹאֹלָא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תְּלִישָא-קְטַנָּה = תְּרִסָא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תְּלִישָא-גְּדוּלָה = תְּלִישָא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פֹּר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

שְׂרָה לְאַבְרָהָם בֵּן - דרגא תביר טפחא - קבוצת פרטים מצטרפים לענין המאופיין ע"י **לְזַקְנֵי** – אתנה, בתפקיד הגבלות המאפיינות את הכתוב לפניו **בראשית רבה (ויילנא) פרשת וירא פרשה נגו, ... (בר' וירא כא,ב) שְׂרָה לְאַבְרָהָם בֵּן לְזַקְנֵי** (טט – אפיון מגביל א) מלמד שלא גנבה זרע ממקום אחר, (טט – אפיון מגביל ב) **בֵּן לְזַקְנֵי**, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, ע"פ **פְּסִיקְתָא זוֹטְרְתָא (לקח טוב) בראשית וירא פכ"א בֵּן לְזַקְנֵי** - שתי מלות הן זיו איקונין, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לאביו, (טט – אפיון מגביל ג) **מדרש תנחומא (בובר) פרשת וירא סימן לז (בר' וירא כא,ב) וַתֵּהָרַת וַתֵּלֶד שְׂרָה לְאַבְרָהָם בֵּן לְזַקְנֵי**. הקיש עיבורה ללידתה, מה עיבורה שלא בצער, אף לידתה שלא בצער, (טט – אפיון מגביל ד) חזקיה בר חייא אמר מהו **לְזַקְנֵי**, טוחן ולא פולט, (טט – אפיון מגביל ה) **לְזַקְנֵי** שהיה זקן הרבה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוולד) ל"ב במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תהש"ס א – תהשפ"ד; תמצית ההשערה: תאחז, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרמז – מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא – טרוא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרמז טפחא קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרמז תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרמז טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.5 דברים נצבים כט,ט (התשע"ה)

דברים נצבים כט,ט: כ – [ז] פן-יש בכם איש או-אשה או משפחה או-שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבד את-אלהי הגוים ההם פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה: [יח] והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי כי בשרות לבי אלה למען ספות הרנה את-הצמאה: [יט] לא יאבה ה' סלת ל' כי אז יעשן אף-ה' וקנאתו באיש ההוא ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה ומחה ה' את-שמו מתחת השמים: [כ] והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הבריות הכתובה בספר התורה הזה:

(כט,ט) **פן-יש בכם** – מונח תלישא-גדולה **איש או-אשה** – מונח גרשיים **או משפחה או-שבט** – דרגא מונח רביע תבנית הטעמים הנ"ל היא כעין הרכבה של שתי תבניות: (א) **איש או-אשה ... משפחה או-שבט** – מונח גרשיים ... [מונח] רביע (ב) **או משפחה או-שבט** – דרגא מונח רביע

נפרט: (א) **איש או-אשה ... משפחה או-שבט** – מונח גרשיים ... [מונח] רביע, כעין יצא מן הכלל ונראה מההסבר להלן שיצא ללמד על עצמו. פי' [אשל אברהם] על [רש"י]. **פן-יש בכם** – פ[רש"י] שמא – לפני כן ביאר את הענין, וכעת מבאר את המלה, שאין פירוש **פן** מלשון אזהרה, כבכל מקום, אלא פירושו: "שמא" ישנו דבר זה. (אבל אפשר שזה נלמד מהמקף של **פן-יש** כרב-מצב משמע "פן" (א) בד"כ משמעו אזהרה (ב) באופן יוצא דופן משמעו שמא

או משפחה או-שבט – דרגא מונח רביע, רמז לאבדן "תמים תהיה עם ה'" שארע לאדם הראשון ונכנס בו התחכמות. מבאר **אור החיים** (דב' נצ' כט,ט) מהות התחכמות המרומזת כאן, לר' עקיבא בשבועה (אלה) צריך שלבו ופיו יהיו שווים. מתחכם הפלוני וסבור לכרות ריבוי העונש לעשותו מועט עליו ועל בניו כמה שמבטל בלבו השבועה ...

אכן כוונת הכתוב הוא לבל יחשוב אדם בדעתו להקל מעליו עול העונש ויסבור בדעתו שאינו עושה עול בזה אלא משתדל בשכלו לבל יתחייב בכל הקלות ולעולם אינו חושב בדעתו לעבור פי ה' גדולה וקטנה, וכנגד זה אמר הכתוב **פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה** פירוש שעתה אינו אלא שורש, ומודיע שממנו יפרה ראש ולענה כאשר אבאר, ופירש הכתוב מה הוא השורש ואמר (דב' נצ' כט,ט) **והיה בשמעו את-דברי האלה**, אמר והיה לשון שמחה כי ישמח בשומעו שהדבר חיובו הוא מצד האלה שזה יגיד שזולת האלה לא יתחייב, (דב' נצ' כט,ט) **והתברך בלבבו** כי יבטח שלא תבא עליו הקלה בסיבת לבבו על זה הדרך, (דב' נצ' כט,ט) **לאמר**

פירוש יאמר **שלום יהיה-לי כי בשרות לבי** וגו' פירוש הגם שישביעם משה ויענה אמן הוא יבטלנו בלב, והעיקר בשבועה הוא הלב, וכדברי ר' עקיבא שאמר (שבועות כ"ו) האדם בשבועה שצריך שיהיה לבו ופיו שוים, וכל שמבטל בלבו הגם שמוציא בשפתיו אין אנו הולכים אלא אחר מחשבת הלב, והוא אומר **כי בשרות לבי אלה** כי העיקר שתלוי בו ענין השבועה הוא הלב ולזה כינה לו השרירה, ובמה שלא יקבל השבועה בלבו לא יתחייב כל העונש האמור בין על עצמו לא יתחייב אלא עונש עבירה אחת כמו שכתבנו, בין הבנים בניו לא יחייבם כח שבועתו, בין בענין הערות על הזולת, והוא אומר **למען ספות הרנה את-הצמאה** פירוש ספות ל' כריתה, ופירוש רוח הוא כינוי לריבוי, וצמאה הוא כינוי למועט, והכוונה שמתחכם לכרות ריבוי העונש לעשותו מועט כמה שמבטל בלבו השבועה:

[דעת זקנים מבעלי התוספות] (כט,ט) **פן-יש בכם**, זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית אשר לבבו פנה היום ותהיה מחשבתו לרעה לעזוב את השם לזה יש לחוש, ועוד **פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה** ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה כדמפרש ואזיל והיה בשמעו וגו' כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה לי ולצער הזה הרי לא קבלתי האלה (כדעת ר' עקיבא שבלי קבלה שבלב אין תוקף לשבועה) וא"כ (דב' נצ' כט,ט) **בשרות לבי אלה למען ספות הרנה** שהוא רוח ונשבע מהם שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות, אבל עכשיו שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על הברית לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו שהתניתם לו לעמוד ולא תעמדו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות הללו ותעמדו בבריתו שאם לא תעמדו בבריתו ורבעה בו כל האלה ומחה ה' את שמו של עובר מתחת השמים לא ינין לו ולא נכד בעמו, והבדילו ה' לרעה הוא חושב להבדל מישראל ללכת בשריות לבו ויבדל לרע לו:

גם כאן (דב' נצ' כט,ט) **והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי** פלוני מתרחק מיצר הרע לחטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות. אבל מוסיף חטאים שאין בהם יצר הרע מהסוג הראשון אלא לדברים אחרים. שבועת משה אינה שבועה פרטית אלא שבועה על דעת הציבור שאינה מתבטלת באי קבלה בלב, ולא מועילה התחכמות. היא כמו צווי מחלט של ה' לאדם הראשון לא לאכול מעץ הדעת, גם לא חצי שיעור.

(כט,ט) **פן-יש בכם** – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישראל על העבירות הנסותרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן, ואח"כ המחיצה נתלת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסותרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן כי נענשים הרבים על הכל, כפירש [רבינו בחיי] (דב' נצ' כט,ט) **הנסותרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו**. כתב רש"י ז"ל: נקוד על **לנו ולבנינו** ועל עיני ד"עדר", לדרוש שאף על הנגלות לא ענש הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. ומביא [הירושלמי (סוטה ז,ה)] שאמר כן, אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קבלו עליהם הנסותרות, אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלין עליכם הנסותרות באין מים ושוטפין אתכם, אמר רבי שמעון בן זבידא תדע לך שהרי עכן חטא ורובן של סנהדרין נפלו בעי. אמר להם: **בכם** הותרה הרצועה, יצאה בת קול ואמרה: אין לכם עסק בנסותרות. ופירוש " **בכם** הותרה הרצועה" שאתם לוקים עכשיו על הנסותרות. ויש שפירש **בכם** הותרה הרצועה" כשאמר משה **בכם**, כלומר **פן-יש בכם** אז הותרה הרצועה להענש על הנסותרות.

פן-יש בכם – מונח תלישא-גדולה, (א) כעין מחיצה – התחייבות על הנסותרות (כעין מעבר למחיצה) (ב) רמז למספר אותיות מנוקדות כ' [רבינו בחיי] מוסיף הסבר למיקום הנקודות **לנו ולבנינו עדר** ורש"י פירש שם במסכת סנהדרין (מג ב) כי משקבלו עליהם השבועה נתחייבו בנסותרות, והיה ראוי לינקד לה' אלהינו (י"א אותיות) כדי לדרוש שאין הנסותרות לה' לבדו כי גם לנו הם, אבל לפי שאין כבוד

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטול"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשעיות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

השם לינקד ונקד **לְנוּ וְלַבְּנֵינוּ** (י' אותיות מנוקדות מלמעלה) במקומו. ועל כן הוצרך לינקד עיי"ן (במלת ע"ד) כנגד אותיות "לה' אלהינו" להשלים י"א אותיות.

דברים נצבים כט, כח: הַסְתַּמְתָּ לָהּ אֵלֵינוּ וְהַנְגַלְתָּ לָנוּ וְלַבְּנֵינוּ עֲדֵעוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס

דברים נצבים ליט: העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ

החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך:

העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ – ר"ת א' ה' ה' המהווים שם אהו"ה, יש המכנים אותו שם בינה, יש המכנים אותו שם הדעת, יש המכנים אותו אור הגנוז, שם המחיה את הבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועתיה, שם המניע כח המצמיח, כח הצומח, שם קפיצת הדרך, בינה, גי' טו"ב, ר"ע אמר לרבי ישמעאל שהעליה לשמים היא ע"י השם הזה או הקרא "אלקי השמים ואלקי הארץ" "את השמים ואת הארץ"

רש"י (יט) העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ - שהם קיימים לעולם; וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התרתי

(ז) בכם בכל זאת (ראה ספ"ד שו). דבר אחר (ח) (שם): **העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ** וגו' - אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם: שמא שנו את מדתם? שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר "זרח השמש ובא השמש" (קה"ה, א,ה) (ט) – החיות והתנועה מכה השם אהו"ה המאומז בר"ת)? הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם: שמא שנתה מדתה? שמא זרעתם אותה ולא צמחה? או שמא זרעתם חטים והעלתה שעורים (ט) – החיות וכח הצמיחה מכה השם אהו"ה המאומז בר"ת)? ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד: אם זוכיין אין מקבלין שכר, ואם חוטאיין אין מקבלין פורענות - לא שנו את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה (ראה ספ"ד שו). **שפת"ח (ז) רצונו בזה (ט) – שיהיו עדי התראה** והרי עדיין לא עשו כלום, לכך פירש וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם. **(ח) דלטעם הראשון קשה היה לו לומר העידותי בכם בפני השמים והארץ, מפני שהם יהיו עדי התראה, לכן אמר דבר אחר וכו', ולפירוש דבר אחר קשה למה אמר לשון העידותי שהוא לשון עדות או התראה, לכן פירש גם הטעם הראשון.**

ע"פ רש"י ושפת"ח **העדתי** – קדמא, הצווי לשמים וארץ להיות עדי התראה קדם לכל עבירה של בני ישראל בא"י שמה יעשו עבירות.

העדתי – קדמא, כבר בבריאה העיד ה' את-השמים ואת-הארץ ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכם בכל זאת **בכם היום את-השמים ואת-הארץ** – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... שאם זכיתם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה

בכם – מונח, אפשר כעין שתי סדרות של תבנית זרקא סגול **את-השמים ואת-הארץ** – זרקא מונח סגול, ע"פ רש"י ושפת"ח, א' כעדי התראה מפני עבירות; ב' כעדות של נאמני ביצוע דבר ה'.

העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ – ר"ת שם אהו"ה שם הדעת, שם הקישור שם העברת החיות לבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועתיה כפ"רש"י "זרח השמש ובא השמש" (קה"ה, א,ה), שם המניע כח המצמיח, כח הצומח ע"פ רש"י זרעתם הארץ וצמיחה מהמין שזרעתם

העדתי – קדמא, מקדמת דנא, כבר בבריאה העמיד ה' את-השמים ואת-הארץ בשילוב שמו המיוחד אהו"ה, ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכם בכל זאת

בכם היום את-השמים ואת-הארץ – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... שאם זכיתם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה

רש"י ובחרת בחיים - אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר (תהלים טז, ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:

ובחרת בחיים – פשטא זקף-קטן, כעין שתי דרשות כפשוטו של מקרא. והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו אומנות ואם לא למדו ללמד את עצמו

(יט) **ובחרת בחיים** - תנא רבי ישמעאל, **ובחרת בחיים** - זו אומנות, מכאן אמרו חכמים חייב אדם ללמד את בנו אומנות, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא, **למען תחיה אתה** כתיב"י [ירושלמי קדושין פ"א ה"ז]:

למען תחיה – מרכא טפקא, יתור לרבות והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו שחיה ואם לא למדו ללמד את עצמו

למען תחיה אתה - מכאן היה ר' עקיבא אומר, חייב אדם ללמד את בנו לטוב על המים, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא **למען תחיה אתה** כתיב"י [שם שם]:

דברים ואתחנן דכו: העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ כתיב"י **אשר אלהם עבירים את-הנרצו שמה לרשתה לא-תמארונו** מים עליה כתיב"י **אשר אלהם עבירים את-הנרצו** לבוא שמה לרשתה:

בכם היום – קדמא ואזלא רמז לכעין כלל ואחריו **אשר אלהם** – קדמא ואזלא רמז לכעין כלל

דברים נצבים ליח: הגדתי לכם היום כי אבד תאבדונו לא-תמארונו מים עלי-האדמה אשר אתה עבר את-הנרצו לבוא שמה לרשתה:

דברים נצבים ליט: העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ

החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך:

מכ"ר ואתחנן ומכ"ר נצבים עולה כעין כלל על התרחשויות ותפקיד השמים והארץ בהם:

משעת מעבר הירדן מערבה לארץ היעודה -> חלה עדות התראה לשמור מצוות ה' -> פן יאבדו מארץ-ישראל -> פן ישמדו בכלל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה. תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול; 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.6 דברים נצבים כט,ט (התשע"ו)

דברים נצבים כט,ט: טפכם נשיכם ונרף אשר בקרב מחטב עציף עד שאב מימיה:

נפתח בהסבר הרבוי הנובע מהקשר התוכני לפסוק הקודם (דב' נצ' ט,ט) **כל איש ישראל: (דב' נצ' ט,ט) טפכם נשיכם**

[רמב"ן] ... והזכיר עוד הטף והנשים והגרים וחוטבי עצים ושואבי מים אשר להם מערב רב. והביא שם הטף, להביאם בבירת, כי אפילו עם הדורות העתידיים יכרות ברית, או כדי לזכותם כטעם שאמרו בהקהל (חגיגה ג,א).

(דב' נצ' ט,ט) כל איש ישראל – סלוק מפסוק (כט,ט) **(דב' נצ' ט,ט) טפכם נשיכם** – מונח זקף-קטן והוא תיאור, אם אחריו הייתה

פעולה או מצווה זה היה תבנית של לימוד אלפניו ולאחריו. כאן זה תיאור **(ונרף אשר בקרב מחטב עציף)**, אפשר שגם זה בתפקיד

לימוד אלפניו, כפי ה-**[רמב"ן]** והביא שם הטף, להביאם בבירת, כי אפילו עם הדורות העתידיים יכרות ברית, אלו **(דב' נצ' ט,ט) כל**

איש ישראל: בשעת הקהלתם ע"י משה ולעתידי לבוא, וזה יתאים לטעם טפחא במלת **כל** ללא מרכא לפניו, בתפקיד שנוי ורבוי,

היינו מדור נוכחי לדורות הבאים.

מכאן מתחיל נושא מרכזי בפסוק זה והוא מעמד הגרים והגבלת תפקידיהם בימי משה וממנו למד יהושע

[רמב"ן] ורבותינו אמרו **(יבמות עט,א)** שבאו קצת כנענים בימי משה כדרך שבאו בימי יהושע ונתנם חוטבי עצים ושואבי מים לעדה

ולמשכן ה'. ואין הכוונה לומר שרמו אותם, אבל באו אליו להשלים עמו, כי כן המשפט כאשר ביארנו (לעיל כ יא). וכך מצאתי

במדרש תנחומא **(נצבים ב)**, ללמדך שבאו אצל משה ולא קבלם. כלומר שלא יכלו לרמותו לכרות להם ברית, אבל **עשאם** מיד **חוטבי**

עצים ושואבי מים:

[תורה תמימה] (דב' נצ' ט,ט) מחטב עציף וגו' – הנתינים גזר משה על חתונם לההוא דרא שנאמר מחוטב עציף וגו' ואתא דוד וגזר

עליהו לכולי דרי"ח] (יבמות עט,א):

[תורה תמימה הערה ח] הנתינים הם הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע ובוזה הטעוהו ליהושע כנודע בכתוב, ולכן נתנם לחוטבי עצים למוכח

דכתיב (יהושע ט) ויתנם יהושע ביום ההוא לחוטבי עצים ולשואבי מים, ועל שם נתינה זו נקראו נתינים, ודוד המלך גזר עליהם שלא להתחתן בהם

מפני שהכירים ולאכזרים ואין זה ממדות ישראל כשרים זרע אברהם (ע"ל בפ' ראה בפ' י"ג ונתן לך רחמים), ואמר כאן על זה **דגם**

כאלה שהיו בימי משה, כלומר עבדים שנתגיירו שלא לשם שמים רק לשם איזו פניה, **גזר משה עליהם שלא להתחתן בהם**, ומדייק זה

מדקרינהו לחוטבי עצים ושואבי מים באנפיהו (בחצי פסוק לעצמם, בין אתנה לסלוק) ש"מ לאו בכלל ישראל הם ולא בכלל גרים אלא

עבדים ועבדים פסולים ניהו, ואמנם הוא גזר רק לאותו הדור, מפני שהיה חושב שלדורות הבאים ישתנה טבעם מלהיות אכזרים, אבל

דוד שכבר ראה דורות הבאים והכירם ככ"ז לאכזרים גזר עליהם עד עולם, כך נראה לפרש:

מקורות אחדים להגעת גויים למשה ומה עשה עמם.

[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת נצבים סימן ב] ... והקב"ה אינו כן כי רחמיו על כל מעשיו על הזכרים ועל הנקבות ועל הצדיקים ועל

הרשעים שנאמר **(דב' נצ' ט,ט) מחטב עציף עד שאב מימיה:** מחוטב עציף אמר רבי יצחק בן טבלי מלמד שבאו הגבעונים אצל

יהושע בן נון וקבלן שנאמר **(יהושע ט)** ויעשו גם המה בערמה וגו' מהו גם המה ללמדך שבאו (הגבעונים? בנוסף לאחרים) אצל משה ולא

קבלן.

[מדרש תנחומא] דורש שבאו הגבעונים בימי משה ולא קבלן. אבל באו אחרים, כגון מעבדים במצרים שיצאו עם ישראל, ומשה קבלן

למרות שה' אמר לו לא לקבלן. ואחר-כך הם היו הערב רב שהזיק לישראל, ראה ויקרא רבה להלן.

[מכילתא דרבי ישמעאל בא – מסכתא דפסחא פרשה יד] (שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב ע'לה א'תם] מאה ועשרים רבוא דברי רבי

ישמעאל. רבי עקיבא אומר מאתים וארבעים רבוא. ר' נתן אומר שלש מאות וששים רבוא:

[מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יב]

(שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב ע'לה א'תם] מלמד] שעלו מהן גרים ועבדים [שלשה] כיוצא בהן.

[שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יח]

הכשרים שבמצרים באו ועשו פסח עם ישראל ועלו עמהם, שנא' **(שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב ע'לה א'תם]**, **[שיר השירים ד]**

שלאיך פרדס רמונים כמה אנשים ונשים וטף היו שנאמר **(דמית ג)** וכל שוביהם החזיקו בם,

[ויקרא רבה (מרגליות) פרשת אמור פרשה כז]

רב הונא ורב אידי בש' ר' שמואל בר נחמן מוצלין היו ישראל מאותו מעשה, שאילו עשו ישראל את העגל היה להן לומר אלה אלהינו

ישראל, אלא הגרים שעלו עם ישראל ממצרים, **(שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב ע'לה א'תם]**, הם עשו את העגל, והיו מונין להן ואומרין להן

(שמ' תשא כב,ד) א'לה א'להיך ישראל.

[ילקוט חדש כשפים ושדים ומזיקים נחש רוחות קליפות סטרא אחרא, לז] הא דכתיב (שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב ע'לה א'תם], מאי

ערב רב, אילו היו כמה אומות אתי שפיר, אבל באמת לא היו רק מצריים, מאי ערב רב. אלא החרטומים שראו נפלאות השם, באו אל

משה להתגייר. אמר הקדוש ברוך הוא, לא תקבלם. אמר משה, רבונו של עולם, כיון שראו גדולתך באו להתגייר, מיד קבל אותם.

[שו"ת משנה הלכות חלק ט סימן רלז] ... וודאי שיש מצוה לקרב ולאהוב את הגרים אבל אין זה מחייב להתחתן עמהם והרי משה

רבינו קבל כמה גרים דכתיב (שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב ע'לה א'תם] [צ'אן וק'ר מקנה כ'ד י'אד: ואפ"ה לא נתערבו בהם ולא התחתנו

עמהם בני ישראל, והגם דליכא איסור להתחתן עמהם ח"ו,

ונרף – מונח זקף-קטן במלה אחת, וכעין מידה י"ח מל"ב מידות של רבי אלעזר הן ר' יוסי הגלילי, מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל

ובלשון הירושלמי ריבה וריבה את הכל. בימי משה היו עבדים שנתגיירו שלא לשם שמים רק לשם איזו פניה, **גזר משה עליהם שלא**

להתחתן בהם, ומדייק זה מדקרינהו לחוטבי עצים ושואבי מים באנפיהו (בחצי פסוק לעצמם, בין אתנה לסלוק). ומניין לנו ש-**ונרף** שכאן

תגייירו שלא לשם שמים?

(דב' נצ' ט,ט) נשיכם ונרף – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) בתפקיד היקף מימי משה לימי יהושע בגרים שלא

לשם שמים, ובתפקיד דבר חוזר וקורה כפירש ב-**(חותם המלך – מגילת אסתר, הרב משה סופר ע' שיד, אוצר החכמה)** ד"ה רצויו לרוב

כ"א-אלול-התשפ"ד 23-Sep-24

לעלוי כל נשמות ישראל, לעלוי נשמות הורי והורי רעיתי

לעלוי נשמתא חזקיהו אלכסנדר סנדר יצחק בן חיים אריה ויהודית

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **תאנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרשא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן ... זקף-קטן** בחצי פסוק – הקיש; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אחיו ... שהיה מרדכי בבחינת משה ע"ה, וגם הוא קבל ערב רב [כמש"כ] (**אסתח ת, ז**) "ורבים מעמי הארץ מתיידיים" והנה גם המה היו למכשול עון לישראל להכשילם בכמה עבירות כדרכם של ערב רב, קשים גרים לישראל (יבמות מז,ב) אפילו גירי אמת, מכל שכן הם שהיו רק גרי פחד מרדכי, וכתוב (ישעי' נד, טו) "מי גר אתך עליך יפול". לכן לא נחה ממנו (ממרדכי) דעת מקצת סנהדרין וגו'.

(דב' נצ' כט, ז) **מחניף** – אתנח (מחצי פסוק קודם) **מחטב עציף** – מונח זקף-קטן ותוכנו תאור או פעולה ואחריו **עד שאב מימיה** תיאור או פעולה. אפשר שזה בתפקיד לימוד אלפניו ולאחריו. משה רבנו הכיר כי **ונרדף אשר בקרב מחניף** אלו הגרים בדורו, שלא לשם שמים ובלימוד אלפניו מ-**(דב' נצ' כט, ז)** **מחטב עציף עד שאב מימיה** לומדים כי נתנן חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמשכן.

(דב' נצ' כט, ז) **מחטב עציף עד שאב מימיה**:

(דב' נצ' כט, ז) **עד** – טפחא, שנוי ורבוי שמשנה שינה את מעמד ומלאכת הגרים שבאו אליו ממה שהם היו בגיותם אל **(דב' נצ' כט, ז)** **מחטב עציף עד שאב מימיה**:

שאב מימיה – מרכא סלוק, טעם סלוק מגביל וטעם מרכא מרבה, ביחד מלמד על רבוי הגבלות.

וטעם **שאב** – מרכא (=מאריך) מרבה הגבלות, כאן גם מרחיק גרים אלו שישראל לא יתחתנו עמכם בנוסף לטעם **מימיה** – סלוק שמגביל מלאכתם בישראל ל-**(דב' נצ' כט, ז)** **מחטב עציף עד שאב מימיה**:

דברים נצבים לא, ויהיה כי-נבאו עליך כל-הדברים האלה והברכה והקללה אשר נתתי לפנך והשבת אל-לבבך בכל-הגוים אשר הדיחתה ה' אלהיך שמה:

יהיה כי-נבאו עליך – תרסא קדמא ואזלא, כעין פרט וכלל מלמד ופרט בתראה לפתור הפרט קדמאה,

הפרט בתראה: **כל-הדברים האלה** – מונח רביע **הברכה והקללה** – פשטא זקף-קטן

(א) רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים ע"פ מהרז"ו כעין אם כל המידות מידה סתום שבא לגלות, תדע בעתיד כי בהשגחה פרטית אמת הדברים מתוך שבאו עליך הברכה ואחריה הקללה

(ב) **כל-הדברים האלה** – מונח רביע, כעין רישום מקוצר הכולל הברכות והאזהרות החל ב-**(דב' א, א)** **אלה הדברים** – מונח רביע, שהוסבר במקומו.

דברים נצבים לד, אם-יהיה נדחתה בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחה:

בבלי יומא פז,א כל המזכה את הרבים – אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים – כמעט אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

הרב שטרם מאורות הדף, התשס"ו בשם הרבי מרוזין מספקים לו הזדמנויות לעשות תשובה.

כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, מאי טעמא – כדי שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בגן עדן, שנאמר **(תה' טז, ז)** **כין לא-תעזב נפשי לשאול לא-תתן חסידך לרצות שמת:**

וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה – שלא יהא הוא בגן עדן ותלמידיו בגיהנם, שנאמר **(משלי כח, ז)** **אדם עשק בדם-גפש עד-צור יזנו אל-יתמכו-בו:**

הרב שטרם מאורות הדף, התשס"ו בשם ? כל המחטיא את הרבים, בתשובתו גורם לחזרה בתשובה לכל שהחטאו על ידו, כי נאמר **(דברים נצבים לד, א)** **אם-יהיה נדחתה בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחה:**

אם-יהיה – מקף בתפקיד רב-מצב (א) ספקו למחטיא הזדמנויות ולא חזר בתשובה הוא ותלמידיו לא עולים (ב) המחטיא חזר בתשובה. במצב (ב) יתקיים

אם-יהיה נדחתה – מרכא טפחא, יתור לרבות על כל המחטיא את הרבים שחזר בתשובה ומקובץ ע"י הקב"ה, שגורם שגם את אלו שהודחו על-ידו יחזרו בתשובה, ויקובצו ע"י הקב"ה.

דברים נצבים לו, ויגל ה' אלהיך את-לבבך ואת-לבב זרעך

לאהבה את-ה' אלהיך בכל-לבבך ובכל-נפשך למען חייך:

(דב' נצבים לו, ו) **ויגל** – קדמא, קודמת פעולת ה' כדי להעמיד אמונה שווה בה' בכל אחד מישראל המרומוז ב-**ה' אלהיך את-לבבך** – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לנושא ושעל כל אחד חל עניין שווה.

וה' **יאר** – קדמא, מקדים בהארת פנים שווה במתנה לכל אחד מהארת בחינת פנים העליונים, כנאמר ב-**ספרי פסקא נא** יתן לך מאור פנים, ר' נתן אומר זה **מאור שכניה**, ... ד"א **יאר** זה מאור תורה וגו'. ונאמר ב- **אגרת הקדש - האדמו"ר הזקן - פרק ד' דף קו ...השכל**

מתבונן בהתבוננות חיצונית – תתאה, זו בחינת הדעת. לעומת התבוננות מעומקא דליבא למעלה מבחינת הדעת בגדולת ה' היא בחינת מתנה נתונה מאת ה' מן השמים מהארת בחינת פנים העליונים כש"כ **(במד' נשא ו,כח)** **יאר ה' אפניו אליך (ויחנך)** וכש"כ **(דברים**

נצבים לו, ו) **ויגל** – קדמא, קודמת פעולת ה' כדי להעמיד אמונה שווה בה' בכל אחד מישראל המרומוז ב-**ה' אלהיך את-לבבך** – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לנושא ושעל כל אחד חל עניין שווה.

יאר – קדמא, וקודמת לקדימה הנ"ל העמדת אמונה המביאה להתבוננות כמו שכתוב ב-**אגרת הקדש - האדמו"ר הזקן - פרק א' להודיע לבני אדם גבורתה של תורה**. ולהודיע לבני אדם גבורתה של תורה שבע"פ וכחה עזו. פירש שלמה המלך ע"ה חגרה בעוז מתניה וכו' **(משלי לא)** . מתנים הם דבר המעמיד כל הגוף עם הראש הניצב ועומד עליהם. והם המוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו.... הנה אמונה זו נקראת בשם בחינת מתניים דבר המעמיד ומקיים את הראש הוא **השכל** המתבונן ומעמיק דעת בגדולת א"ס ב"ה בבחינת עולם שנה נפש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוותי האמנותי – החלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה כבעל-פה, השש"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשוט – מוציא מפשט; מרמז – מאריך, רבוי; דרמא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טוחא – שנוי וואו רבוי וואו מתפשט; מרמז טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרמא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרמז תביר טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט 1: זקן-קטן – 2; זקן-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקן-קטן ... זקן-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא וואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלשא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.7 דברים נצבים כט,ט (התשע"ז) (בהשתתפות נחלת יעקב)
דברים נצבים כט,יג – יד:

[יב] למען הקים אתך היום | לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר-ךך וכאשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק ולישקב: [יג] ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את-הברית הזאת ואת-האלה הזאת:

[יד] כי את-אשר ישנו פה עמנו עמך היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום:

(בר' ח"ש כד,ג) ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא יתקח אשה לפני מבנות הפנעני אשר אנכי יושב בקרבך: (במ' קרח טז,כו) ונדבר אליהעדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואלתגועו בקל-אשר להם פרתספסו בקל-חטאתם: (שמ' ית' כז,ג) לא תשא את-שם-ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר-ישא את-שמו לשוא: פ (הושע ד,ב) אלה וכחש נרצח וגנב ונאף פרוצו ודמים בדם נגעו: (הושע ד,ג) על-כנו תאבל הארץ ואמלל פל-יושב בה בנות השנה ובעוף השמים וגם-דגי הים ואספו: (קהלת ה,ה) אל-תתן את-פיה לטטיא את-בשרך ואל-תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצר האלהים על-קולך ותבל את-מעשה ידך: (ישעיה נב,ז) הלא פרס לך רעב להקדם ונענים מרודים תביא בנת ייתרואה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם: (זכריה ה,ה) הוצאות ובאה אל-בית הגנב ואל-בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו ואת-עציו ואת-אבניו: (אסתר ט,כו) קימו וקבלו היהודים | עליהם | ועל-זרעם ועל פל-הגוים עליהם ולא יעבור להיות עשים את שני השמים האלה ככתבם וכזמנם בכל-שנה ושנה:

נושא פסוקים [דברים נצבים כט,יג – יד]: שבועות בבית דין בכלל ועל דעת בית הדין בפרט כנדרש ב-[תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פ"ז] [הלכה ד] משביעים אותו בשבועה האמורה בתורה שני' (בר' ח"ש כד,ג) ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אומרים לו הוי יודע שלא על תנאי שבלבך אנו משביעים אותך אלא על תנאי שבלבנו וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל בערבות מואב אמר להם לא על תנאי שבלבכם אני משביע אתכם אלא על תנאי שבלבי (על תנאי בית הדין) שני' (דב' נצ' כט,יג) ולא אתכם לבדכם וגו' (דב' נצ' כט,יד) כי את-אשר ישנו פה וגו' ו- [הלכה ד] תוסבר במקומה.

ועתה נציג ונסביר [הלכה א] – [הלכה ו] מ-[תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פ"ז] [הלכה א] שבועת העדים והדייני' נאמר בכל לשון ולא גרסינן השביע עליהן ומשה פעמים בכל לשון ששומעים (הנשבעים) ואמרו לו (השומעים מחוץ לבית הדין, ו/או בבית הדין) אמן הרי אלו (הנשבעים) חייבין. ההסבר של [חזון יחזקאל, הרב יחזקאל אברמסקי זצ"ל] ל-[הלכה א] משתמש ב-[ויקרא ה,א] ונפש כיתחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם-לוא יגיד ונשא עונו: לפי ההסבר של [חזון יחזקאל] "שבועת הדיינים ושבועת הפקדון גמר (למד במדת גזרה שוה מילים דומות) (וי' ה,כא) תחטא" (זו שבועת הפקדון ו-) (וי' ה,א) תחטא משבועת העדות (היינו העדים)" לומד שכמו ששבועת העדות היא בכל לשון כך שבועת הפקדון היא בכל לשון. "מדכתיב (ויקרא ה,א) ושמעה קול אלה ולא כתב "והשביע בקול אלה" שמע מינה בכל לשון שאתה שומע.

מדת גזרה שוה, כאן, יש לה מלמד, מלת (וי' ה,א) תחטא, הנושא עמו הלכה בנושא שבועת העדות כנאמר (ויקרא ה,א) ושמעה קול אלה היינו שבועה בכל לשון. לשיטת [חזון יחזקאל] הלמד הראשון הוא (וי' ה,כא) תחטא זו שבועת הפקדון, שהיא בכל לשון שהנשבע מבין והנאמרת לפני בית דין, ומזה בא הלמד השני, שכאשר בית הדין מטיל שבועה (זו שבועת הדיינין) מהתורה היא יכולה להיות בכל לשון שהנשבע מבין. שבועת הדיינים עצמה נלמדת מ-(שמ' מש' כב,ג) אשר יאמר כיהוא זה (כמודה במקצת) עד האלהים יבא דבר-שנייהם (זו שבועת הדיינים) וגם (שמ' מש' כב,ג) שבעת ה' תהיה בין שניהם אלא שלא מפורש ששבועה זאת תהיה בבית דין). (שמ' מש' כב,ג) על-פל-דבר-ששע על-שור על-תמור על-ששה על-שלמה על-פל-אבנה אשר יאמר כיהוא זה עד האלהים יבא דבר-שנייהם אשר ירשיעו אלהים ישלם שנים לרעהו: ס נעניין ב-[ויקרא ה,א] ונפש כיתחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם-לוא יגיד ונשא עונו: רש"י (ויקרא ה,א) ושמעה קול אלה - בדבר שהוא עד בו, שהשביעוהו שבועה (מחוץ לבית הדין) שאם יודע לו (לתובע) בעדות (נגד הנתבע), שיעיד לו (בבית הדין): המשך הפסוק (ויקרא ה,כא) ונפש כיתחטא, ונפש – יתיב בתפקיד דווקא כך כאשר נשבע מעצמו מחוץ לבית הדין, ובבית הדין התברר שנשבע שבועת שקר וזה נחשב ומעלה מעל בה' (כי) וכהוש בעמיתו פסקדון או-בתשומת יד או בגזל או עשק את-עמיתו:

(ויקרא ה,א) ושמעה קול אלה והוא עד - ... זקן-קטן ... זקן-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) אפשר כי הוא היקש או בין אב ללמוד פטורין משבועת העדות, כמשנה הבאה והרמב"ם [בבלי שבועות לה, א] מתני' [שבועות פ"ד, מ"ח]. משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים וזו ולא נתן - הרי אלו פטורים, שאין חייבין אלא על תביעת ממון כפקדון. משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני - הרי אלו פטורים, מפני שקדמה שבועה לעדות. עמד בבית הכנסת ואמר משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני - הרי אלו פטורין (עד שיהא מתכוין להם). אמר לשנים משביע אני עליכם איש פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני, שבועה שאין אנו יודעין לך עדות, והם יודעין לו עדות עד מפי עד, או שהיה אחד מהן קרוב או פסול - הרי אלו פטורין. שלח ביד עבדו, או שאמר להן הנתבע, משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו - הרי אלו פטורין, עד שישמעו מפי התובע.

שקדמה [רמב"ם שבועות פ"ט, ה"ז] כיצד ראו התובע הולך אחריהן אמרו לו למה אתה בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות הרי אלו פטורין משבועת העדות מפני שלא תבען התובע אלא הם קדמו ונשבעו בתביעת עצמן, וכן אם השביעם הנתבע שאם תדעו לזה שתובע אותו עדות שתבואו ותעידו לו וכפרו הרי אלו פטורין משבועת העדות עד שישביעם התובע, ואין צריך לומר אם השביעם שיבואו ויעידו שיש פלוני ביד פלוני ממון וכפרו שהן פטורין שאין זה התובע בעל דין עצמו, וכן אם קדמה שבועה לעדות הרי אלו פטורין משבועת העדות שנאמר ושמעה קול אלה והוא עד שקדמה עדות לשבועה לא שקדמה שבועה לעדות.

[הלכה ב] שבועת הדיינין באי זה צד (כיצד מתבצעת) הרי מי שנתייב שבועה לחברו אומרין לו הוי יודע שכל העולם כולו מזדעזע ביום שני' (שמ' ית' כז,ג) לא תשא את-שם-ה' אלהיך לשוא וגו' כל עברות שבתורה כתוב בהן ונקה וזו כתוב בה (שמ' ית' כז,ג) לא ינקה כל עברות שבתורה נפרעין ממנו וזו ממנו ומכל העולם ויהא עון העולם כולו תלוי בו שני' (הושע ד,ב) אלה וכחש וגו' (הושע ד,ג) על-כנו תאבל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמתני – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה כבעל-פה, תחשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מרבי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא – טרנא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות; מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממטעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול; 3: רביע; 4: מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים/בתושבע"פ.

הָאָרְצָי כל עברות שבתורה נפרעין ממנו וזו ממנו ומקורביו שני' (קהלת ה,ה) **אַל תַּתֵּן אֶת־פִּיךָ לְחַטֵּי אֶת־בִּשְׁרֶךָ** ואין בשרו אלא קרובו שני' (ישעיהו נח,ח) **וּמִבְשָׁרֶךָ לֹא תִתְעַלֵּם**: כל עברות שבתורה תולין לו לשנים ולשלשה דורות וזו לאלתר שני' (זכריה ה,ד) **הוֹצֵאתִיה נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת הוֹצֵאתִיה מִיד (זכריה ה,ד) וּבָאָה אֶל־בַּיִת הַגָּבֹהַ** זה משביע לשקר ויודע שאין לו בידו וגונב דעת הבריות (זכריה ה,ד) **וְאֶל־בַּיִת הַנִּשְׁבַּע בְּשִׁמִּי לִשְׁקֹר** (אחת האפשרויות היא שהנטען אינו מהימן, ולכן בית הדין משביע את הטוען ומתברר שהוא לא מהימן) כמשמעו כל עבירות שבתורה בממונו וזה בממונו ובגופו שני' (זכריה ה,ד) **וְלִנְהָה** בא וראה שדברים שאין האש אוכלתן שבועת שקר מכלה אותן .

(הלכה ג) אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד (ומתחייב לשלם) אם אמר נשבע אני, אומרים (בבית הדין כמו ש- **במ' קרח טז,כו**) **וַיִּדְבֹר אֶל־הַעֲדָה לֵאמֹר** זה לזה **(במ' קרח טז,כו)** **קִוְרוּ נָא מֵעַל אֱלֹהֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה (חזון יחזקאל**: הרשעים קאי על הנשבע ועל המשביע, מלמד שחלה השבעה על שניהם, ששניהם נענשים בה, שלא דקדק למסור ממנו ביד איש נאמן, וע"י כך נתגלגל ובא חלול השם) (מוצאים הצבור נשארים רק הדיינים)

(הלכה ד) משביעים אותו בשבועה האמורה בתורה **[חזון יחזקאל]** שצריך לאתפסי חפצא בידיה (שבועות לח,ב) ספר או תפילין כדלילה להלן משבועה שהשביע אברהם (לאליעזר) שני' **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי הָאָרֶץ** אומרים לו הוי יודע שלא על תנאי שבלבך אנו משביעים אותך אלא על תנאי שבלבנו וכן מציינו כשהשביע משה את ישראל בערבות מואב אמר להם לא על תנאי שבלבכם אני משביע אתכם אלא על תנאי שבלבי (על תנאי בית הדין) שני' **(דב' נצ' טז,ג)** **וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם (חסדי דוד, הרב דוד פרדו**: לא כמו שאתם חושבים איזו מרמה וערמה כי ההיא דקני דרבא (לוח שמסר קנה עם מטבעות למלוח להחזיק ואח"כ החזירו, ועל זה אמר שהחזיר לו החוב)) וגו' **(דב' נצ' טז,ג)** **כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה** וגו'

בעזרת **[חזון יחזקאל]** איך יודעים שהשבועה בבית הדין היא על דעת בית הדין ועל דעת המקום?
תבנית הטעמים של **(דב' נצ' טז,ג)** **וְלֹא אֶתְכֶם** – (סלוק) מרכא טפחא עשויה ללמד כדעת ר' יהודה הדורש סמוכים רק במשנה תורה (ספר דברים) לפסוק הקודם, שממנו נביא לענין הפסוק הנוכחי. פסוק **(דב' נצ' טז,ג)** **וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב**: מלמד על שבועת ה' לאבות, היינו שבועה על דעת ה'. ואברהם אבינו השביע את עבדו להביא כלה ליצחק אבינו על דעת ה' ועל דעת אברהם אבינו כנאמר **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי הָאָרֶץ** בלי להתחשב בדעת העבד על הענין, (כפ' **רש"י** **(בר' ח"ש כד,לט)** **אֲלֵי לֹא־תִלְךָ הָאִשָּׁה אַחֲרָי**: - אלי תביב (טט: בלי נקוד המסורה אפשר לקרוא אלי), בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארוה, ואין ארוה מדבק בברוך.): ואפשר שע"י תבנית הטעמים של **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) בתפקיד כעין היקש ילמד למקומות אחרים בתורה לענין שבועה בבית דין שהיא על דעת המקום ועל דעת בית הדין ולא על דעת הנשבע.**

עיין **[בבלי שבועות לח, ב]** (פ"ו,מ"א שבועת הדיינין) **מתני'**. שבועת הדיינין, הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה, **גמרא**. היכי משביעין ליה? אמר רב יהודה אמר רב: משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה, דכתיב: **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי הָאָרֶץ**. אמר ליה רבינא לרב אשי: כמאן? כרבי חנינא בר אידן, דאמר: בעינן שם המיוחד! אמר ליה: אפי' תימא רבנן, **דאמרי**: בכינוי, ונפקא מינה - צריך לאתפושי חפצא בידיה, וכדרבא, דאמר רבא: האי דיינא דאשבע **בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם**, **(רש"י**: ולא התפסו חפץ ...) נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזור. ואמר רב פפא: האי דיינא דאשבע בתפלין, נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזור. והלכתא כוותיה דרבא, ולית הלכתא כוותיה דרב פפא. הלכתא כוותיה דרבא, דהא לא נקיט חפצא בידיה; ולית הלכתא כוותיה דרב פפא, דהא נקיט חפצא בידיה. שבועה מעומד, תלמיד חכם - מיושב. שבועה בספר תורה **(רש"י**: בספר תורה - ואף על גב דאוקימנא דלא כרב פפא לכתחלה מיהא ספר תורה בעינן ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה דאורייתא לפי שענשה גדול ותקנו לגזור עליו ארוה בעשרה והא אמרן ארוה בו שבועה), תלמיד חכם - לכתחלה בתפלין. ת"ר: שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה, **[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ד]** **נוסח השבועה** [רמב"ם שבועות פ"א, ה"ט] כגון שיאמר הריני נשבע בה' אלהי ישראל ... [ה"י] ... משביעין אנו אותך בה' אלהי ישראל והמקור לזה **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם**

(דב' נצ' טז,ג) **וְלֹא אֶתְכֶם** – (סלוק) מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שבועת הדיינין על דעת הדיינין והעשויה להתרחב, הרחבה אחת – סמוכין להביא מפסוק קודם שבועה על דעת המקום ועל דעת בית הדין לפסוק זה. **(דב' נצ' טז,ג)** **לִמְעַן הַקִּים אֶת־הַיּוֹם וְלֹא לַעֲם וְהוּא יְהִי־לָךְ לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב**:
(דב' נצ' טז,ג) **אֲנִי כִּפְרַת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֵלֶּה הַזֹּאת וְאֶת־הָאֵלֶּה** (כבית דין בדורו) **כִּפְרַת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֵלֶּה**

וְאֶת־הָאֵלֶּה – מקף-רב-מצב לשון השבועה (א) בכל לשון שהנשבע מכיר כדי שיבין על מה משביעין אותו וידע חומרת השבועה; (ב) שבועה בלשון הקדש **וְאֶת־הָאֵלֶּה** – טפחא בתפקיד שנוי ורבוי, כאן ללמד על שבועת הדיינין מדאורייתא בכל לשון כתחילת **[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ד]** הדיינין שהשביעו את הנשבע בכל לשון שהוא מכיר הרי זו כמצותה וכן הורו הגאונים, **הַזֹּאת** – סלוק, מגביל ששבועת הדיינין היא שבועת הפקדון בעצמה, ואחרי שנשבע בלא שאחזו ספר תורה בידו אלא בתפלין, וואו לא עמד אינו חוזר ונשבע. וב-**[ש"ע ח"מ הלכות טוען ונטען סי' פז, ס"ז]** ... שנים שנתעצמו בדין, ונשבעו שלא יטענו אלא האמת, ואחר כך נתחייב אחד מהם שבועה לחבירו, יש אומרים מג {מג} מה' שאינו נפטר <יז> בשבועה הראשונה. הגה: וי"א דאם נשבעו תחלה נון בנקיטת חפץ וכדין שבועה, אין צריכין לחזור ולישבע, {מד} אלא מזכירין לו אותה שבועה (מרדכי ריש פ' הדיינים). ועיין לקמן סעיף ל"ד.

(דב' נצ' טז,ג) **כִּי** – תרסא כמחיצה לענין על דעת מי השבועה. **כִּי** – תרסא כשעור הדיינין (או האנשים) בשעת השבועה, בד"כ שלושה? ויש אומרים מנין **[ש"ע ח"מ הלכות טוען ונטען סי' פז, ס"ז]** ... הגה: סג] י"א דשבועת הדיינים צריכה להיות לפני מנין (מהרי"ו סימן קפ"ד /קס"ו/ ובי"ב בשם רשב"א), **אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עֲמֻנָה עִמָּךְ הַיּוֹם, אֶת־אֲשֶׁר** – מקף כרב-מצב דעת (א) על דעת הניטען הנסתרת, (ב) על דעת בית הדין **אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ** - קדמא ואלא, מלמד שיש כאן כעין כלל כפי' **[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ח דאמרי]** ושבועת הדיינין בין שהיתה של תורה או של דברי סופרים בין על טענת ודאי בין על טענת ספק כך היא, **פֹּה** – רביע בתפקיד ארבעה דברים בשבועת הדיינין כפי' **[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ח דאמרי]** (טט: א) הנשבע אוזח ספר תורה בזרועו (טט: ב) והוא (טט: ט) לכתחילה) עומד ונשבע בשם או בכינוי (טט: ט) שם אדנות, כנוי כגון מהשמות הלא נמחקים, וכן חנון, רחום (שו"ע ח"מ סי' פז, סי"ג) בשבועה או באלה (טט: ג) מפיו (טט: ד) או מפי הדיינין, והורו רבותי שאין משביעין שבועת הדיינין אלא בלשון הקדש. **עֲמֻנָה עִמָּךְ הַיּוֹם לְפָנַי ה'** – שבועת הדיינין לכתחילה בעמידה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **תנח"ך**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דראג** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא** = טרוא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפא** – קב' ששיתו לגולל, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תביר טפא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מק** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – הדקט; **השלישיה**: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.8 דברים נצבים כט,ט (התשע"ה)

דברים נצבים כט,ט – יד:

[ינ] ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את-הברית הזאת ואת-האלה הזאת:

[יד] כי את-אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום:

להבנת הפסוקים (כט,ט – יד) מובאים שני מדרשים אשר שניהם מביאים שני לימודים דומים מאותם כתובים אבל בסדר לימוד שונה.

[מדרש תנחומא נצבים ח] פותח בלימוד על דורות עתידיים של בני ישראל בכלל ומוסיף לימוד המיוחד לנביאים ולחכמי תורה עתידיים.

מדרש **[שמות רבה יתרו כח,ו]** פותח בלימוד מיוחד לנביאים עתידיים ומרחיב אל בני ישראל עתידיים בכלל.

[מדרש תנחומא (בובר) פרשת נצבים סימן ח]

(דב' נצ' כט,ט) למען תקים-אתך היום ו לו לעם וגו'. שלא אחזור בדבר שנשבעתי לאבותם. **(דב' נצ' כט,ט)** **ולא אתכם לבדכם**, אלא אף דורות העתידין

לבא היו שם, שנאמר **(דב' נצ' כט,ט)** **כי את-אשר ישנו פה עמנו וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום**, ולמה אומר **ישנו פה** ולמה

אומר **איננו פה**, לפי שכל הנפשות היו שם, והגוף עדיין לא נברא, ... ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן, אלא אף החכמים

העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני, וכה"א **(דב' וא' ה,ט)** **את-הדברים האלה דבר ה' אלי-קלי-קטלכם ... קול גדול**

ולא יסף, ר' יוחנן אמר קול אחד נחלק לו קולות והם נחלקים לע' לשון, רבי שמעון בן לקיש אמר שממנו נתנבאו כל הנביאים

שעמדו,

(דב' וא' ה,ט) **את-הדברים האלה דבר ה' אלי-קלי-קטלכם בקר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף**

ויקתבם על-שני לוח אבנים ויתנם אלי:

[שמות רבה (וילנא) פרשת יתרו פרשה כח,ו]

ד"א **(שמ' ית' כא)** **ונדרך אלהים את קלי-הדברים האלה לאמר: ס**, א"ר יצחק מה שהנביאים עתידיים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר

סיני, שכן משה אומר להם לישראל **(דב' נצ' כט,ט)** **כי את-אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה**

עמנו היום, (ט:ט) בסיפא של הפסוק) עמנו עומד היום אין כתיב כאן אלא **עמנו היום** אלו הנשמות העתידות להבראות שאין בהם ממש

שלא נאמרה בהם עמידה, שאע"פ שלא היו באותה שעה כל אחד ואחד קבל את שלו,

בספר **[ברית יצחק]** – ליקוט מזהר ועוד ליל ברית מילה, מובא הפסוק **(דב' נצ' כט,ט)** ונאמר שקב"ה הראה לאדם הראשון נשמות על

גלגוליהם, עם צורת הגוף של כל גלגול. זאת הרחבה על הדורות העתידיים של בני ישראל בכלל הגלגלת משני המדרשים שצוטטו.

כמסקנה מהמקורות המובאים מתאים לומר כי הנאמר בפסוק **(כט,ט)** **כרת את-הברית הזאת** מרמז בדרשה אחת משתיים **(הזאת –**

זקף-קטן כשתי דרשות) לענין של ברית מילה של הגופים אשר יבראו ויחוויו ע"י הנשמות המחכות לחיותם. בדרשה שניה נאמר כי

ברית נכרתה לנביאים וחכמי תורה עתידיים שמקור נבואתם ומקור חכמתם יהיו מהר סיני.

תבנית הטעמים של הפסוק עשויה לרמז לכעין פרט קדמאה, כלל, פרט בתראה.

(דב' נצ' כט,ט) **כי** – תרסא בתפקיד מחיצה, כפרט קדמאה אשר יתברר בפרט בתראה.

את-אשר ישנו – קדמא ואולא ירמז על כעין כלל וסדר לימוד, **[מדרש תנחומא נצבים ח]** פותח בלימוד על דורות עתידיים של בני

ישראל בכלל ומוסיף לימוד המיוחד לנביאים ולחכמי תורה עתידיים, היינו הולך מכלל בני ישראל בדורות בעתיד אל הפרט של נביאים

וחכמי תורה בדורות בעתיד. במדרש **[שמות רבה יתרו כח,ו]** הולך מהפרט של נביאים בדורות בעתיד אל הכלל של בני ישראל

בדורות בעתיד.

(דב' נצ' כט,ט) **פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום** – מהווה פרט בתראה.

לכן מוצע לומר שטעם מלת **(דב' נצ' כט,ט)** **כי** – תרסא בתפקיד מחיצה, כפרט קדמאה ירמז אל הלימוד מהפרט בתראה שמדובר על

עולם הנשמות שעדיין לא ירדו לגופים שאותם הן יחיו ושעדיין לא נבראו, שעליהם נאמר **ולא את אשר איננו פה עמנו** – ואף-על-פי

שלא ירדו לגופים הן נוכחות **היום** כאשר משה רבנו מדבר אל העם בברית בערבות מואב, כמו שנכחו בברית במתן תורה ובברית

באהל מועד, שלוש בריתות כשיטת ר' עקיבא כנדרש בפר' כי תבוא. **אשר איננו פה עמנו** – מרכא תביר מרכא טפא, כעין שני

לימודים,

לימוד (א) כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והעשויה להתרחב והשונים בהלכה או ענין (א) בקשר לנושא. הנושא הן הנשמות

העתידות לרדת בגופים, וכל נשמה קבלה במתן תורה את חלקה המיוחד לה כנדרש ב-**[שמות רבה יתרו כח,ו]** כל אחד ואחד קבל

את שלו,

לימוד (ב) **איננו פה עמנו** – תביר מרכא טפא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והעשויה להתרחב ושעל חלקם לא חלה הלכה

או ענין (ב) בקשר לנושא. אפשר שע"פ **[מדרש תנחומא נצבים ח]** יש לומר, שהנביאים וחכמי תורה העתידיים זכו לקבל בסיני את

הדברים המיוחדים להם, ושאר בני ישראל לא קבלו מעלות יתירות אלו.

בהנחה כי תבנית הטעמים של **(דב' נצ' כט,ט)** **כי את-אשר ישנו פה ... ואת אשר איננו פה** היא פרט כלל ופרט אז ע"פ **[בבלי נזיר**

לד,א] רבנן דרשי פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט, כאן נוסף את מסקנתנו, מה הפרט הם הנביאים וחכמי התורה שבכל

דור שקבלו את חלקם מסיני נדון מהם אל כלל בני ישראל שבחלק שכל אחד קבל יש גם פוטנציאל להתעלות לדרגות נביא ותלמיד

חכם.

הסבר הילכתי: [תורה תמימה] (דב' נצ' כט,ט) **אשר ישנו פה** – תני, יש תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות, דכתיב **כי את-אשר ישנו פה**

עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום: מה דורות הבאים אחריכם אין בלבם תנאי אף אתם אין בלבכם תנאי^א

[ירושלמי נדרים פ"ג ה"א]: טט: הברית והשבועה שבין הקב"ה וישראל היא ללא תנאים.

טט: נאמר ב-**(דב' נצ' כט,יא)** **לעקרה בברית ה' אלהיך ובאליהו** היא שבועה. דעת הירושלמי שאין משפטי התנאים חלים בשבועה. מכאן

הקשר לדרשת הירושלמי ב-**(דב' נצ' כט,יד)**.

[תורה תמימה הערה יג] ... כתב הרמב"ם בפ"ב ה"ו מנדרים בענין תנאים בנדרים וז"ל, יש מהגאונים שאומרים אין כל אלו הדברים

[דיני התנאי] אמורים אלא בנדרים ולא בשבועות, ויש מי שמורה שדין השבועות והנדרים בענינים אלו אחד הן, וכך יש לו להקדים

כ"א-אול-התשפ"ד 23-Sep-24 17/30 docZZFisher/טטול-51-דברים-נצבים

לעלוי כל נשמות ישראל, לעלוי נשמות הורי והורי רעיתי

לעלוי נשמת חזקיהו אלכסנדר סנדר יצחק בן חיים אריה ויהודה

972-3-6486221 zzzf@bezeqint.net http://www.Taamei-Hamikra.co.il

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרְכָא = מאריך, רבוי; דרְכָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טְפָא = טרָא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרְכָא טְפָא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרְכָא תְּבִיר טְפָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרְכָא תְּבִיר טְפָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מרְכָא טְפָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מְרָא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זרְכָא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

תנאי לשבועתו כדרך שאמרנו בנדרים, עכ"ל. וגו'.
 ואעפ"י שכתבנו בהסבר דברי הירושלמי סברא רצויה דבשבועות יש איסור שבועות שוא, צ"ל להבבלי (נדרים יג, ב, טז, א) ס"ל דשוא נקרא שוא ממש, והיינו שלא לשום תכלית ומטרה, משא"כ בנשבע על תנאי הרי צריך לתנאי ואין זה נחשב לשוא:
 טט: ב-(במ' מטות לב, כה – כו) מוגדרים ארבעה משפטי התנאים (תנאי בני גז ובני ראובן) שיש להקדימם למעשה. על הנאמר ב-(במ' חקת כא, א) ויזר ישראל נדר לה' ויאמר אסנתן תמן את-העם הזה הנדרתי את-עריהם: הבאנו דעת [שדי חמד – א, הרב מדיני חיים חזקיהו, עקט"ו] דעת רוב הפוסקים הקדש על תנאי שלא עונה על משפטי התנאים, התנאי קיים והמעשה (הנדר) קיים רק בהתקיים התנאי. אפשר כי טעמי הכתוב (דב' נצ' כט, יד) אֲשֶׁר יִשְׁנֶוּ – קדמא ואולא מרמז לכלל בשבועות שגם במ יהיו פֶּה – רביע בתפקיד ארבעה משפטי תנאים במצבים מסוימים ובמצבים אחרים יכולים להיות גם פחות תנאים כמו שביררנו בפר' מטות.

דברים נצבים כטי: לא-יאבֵּה ה' סֶלַח לוֹ
כִּי אִי יַעֲשֶׂן אֶף-ה' וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמִתְחַה ה' אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
 [אברבנאל] (דב' נצ' כטי, ט) ... ועל זה אמר לא-יאבֵּה ה' סֶלַח לוֹ לא יחשוב שיהיה נדון עם הכלל ושהשם יתעלה יעבור על פשעו להיותו יחיד. כי הנה השם יתעלה לא יסלח אליו אבל יַעֲשֶׂן אֶף-ה' וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא אע"פ שהוא יחיד וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַזֶּה. רוצה לומר הפרטיות והמיוחדות יחולו עליו ועל כל העדה יהיה שלום. וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל לא-יאבֵּה ה' סֶלַח לוֹ - מונח זרְכָא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על הענין, כפי' [אברבנאל] שהחשוב מחשבת ע"ו ומסתיר זאת יענש בעונש יתר על הרגיל וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים האלות הפרטיות והמיוחדות ועוד יוסיף עליו וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל

דברים נצבים כטי: וְהַבְּדִילוּ ה' לְרַעָה מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
כָּכֵל אֱלֹת הַבְּרִית הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:
דברים כי-תבוא כח, טא: גַּם כָּל-חֲלִי וְכָל-מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה יַעֲלֶיךָ עַד הַשָּׁמַיִם:
 [רש"י] (כט, ב) הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה - ולמעלה הוא אומר (כח, טא) בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה גַּם כָּל-חֲלִי וְכָל-מִכָּה וגו' טט: הקרא בפועל הוא גַּם כָּל-חֲלִי וְכָל-מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה

"הזאת" לשון נקבה מוסב אל "התורה", (כט, ב) הַזֶּה לשון זכר מוסב על הספר; ועל ידי פסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות: בפרשת הקללות ה'טפחה' נתונה תחת (כח, טא) בְּסֵפֶר, ו-(כח, טא) הַתּוֹרָה הַזֶּה דבוקים זה לזה, לכך אמר "הזאת"; וכאן (כט, ב) ה'טפחה' נתונה תחת הַתּוֹרָה - נמצא סֵפֶר הַתּוֹרָה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר. טט (כט, ב) כָּכֵל אֱלֹת הַבְּרִית - אלות הברית הַפְּתוּכָה – זקף-גדול, שלוש נקודות שאפשר שאחת מהן באופן אחד ושתיים באופן אחר, כאן נקודה אחת היא הענישה ע"פ כָּכֵל אֱלֹת הַבְּרִית הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: ומהירה התורה גם על ענישה בשני אופנים שלא כתובים בפירוט הלוא המה (כח, טא) כָּל-חֲלִי וְכָל-מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה

מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל – אתנה, כָּכֵל אֱלֹת הַבְּרִית – פשטא מונח זקף-קטן אחרי אתנה, ומהוה תיאור ואחריו הפעולה הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: זוהי תבנית ללימוד אלפניו ולאחריו. הקרא כָּכֵל אֱלֹת הַבְּרִית פועל על וְהַבְּדִילוּ ה' לְרַעָה מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כפירוש [אור החיים] לזה כשאמר הכתוב (כט, יט) וּמִתְחַה ה' אֶת-שְׁמוֹ, ביאר הכתוב שלא ישלוט עליו חלק הרע לאבדו לאיש המשתרר בלבו עד שיבדילו ה', ויגביל החלק שישלוט בו הרצועה רעה, כי הקליפה השולטת תקרא רעה, וכן היא מדה ה' כשנתן רשות למחבל מגביל לו מקום אשר ישלוט בו, טט - הנקודות באופן האחד א' הבדלתו והגבלת שליטת הרצועה הרעה בו, ב' ואם ממשיך במריו ניתן לרצועה הרעה לשליטה מלאה בו. באופן האחר ? או יאמר על זה הדרך והבדילו וגו', פירוש שאחר שימחה ה' את שמו שהיא נשמתו, יבדילו לרצועה הרעה, להומו ולאבדו בכוסות המרים אשר מוכנים לו, והוא אומר (כט, ב) כָּכֵל אֱלֹת וגו', לומר שהרעה שישלוט ה' עליו, היא רעה שכוללת כל האלות אשר נתחכם הוא להמלט ממנה: (כט, ב) הַפְּתוּכָה – זקף-גדול ענין בעל שלוש נקודות. ע"פ [אור החיים] והוא אומר (כט, ב) כָּכֵל אֱלֹת הַבְּרִית הַפְּתוּכָה הענין הינו אבדן בשלבים של האיש המשתרר בלבו. אפשר ששתי הנקודות באופן אחד הן: (א) מחית שמו שהיא נשמתו, (ב) הבדלה מוגבלת לרצועה הרעה (מין קליפה שולטת ומחבלת); באופן אחר נקודה אחת (ג) השלטה מלאה של הרעה שכוללת כל האלות אשר נתחכם הוא להמלט ממנה:

ב'ה טוב טעם ודעת למדני (טוולד) כ'י במצוותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערת: **תאנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דראָן** – מצרף; **תביר** – מחלק; ממעט, לא ממש; **טפאָא = טראָא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפאָא** – קב' ששנויה לגזל; יתור לרבות, מכל מקום; **דראָן תביר טפאָא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפאָא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפאָא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מעין מוסים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרפאָ סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1**: זקף-קטן – 2; זקף-גדול; **3** – רביע – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקטן השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא וואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פאר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושיב"פ.

כ"ט, כ"י פריש בכם פרה ראש ולענה; וכבר (דב' נצ' כ"ט, כ"י) וקחה ה' את־ישמו מתחת השמים: ומכאן הוא מתחיל עונש הראשון (ט) :
קבוצת (דב' נצ' כ"ט, כ"י) ... איש או־אִשָּׁה ... פָּגַה ... לעבד את־אֱלֹהֵי הגוֹיִם (דב' נצ' כ"ט, כ"א) וְרָאוּ אֶת־מִכּוֹת וגו' (דב' נצ' כ"ט, כ"ב) וְנֶאֱמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית ה' וגו' (דב' נצ' כ"ט, כ"ב) וְנִלְכְּדוּ וְנַעֲבָדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וגו' כרשום בתחילת המאמר ללכת לעבוד, ולזה לא אמר ומחה ה' את שמם אלא שממון ארצם ולהגלותם מעל אדמתם (דב' נצ' כ"ט, כ"ב) וְנִשְׁלַכְּם אֶל־אֲרָץ אֲחֵרָת פְּנִים הַהֵן:

מסיפור המעשה ב- [בבלי מכות כד, א-ב] ו- [שו"ת הרשב"א] ו- [אור החיים] אנו מסיקים כי הכתוב **(דב' נצ' כ"ט, כ"א) וְרָאוּ אֶת־מִכּוֹת הָאָרֶץ** **ההוא וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ** נמצא במרכז הענין ומלת **(כ"ט, כ"א) וְרָאוּ** – וטעמה תלשא בתפקיד ללמד לכתוב אלפניו ולכתוב לאחריו, בתפקידי תלשא כעין מחיצה של העלם ידיעה (שגגה של ע"ו, שכחה השליחות), שיעור זמן. ואלו יוסברו בפ' [באר מים חיים] **אֶת־מִכּוֹת הָאָרֶץ הַהוּא וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ** – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, שני לימודים, מהפך פשטא לפחות אחד מן הלימודים יוצא מפשט הכתוב, אחד מהם עשוי להיות **אֶת־מִכּוֹת הָאָרֶץ הַהוּא** – גרשיים מהפך פשטא כעין יצא להקל ולא להחמיר, ותומך בכך שם הפלאים שיעשה ה' במלת **(כ"ט, כ"א) הוּא** – ככתבה.

(לימוד א) שלא ענש ה' את בני ישראל עד כלותם אלא רובו של העונש היה על הארץ כנאמר בפסוק **(כ"ט, כ"ב) ופ' [בכור שור] (דב' נצ' כ"ט, כ"ב) על־מִה עֲשָׂה ה' כִּי־כָה לָאָרֶץ הַזֹּאת, ועל מה כעס כל - כך, ו- (דב' נצ' כ"ט, כ"ב) מִה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַהֵן:** שייראו אותה **(כ"ט, כ"ב) שריפה בגפרית ומלח, שכל מקום שגופרית נופל, מלח עמו, כדכתיב (בר' וירא יט, כד) הִנֵּה הַמְּטִיר עַל־קַצְמָם וְעַל־עֲמֻקָּה גִפְרִית נֹאֵשׁ, וכתיב באשתו של לוט (בר' וירא יט, כ"ג) וַתִּהְיֶינָה נָצִיב מְלַח:** שמלח נפל עליה, וכשייראו שרופה בגפרית ומלח יתמהו עליה שאינה מעלה עשבים, ואין בה שום טובה, וכל האומות עובדים ע"ז לא בא עליהם כך, ואינם בגלות. ופ' [אלשיך] **(דב' נצ' כ"ט, כ"א) וְרָאוּ אֶת־מִכּוֹת הָאָרֶץ הַהוּא וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ** כו' כי מה שיאמרו בראותם מכות בארץ עצמה ויתמהו, והוא **אֲשֶׁר־חָלָה ה' בָּהּ** כי אשר היה קצף על האנשים והחולי שהיה ראוי לבא על האנשים חלה על הארץ. וזה הוא בזמן חרבן ראשון שאינו גפרית ומלח כו' רק פורענות קל:

(לימוד ב) כפי' **[בעל הטורים] (דב' נצ' כ"ט, כ"א) הקלת העונש הקלת קבלת התשובה של רשע (כ"א) אֲשֶׁר יִקְוּמוּ מֵאֲחֵרֵיכֶם.** ר"ת אחאב ירבעם מנשה שהם הרשיעו בע"ג יותר מכל **(סנהדרין צ א): אֲשֶׁר־חָלָה**. ב' במסורה מתרי ענינא. **אֲשֶׁר־חָלָה ה' בָּהּ.** וכהצר לו חלה את פני ה' וגו' ויעתר לו (דה"י ב לג יב יג) ודרשינן (סנהדרין קג א) ויחזור לו, מלמד שחתר הקדוש ברוך הוא תחת כסא הכבוד וקבלו בתשובה. והיינו מה **חָלָה** דהכא לשון שבירה בארץ [דכתיב **אֶת־מִכּוֹת הָאָרֶץ הַהוּא וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ**] אף חלה דגבי מנשה לשון חתירה שנעשה לו חתירה ברקיע: **אֲשֶׁר־חָלָה** – מקף בורר משמע מלת "חלה" כאן במשמע שבירה, חתירה ולא משמע אחר כגון חולה, חולין, החל.

ע"פ **[באר מים חיים] (דב' נצ' כ"ט, כ"א) – (דב' נצ' ל"א, ל"א) התורה מלמדת על שליחות עם ישראל להעלות ניצוצות קדושים משבירת הכלים בעולם התווה אשר נתלשו ונעלמו בקליפות – חשכת החומר הנברא, הדעות הכוזבות והנשמות הקדושות שנפלו בחטא אדם הראשון ונשבו (נעלמו) בידי בן בליעל והקליפות. שתי ההעלמות מרומזות בטעם תלשא של **(כ"ט, כ"א) וְרָאוּ** תלשא כעין מחיצה של העלם ידיעה (שגגה) אפשר כי רמז לשבירה נמצא במלים **אֲשֶׁר יָבֵא** וע"י מידת גורעין ומוסיפין (מידה מ בחשבון מהרו"ו) או מידה ל' חילוף אותיות **שָׁר יָבֵא** – שבר"י, ואפשר כי **וְהִנְכִרְתִּי** מרמז לחשכת הבריאה וכביכול העלם א-לקות ולכן בליעל. טעם **וְרָאוּ** – תלשא מלמד לכתוב לפניה ולכתוב אחריה. מלמדת לכתוב לפניה בתפקיד כעין מחיצה העלם ידיעה של ניצוצות הקדושה שנתלשו בשבירת הכלים. **וְרָאוּ** – תלשא מלמדת לכתוב אחריה בתפקיד של שיעור או כאן אין שיעור לזמן עד "דור אחרון" ואין שיעור לתפילות כדי לשבור – לתלוש ניצוצות הקדושה מבין הקליפות להחזירן אל מקורם.**

[באר מים חיים דברים פרשת נצבים ד"ה (כ"ט, כ"א)] וְאֵמַר הַדָּרֹךְ הָאֲחֵרֹן וגו'. הנראה בביאור הכתובים האלה, והדקדוקים יובנו מאליהן אחרי ביאורי. כי הנה נודע מדברי מרן הרב האר"י ז"ל אשר בעת שבירת הכלים הידועים ליודעי נסתרי תורתנו הקדושה ירדו ניצוצות קדושות רבות אל הסטרא אחרא, וגם נשמות קדושות ירדו בעומקי הקליפות אחר חטא אדם הראשון ונתערב האוכל עם הפסולת. והכל נעשה מתחילה לצורך חיקון העולם כי היה צריך להתהוות הרע בעולם בכדי שיהיה שכו ועונש והבחירה בידי אדם. ... וכן בעשות האדם מצוה ממצוות ה' מדברי ארציות כמו ציצית, ותפילין, וסוכה, ולולב, בנין בית הכנסת ובית המדרש, לבושי שבת, וכדומה. על ידי הטרחה והיגיעה בהמצוה, משבר ומכניע תוקף הרע והסטרא אחרא הנאחז בדבר הוא. ובכח כוונתו במצוה באמת לקיים מצות בוראו הנה מוציא את הניצוץ הלז השייך לשורש שמתן מתוך עמקי הקליפות ומקורו ומיחדו לעלות לשמי מרום להתאחד במקורו מקור שורש שמתן לחיי החיים ברוך הוא.

[באר מים חיים דברים פרשת נצבים ד"ה (כ"ט, כ"א)] וְאֵמַר בְּלִי־הַגּוֹל עַל־מִה עֲשָׂה ה' כִּי־כָה לָאָרֶץ הַזֹּאת מִה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַהֵן: כלומר כי אם אדם חטא בהמה מה חטאה הוא עפר הארץ אשר לא ידעה בין ימינה לשמאלה ולמה יצא עליה החרי הגדול הזה להכותה מכה רבה כזה ולזה אמר: **(כ"ט, כ"ב) וְנֶאֱמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵם וגו' (כ"ט, כ"ב) וְנִלְכְּדוּ וְנַעֲבָדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וגו' [כ"ט, כ"ב] וְנִסְרַצְתֶּם ה' בְּאָרֶץ הַהוּא לְקַבֵּי עֲלֵיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָאִה הַפְּתוּבָה בַּסֶּפֶר הַהֵן:** כלומר כי על שחטאו הם במאוד בעולם הזה ולא היה קיום להם על ידי חטאם בשום פנים ועל כן שפך חמתו על עציים ואבנים והכה את העיר והארץ להביא עליה את כל הקללה בכדי להחיות את שארית הפליטה. **(כ"ט, כ"ב) וגמר אומר הכתוב, וַיִּתְּשֶׁם ה' מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאֵף וּבַחֲמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכְּם אֶל־אֲרָץ אֲחֵרָת פְּנִים הַהֵן:** כלומר כי אחר שפיכת החימה הנה עוד נתשם מאדמתם וישליכם אל ארץ אחרת. ולכאורה זה פלא הוא כי אחר שכלה חמתו יתברך בעיר והעוונות והארץ הקדושה, היה לו יתברך אחר זה להחזירם אל הארץ לשבת בארצם ולמה השליכם אל ארץ אחרת על זמן רב כיום הזה. ואמנם כי זה היה **עבור טעם השני** לרעות בגנים וללקוט שושנים לקבץ נדחים להשיבם אל חיק אביהם.

[כ"ט, כ"ח] וזה מאמר הכתוב, הַנְּסַתְּרָת לְה' אֱלֹהֵינוּ. שזה שהשליכם אל ארץ אחרת הוא עבור **הַנְּסַתְּרָת לְה' אֱלֹהֵינוּ** המה ניצוצי הקדושה הנסתרים ונעלמים בכל דבר ודבר אשר על פני תבל ומלואה וצריך להגביהם להשיבם לשיורשם מקור מחצבתם. וגו'

[באר מים חיים דברים פרשת נצבים ד"ה (ל, יא) (דב' נצ' ל"ד) לִי, כִּי־קָרַב אֵלַי הַדָּרֹךְ מֵאֵד בְּפִי וּבִלְבָבִי לַעֲשׂוֹתוֹ: ס. וכאשר כתבו כמה פעמים שיעקב בירור הקדושה מהרע, הכל תלוי ועומד בלב של אדם שכפי אשר משבר ומכניע מעמקי תאות מורשי לבבו לפני ה' אלהינו בכל השתמשותו בכל חפצי הארץ שלא להשתמש בהן כי אם לשם ה' באמת כן נשבר ונכנע כח הרע אשר בחפיצים ההם והפנח נשבר. ואז הניצוצות ההם המה כצפור נמלטה מפח יוקשים. שהצפור בעת המלטו מפחו, הנה עבור שמחה חדות צאתו ממאסרו תעוף בכח רב וכח מופלג אל תחת השמים כאשר תוכל. וכן ביותר ויותר עד אין שיעור כשנשבר פח הקליפה מהניצוץ, יעוף בכח מופלג לאין קץ לאביו שבשמים לקבל פני קדשו ולחסות תחת סתר נפיו סלה. וגם אלו הניצוצות שמעבר לים מתקבצין ובאין אל האדם על ידי סיבות שונות בכדי להעלותן. והנה נודע אשר **בירורי הניצוצות נעשין על ידי התפילות שבכל יום ויום לאין קץ כמבואר בדברי מרן קודש קדשים הרב האר"י ז"ל.** ולזה אמר **(דב' נצ' ל"ד) כִּי־קָרַב אֵלַי הַדָּרֹךְ מֵאֵד בְּפִי וּבִלְבָבִי לַעֲשׂוֹתוֹ: ס** כלומר שעל ידי התפילה שבפין ושבירת לבן במחמדיה, והתקרבות הלב לשמו יתברך, נעשין הדברים האלה על מכונם הראוי בשלימות הגמור ככל הנאמר.

וזה ענין ראש השנה חזרה בתשובה לה' ולכוון כל פעולותינו לקבלת עול מלכות שמים ויחד עמנו עולים הניצוצין הקדושים והבריאה מתעלה אל ה'.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השש"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרוא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

שבע שנים נתקיימה גפרית ומלח בארץ ישראל. רוצה ללמד שבאותן שנים ריכזו הגפרית והמלח בארץ ישראל היה גבוה מהנצרך לצמחיה ולחי להתקיים, כמו-כן ריכזו גבוה של גפרית מעלה אדים רעילים ולכן הצמחיה כלתה והחי לא היה יכול להתקיים.

(דב' נצ' טט, כב) כְּמַהֲפַלְתָּ סֶדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים וְצִבְיִים

[דברי דוד] (בר' וירא יט, כה) וַיִּהְיֶה אֲתֵּי הַעֲרִים הָאֵל ארבעתן יושבות על סלע אחד. ב- [ב"ר נא, ו] אמר: חמשה כרכין הללו היו יושבות על סלע אחד. ושלח מלאך ידו והפכן, שנאמר: (איוב כח, ט) בְּסֶלְמִישׁ שָׁלַח יָדוֹ הִפֵּךְ מִשְׁרֵשׁ הָרִים: והרא"ם הקשה עוד מהא דכתיב: כְּמַהֲפַלְתָּ סֶדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים וְצִבְיִים שהן ד'. ונראה לי לתרץ דודאי הגזירה נגזרה ממנו ית' על כל החמשה, והוה כאילו נהפכו כבר, והרבה מצינו כזה, אלא שתפלתו של לוט הועיל' להציל את צוער, ורש"י נקט האמת כמו שהי' שלא נהפכו רק ד', וב"ר מיירי מה שהי' גזר דין מקודם, והמלאך אף על פי שהפך לכולן, מ"מ הועילה תפלת לוט שנתבטל על ההיפוך שאמר המלאך להפוך את צוער:

(דב' נצ' טט, כב) כְּמַהֲפַלְתָּ סֶדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים וְצִבְיִים – גרשיים מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן רומז לשני לימודים, (לימוד א) מהם (דב' נצ' טט, כב) כְּמַהֲפַלְתָּ סֶדֶם וְעַמְרָה – גרשיים מהפך פשטא, בתפקיד כעין יצא להקל ולא להחמיר, ראה להלן הסבר לתבנית הטעמים ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים

(לימוד ב) [אברבנאל יונה ד] ... אמנם ישראל לא לבד היה ביניהם עון הע"ז כי אם גם גלוי עריות ושפיכות דמים והטיית משפט איפת רשע ומאזני רשע וכל שאר העבירות שזכרו הנביאים ולכן לא ניתנו למחילה, ועכ"ז לא עשה בהם הקדוש ברוך הוא כליה כמהפכת סדום ועמורה לפי שהקל מעונשם כרחמי וכרוב חסדיו זהו פירושו הנבואה הזאת אצלי:

(ובהמשך מוסיף בענין השייך לסליחות, ראש השנה, ומנהג השליח) ... והנה מתקני ההפטרות סמכו לנבואה הזאת שלשה פסוקים אחרים שהם מ(סיום)נבואת מיכה (מיכה ז) (יה) מִיֵּאֵל כְּמוֹד נִשְׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פִּשְׁעוֹ לִשְׂאֵרֵי נַחֲלָתוֹ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אִפּוֹ כִּי־תִפְצֵץ חֶסֶד הוֹא: (יט) יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלַח בְּמַצְלוֹתָם בְּמַצְלוֹתָם: (כ) תִּתֵּן אֶמֶת לְעֵקֶב חֶסֶד לְאֲבֹרָתָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קְדָם: ... וענינם שהקדוש ברוך הוא לניגוה לא היה עובר על פשע מוחל וסולח בהחלט אבל האריך להם אפיו עד שנחרבו אחר כך ע"י נבוכדנצר, אבל לישראל בשוכם אליו אינו כן כי הוא נִשְׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פִּשְׁעוֹ לחלוטין והוא אומרו (מיכה ז) (יה) מִיֵּאֵל כְּמוֹד נִשְׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פִּשְׁעוֹ לִשְׂאֵרֵי נַחֲלָתוֹ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אִפּוֹ כִּי־תִפְצֵץ חֶסֶד הוֹא: לעשות עמהם ולא יעשה כן לשאר הגוים החטאים בנפשותם, ולכן נקוה לו (יט) יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֵתֵינוּ והוא לזמן הגאולה העתידה שאז (כ) תִּתֵּן אֶמֶת לְעֵקֶב חֶסֶד לְאֲבֹרָתָם.

[חתם סופר על התורה, ליקוטים ב, נצבים ע' רנו] ... איך הפך ה' ארצם כסדום וגו' ולא הצילם כאשר הציל צוער. והתירוק לוט אזו או מעשה אברהם בידו, כמו שכתב רמב"ן כמה שהסעיד את המלאכים היה לו זכות להצלה ... הגין עליו זכות אברהם, אבל אלו עזבו ברית אלקי אבותם דייקא ולא אחזו מעשי אבותיהם, על כן לא הצילו אבותם את ארצם. (כאן מוסברת ההקלה) ומכל מקום רק ארצם נידון ב- (דב' נצ' טט, כב) נְפַרְתִּית וּמְלַחָה, אבל הם ניצולו (דב' נצ' טט, כב) וַיִּשְׁלַח אֶל־אַרְצָן אַחֲרַת כַּיּוֹם הַהוּא: להאיר אחר זמן אחר שיקחו מוסר [כסנהדרין קי, ב]. נמצא רשעת הרשע ועונשו גורם לאחרים שיקחו מוסר.

(דב' נצ' טט, כב) כְּמַהֲפַלְתָּ סֶדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים וְצִבְיִים אֲשֶׁר הִפֵּךְ הו' - ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין אתנה ... סלוק), בתפקיד של הקש, ואפשר שיש כאן שני הקשים. (הקש א) מועילה תפלת צדיקים כפי' [דברי דוד] (בר' וירא יט, כה) ע"פ [ב"ר נא, ו] שנגזר על חמש ערי הככר להפך הועילה תפלת לוט שנתבטל ההיפוך של צוער. אפשר שמכאן יש לימוד לחורבן הארץ בבית ראשון שהועילה תפלת צדיקים באותו זמן והחורבן לא היה חורבן מלא, כמו שגם הסברנו בחלק (דב' נצ' טט, כב) נְפַרְתִּית וּמְלַחָה שֶׁרַפָּה כָּל־אַרְצָהּ – חלקיות החורבן ולא מלא.

(הקש ב) הקב"ה מעניש את ישראל בחורבן עצים ואבנים של הארץ ולא בכליית עם ישראל. וכשמרפא לישראל מרפא לארץ. [מדרש תנחומא (בובר) פרשת וירא כב] לעולם הבא כשירפא הקדוש ברוך הוא את ישראל מרפא אותה, שנאמר (הושע ב, יז) וַיִּנְחַמְתִּי לָהּ אֶת־כְּרַמֶּיהָ מִשֵּׁם כְּרַמֶּיהָ אֲלוֹ הַנְּבִיאִים, (הושע ב, יז) וְאֶת־עֵמֶק עֲכוֹר לְפַתַח תְּמַנָּה. עמק שעכרתי באפי לפתח תקוה, אותה שעה אומרים שירה, שנאמר (הושע ב, יז) וַעֲנַתָּה שִׁמְהָ פִימִי נְעוּרֶיהָ וַיִּכְּאוֹם עֲלֵתָהּ מֵאֲרָץ־מִצְרַיִם: ואין וענתה אלא שירה, שנאמר (תה' קמז, ז) עֲנֵנוּ לְךָ בְּתוֹכָהּ.

(דב' נצ' טט, כב) אֲשֶׁר הִפֵּךְ הו' בְּאִפּוֹ וּבְחַמְתּוֹ:

[זוהר - מדרש הנעלם כרך א (בראשית) פרשת וירא דף קז עמוד א]

כל אחד ואחד כפי המקום הראוי לו והרשעים של העכו"ם נדונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים שנאמר (ישעיהו ס, כד) וְאֲשֶׁם לֹא תִכְפֹּה, משפט הרשעים בגיהנם כמה דכתיב (בר' וירא יט, כד) וְהו' הַמִּטֵּיר עַל־סֶדֶם וְעַל־עַמְרָה גְּפָרִית וְנָאֵשׁ מֵאֵת ה' מִן־הַשָּׁמַיִם: ושוב אינם עולים ולא יקומו ליום הדין שנאמר (דב' נצ' טט, כב) אֲשֶׁר הִפֵּךְ הו' בְּאִפּוֹ וּבְחַמְתּוֹ: באפו בעולם הזה ובחמתו בעולם הבא (לתחיית המתים), אמר רבי יצחק להאי גוונא (לישראל) אית גן-עדן למעלה ואית גן-עדן למטה אית גיהנם למטה ואית גיהנם למעלה, אמר ר' יעקב הרשעים (בישראל) שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסיא וחללו את המועדות ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים וכדומה להם ויודי' לגיהנ' שלמטה ונדונים שם ושוב אינם עולים אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחיית המתים ועליהם נאמר (ישעיהו ס, כד) וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: מאי דראון דיי ראון שהכל יאמרו דיי בראייתם, ועל הצדיקים שבישראל נאמר (ישעיהו ס, כא) וְעַמְּךָ כְּלָם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ גְּזָר מֵטַעוֹ מִשְׁעֵי מַעֲשֵׂה דְיָ לְהַתְּפָאֵר:

(דב' נצ' טט, כב) בְּאִפּוֹ – טפקא, כשנוי בין ישראל והנוכרים, שלנכרים לא תהיה תקומה.

(דב' נצ' טט, כב) וּבְחַמְתּוֹ – סלוק מגביל את העונש לישראל ויקומו כולם בתחיית המתים, אלא שהרשעים יהיו במצב של התרחקות מהם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוולד) כי במצוות האמנותי – החלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא = טחא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, העלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

1.11 דברים נצבים כט, כג (התשפ"א)

דברים נצבים כט, כג: וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה ה' כִּי כָּה־לְאָרֶץ הַזֹּאת מִהַ חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:

[דעת זקנים מבעלי התוספות] (דב' נצ' כט, כג) עַל־מָה עָשָׂה ה'. אם בעון רציחה וניאוף הרי יש ג"כ בשאר האומות ואין ארצם שממה כזאת. **(כט, כג) וְאָמְרוּ** כלומר והשיבו בדין עשה לה כך כי באו בבריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו אבל שאר אומות לא באו עמו בברית ואינו חושש מהם ומתוך כך יצדיקו עליהם הדין ויודו כי בפשעיהם נתנם ה' מעל אדמתם לפי שעברו על הברית אשר קבלו מה שלא קבלו שאר אומות וכן אמר **יחזקאל (כ"ג) וְהָעֵלָה עַל־רִיחֹתְכֶם הִנֵּה לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִהְיֶה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲרָצוֹת לִשְׁחַת עֵץ וְנָאָן: (כ"ג) סִי־אֲנִי נָאִם אֲדַבֵּר ה' אִם־לֹא יִבְדַּחַתְּנִי וְיִבְרָעֵנִי נְטוּגָה וּבְחִמָּה שְׁפוּכָה אֲמַלִּיךְ עַלְיָכֶם:** ואביא אתכם במסורת הברית כלומר כי אתם עמי מקוימים בברית לא הם ואז"ל כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן וליפריקין:

[העמק דבר] (דב' נצ' כט, כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם. אשר ישובו ויספרו להגויים מה שראו בא"י:

(כט, כג) עַל־מָה וגו'. דמענין ביטול תורה והפרתה לא ידעו כלל, וגם זאת ידעו היטב שחטאת סדום ועמורה שהיו רעים לבני אדם, זה אינו בישראל, וא"כ מִהַ חָרִי וגו'. וגם חטאת ע"ז אינו נחשב לפנייהם לחטא, שהרי גם המה מאמינים ועובדים ע"ז:

[מלב"ם] (דב' נצ' כט, כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה ה' כִּי כָּה־לְאָרֶץ הַזֹּאת. מה פשע הארץ וחטאתה, ולו יצויר שחטאה, מִהַ חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה למה בא העונש בחרי אף:

[משך חכמה] (דב' נצ' כט, כג) וְאָמְרוּ וכו' (כט, כג) עַל־מָה עָשָׂה ה' כִּי כָּה־לְאָרֶץ הַזֹּאת וכו' (כט, כג) אֲשֶׁר פָּתַח עֵינָם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וכו'. הפירוש, דישראל היו אנוסים על הברית, שהיו במצב שהלכו במדבר ומצרים היו רודפים אותם, ואם לא היו מתנהגים על פי נס בעמוד ענן ואש ומן ובאר, הלא לא היה להם תקומה אף יום אחד דרך הטבע. והיו מוכרחים לקבל הברית, כמו שאמרו (שבת פח, א) מודעא רבה לאורייתא (שקבלו הברית מאונס מצבם, [שלל דוד] ונחשבים כאומר מותר ועיין [שבת סח, א] [מכות ט, א] דאומר מותר שוגג הוא ולחד דעה אנוס הוא. וראוי לדונם כשוגגים בדינא זוטא ולא כמזידים בדינא רבא ב- **חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל**). רק שהעיקר כפירוש

[הרשב"א], שאם נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אם כן כשיעברו, בטלה המתנה, שכיון שבטל הברית תו הדרא המתנה של הארץ. וזה שאמרו, שבעת **(כט, כג) בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:** כרת עמהם ברית, ויכלו לטעון טענת אונס. לכן בטלה המתנה, לכן שפך אפו וחמתו על הארץ לבד, לא כסדום (פסוק כב) שאבדו עם הארץ. **(כט, כג) וַיִּשְׁלַחְכֶם אֱלֹהֵי אֶרֶץ אֲחֵרָת,** שהיו מתנודדים וגרים בארץ לא להם **(כט, כג) פִּינִים הִנֵּה** שהוציאם ממצרים, ואותם לא השמיד. לכן כשישובו **(ל, א) בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֶנּוּ ה' אֱלֹהֵיךָ שָׁמָּה:** כמו שקבלוה בימי אחשורוש, אז ישוב ויקבץ אותם **(ל, א) מִכָּל־הָעַמִּים** כי יהיה **(ל, ב) בְּכָל־לִבְבָךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ:** - בלא שום אונס.

[שלל דוד] הברית הייתה שהיה הם ובניהם עבדי ה' לעולם, ומקבלי עול מלכותו, והם פרקו עול עבודתו ולכן הם כמזידים שעל תנאי עבודת אין להם שום טענה. ועליהם לקבל עונשיהם. וזה לא כדעת האומות שאינם קושרים מכת הארץ לאי קיום מצוות התורה שלכך הברית.

[תורה תמימה] (דב' נצ' כט, כג) חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל - [רמז לחרי שהן חררות גדולות] ^(ט) **יְרוּשָׁלַיִם בִּיצָה פ"ב ה"ן:** ע"פ **[תורת הערה יט]** אש מרובה

(כט, כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם – פשטא זקף-קטן, זקף-קטן רומז שבפסוק יש שתי תמיהות: **(תמיהה א) עַל־מָה עָשָׂה ה' כִּי כָּה־לְאָרֶץ הַזֹּאת,** שעשאה שממה של גפרית ומלח, **והסבך** אומות העולם לתמיהתם נמצא ב- **(כט, כג) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר פָּתַח עֵינָם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:** הגויים אומרים שלכל אלהות יש ארץ, ארץ-ישראל הוא חלק ה', ה' כרת ברית עם ישראל שישמרו עבודתו בארץ-ישראל. הם לא שמרו עבודתו ובכך הפרו הברית ולכן ה' שורף את הארץ כי אין לו עם אחר שיעבוד עבודתו.

(תמיהה ב) מִהַ חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה: על עם ישראל שעזבו את עבודת ה' **(כט, כג) וַיִּלְכּוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁמְחוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּם וְלֹא חָלָק לָהֶם:** וכפ' **[רש"י]** **וְלֹא חָלָק לָהֶם** - לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא להון, לא הטיבו להם שום טובה, ולשון **וְלֹא חָלָק** אותו אלוה שבתו להם **וְלֹא חָלָק לָהֶם** שום נחלה ושום חלק: ועוד כפיות טובה כפ' **[רש"י]** **(כט, כג) לֹא־יִדְעוּם** – לא ידעו (ישראל) בהם גבורת אלהות: לעומת גבורת ה' בהוציאם ממצרים, בהנהגתם ארבעים שנה במדבר, בכיבוש הארץ ובשועות רבות בארץ.

לשתי התמיהות אפשר שמתאימים ההסברים הבאים

[דעת זקנים מבעלי התוספות] (כט, כג) וְאָמְרוּ כלומר והשיבו (אומות העולם) בדין עשה לה (לארץ) כך כי באו בבריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו (מרצונם), **[משך חכמה]** בשם **[הרשב"א]** נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אלא שאומות העולם לא מבינים שהברית מתבטאת בקיום כל מצוות התורה, וסבורים שהברית היא על עבודת ה' (להבדיל כפולחן אלייל) בארץ ה' ולא לעבוד אלהות אחרת שאינה אדון הארץ המסוימת. כגון בקשת הכותים שהובאו לא"י ע"י מלכי אשור לקבל כהן דת של א-להי ישראל שהוא אדון ארץ-ישראל.

ואם ישראל טוענים טענת אונס שברית עבודת ה' כפיה עליהם ה' היא במצוקה במצרים ואין מושיע, ועל ים סוף סגורים ללא מוצא, ובמדבר ציה באין מזון ומים, אז ה' מבטל את מתנת הארץ לישראל, אז שיוודו לו על שמגלים ממנה חיים ושומר עליהם בגלויות ויתעשתו וישבו אליו מרצון כמו בימי מרדכי ואסתר.

ועל זה מלמד **[מסכת אבות עם אוצר מדרשי חז"ל – א מערכת עוז והדר, ע' 232 אוה"ח] [אבות דרבי נתן]**

איזהו סיג שעשה הקב"ה לדבריו **[בנין יהושע]** ... שרצה הש"י ב"ה לעשות סיג לדבריו ולא לומר כל מה שאפשר עכ"ל), הרי הוא אומר **(דב' נצ' כט, כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה ה' כִּי כָּה־לְאָרֶץ הַזֹּאת** מלמד שגלוי היה לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין הדרות (האומות) לומר כך לפיכך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה כתב והנח לדורות הבאים **(שם כט, כג) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית ה' וגו' (כט, כג) וַיִּלְכּוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׂמְחוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּם וְלֹא חָלָק לָהֶם:** הא למדת שהוציא הקדוש ברוך הוא שכר בריותיו בשלום (נ"א פ"א ה"ה) **[בנין יהושע]** שזה מחסדיו של הקב"ה ברוגז רחם תזכור ושפך חמתו לארץ. לכך אמרו כל הגוים וגו' **כִּי כָּה־לְאָרֶץ הַזֹּאת** כדי לשום לנו שארית וכאשר הובא ברש"י מדרש במסכת **[קדושין לב, ב]** על פסוק **(תה' ט, ט) מִזְמוֹר לְאֶסָף אֱלֹהִים בְּאוֹ גוֹיִם בְּנִסְתָּלֶמֶד קִינָה** לאסף מבעי ליה וכו' שאמר אסף שיר על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך הותר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר שונאי ישראל שריד ... וזה שאמר הכא שהוציא הקב"ה שכר בריותיו בשלום וגו'.

ומנין שעשה הקדוש ברוך הוא סיג לדבריו שנאמר **(דב' נצ' כט, כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה ה' וגו'**, התחילו עכשו כל באי עולם לומר למשה שבביל שהוא שליט בעולמו הורג מי שהוא רוצה ומניח מי שהוא רוצה, אנשי מי המבול מה עשו לו שהציף אותם

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערת: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא** = טרף; שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה שזה הפרטיה; **מרכא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שזה הפרטיה; **תביר מרכא טפא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; **השלישיה**: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תריסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

כנאדות במים אנשי דור הפלגה מה עשו לו שפזרן בכל העולם כלו, אנשי סדום מה עשו לו שהמיתם באש ובמלח, ועמו מה עשו לו שהגלם מארצו לכך נאמר למשה כתב אחריי (שם כט,כד) **עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּ וגו' (כט,כה) וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים** לפיכך נאמר (שם כט,כז) **וַיִּתְּשֶׁם ה' מַעַל אַדְמַתְם בְּאֶף וּבַחֲמָה וּבְכַזְּף נִדְוַל** (נ"ב פ"א)

(כט,כז) **עַל-מָה** – קדמא, [משך חכמה] אומות העולם ואמרות שלכתחילה ברית ישראל עם הקב"ה נעשתה מכורח הימצאם במדבר אחרי יציאת מצרים, [דעת זקנים מבעלי התוספות] אומות העולם לא ייחסו ברית עם הקב"ה לקיום מצוות, אלא רק לכך שהוא אלהי אבות האומה הישראלית, ואלהי ארץ-ישראל. לדעתם הפרת ברית עבודת ה' בפניה לאילילים גרמה לאלהי ישראל לשלול מהם את הארץ שלו, ולשממה בה שלא תהיה לעם אחר שלא יקבל ברית עם אלהי הארץ.

(כט,כז) **עֲשֵׂה ה' פְּכָה** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שעל כל אחד חל אותו ענין, שע"פ [דעת זקנים מבעלי התוספות] באמת הוכחה על קיום הברית היא בשמירת מצוות התורה שאוסרות מה שאומות העולם עושות כמו הפרטים המנגדים לקיום מצוות התורה עון רציחה וניאוף (ועבודת אלילים) הרי יש ג"כ בשאר האומות

[תורת משה] (דב' נצ' כט,כג) * **וַאֲמַרְוּ כָל-הַגּוֹיִם עַל-מָה עֲשָׂה ה' פְּכָה לְאַרְצָא הַזֹּאת**. יש לפרש די שב' חילוקי מצות, [נחד שבין אדם למקום והשני שבין אדם לחבירו, והרשע הזה אומר שלום יהי' לי, שבין אדם לחבירו רוצה לעשות, אבל שבין אדם למקום הוא כופר, ומדת סדום ה' רעים לבני אדם (סנהדרין ק"ט ע"א)], ולכך נענשו בהפיכת עריהם בביטול הישוב כדרך שהם עשו כנגד ישוב העולם דכופין על מדת סדום. והגוים הסוברים ג"כ דעיקר מה שבין אדם לחבירו יתמהו **עַל-מָה עֲשָׂה ה' פְּכָה לְאַרְצָא הַזֹּאת** שהרי הם מקיימי ישוב ואינם כסדום. וע"ז השיב כדרך שהשיב הלל לגר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה שבת פרק ב' (ל"א ע"א) ופירש"י שם שאם לבן אדם אתה מחויב כ"ש לבוראך ומחיה אותך, וזה שהשיב כאן (כט,כד) **עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּ אֶת-בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם וגו'**, שזה ג"כ חיוב מצד חיוב אנשי.

* או יש לפרש התשובה שמאחר שה' כרת ברית עמהם ואי אפשר לכולת ישראל, כפירש"י לעיל (פסוק י"ב) על קרא למען הקים אותך וגו', ולכך הוא שופך חמתו על עצים ואבנים, והשאלה **עַל-מָה עֲשָׂה ה' פְּכָה לְאַרְצָא** ... ו- **מַה תַּרְי**, אפשר דקאי **מַה** להקטין, והתשובה על אשר עברו וה' כרת ברית אתם"ל.

(כט,כז) **מַה תַּרְי הָאֶף הַנִּדְוַל** – מרכא תביר מרכא טפחא, תבנית טעמים המרמזת לשני ענינים או שתי הלכות. (א) (כט,כז) **מַה תַּרְי הָאֶף הַנִּדְוַל** – מרכא תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים ביניהם ביחס לנושא, אנשי סדום עברו על מצוות בן אדם למקום ועל מצוות בין אדם לחבירו, נגד ישוב העולם. לכן נהפכו עריהם. לעומת בני ישראל שקיימו בין אדם לחבירו או יותר נכון שקיימו ישוב העולם ואי אפשר לומר שקיימו בין אדם לחבירו שעל כך מתריעים נביאי תקופת בית ראשון. ולא קיימו בין אדם למקום, ומפני שה' כרת עמם ברית אינו יכול לכלותם ולכך שפך חמתו על עצים ואבנים

(ב) (כט,כז) **תַּרְי הָאֶף הַנִּדְוַל** – תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל משהו בענין (ב), מרכא טפחא רומזת לרבוי בעונש לארץ, תביר מחלק בין פרטי העונש לארץ, אפשר שכוונתו לומר ששממת הארץ נועדה למנוע מעמים אחרים להתישב בה, עד לשיבת בני ישראל כגון בשיבת ציון בתחילת בית שני, וכן בימינו שארץ-ישראל הייתה רובה שממה וקשה לישוב העולם עד שהחלו עליות החסידים כמו חבורת רבי מנחם מנדל מויטבסק ותלמידי הגר"א ואחריהם עם ישראל.

דברים נצבים לי: כי תשמע בקול ה' אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו תתויבה בספר התורה הזה
כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: פ מצותיו וחקתיו תתויבה – מצוות וחוקים בלשון רבים, הכתובה בלשון יחיד, שהכל כמצווה אחת וחוק אחד.

[ספר הפרשיות, הרב אליהו כטוב, נצבים ע' שע"ד (כנראה ע"פ לקח טוב ופרי צדיק)]
מצותיו וחקתיו תתויבה וגו' - 'הכתובים' לא נאמר אלא **תתויבה** – זו עבודת כוכבים. שכל הכופר בה מודה בכל התורה כולה. טט - **תתויבה** – שתי נקודות באופן אחד הן מצותיו וחקתיו של הקב"ה שהן כמצווה אחת וחוק אחד והנקודה באופן האחר שהמודה בע"ז שאסורה ונאמרה מפי הגבורה וכולם שמעו הריהו כופר בכל התורה כולה שהרכבה ממצוות וחוקים שאחדותן בכל קבוצה כמצווה אחת וחוק אחד.

בתוכחה נאמר **ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזאת**. ולאחר התשובה נאמר **לשמור מצותיו וחוקותיו הכתובה בספר התורה הזה** - 'הזה' לשון זכר, לעומת התורה שבכתב. **הזאת** – תורה שבע"פ, שהיא המקבלת התורה שבכתב כנקבה המושפעת מזכר. טט אין פסוק כזה **ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזאת** הפסוק הוא (דב' נצ' כט,כ) **והבדילך ה' לרעה מפל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה**:

הדרשה הבנויה על לשון נקבה לא נתמכת בפסוק בפועל כי כתוב בלשון זכר. טט - **תתויבה** – שתי נקודות באופן אחד התורה שבכתב והתורה שבעל פה. אלא שעד זמן הגאולה וכל יסורי הגלות שבאים מן החטא, הם מבחינת תורה שבע"פ שהיא הירוב חכמה היוצאת מן הירוב כעס'. והולכת ומתחדשת מתוך חשכת החטא ובתוך אפילת הגלות.

הנקודה באופן האחר כהמשך הציטוט מספר הפרשיות ואולם לאחר התשובה והתיקון חוזר הכל לתורה שבכתב כאשר בראשונה טרם שחטאו שאז לא ניתנו להם אלא חמישה חומשי תורה וספר יהושע, כמו שאמרנו ז"ל (נדרים כב). ובא הם רואים הכל מפורש וממנה מאירה להם כל חכמת התורה שבע"פ. טט - רעיון דומה לצורך בנאקת בני ישראל בגלות החושך להגיע לגלוי טעמי התורה נאמר ע"י הרי"ף

[ראב"ע] (ו,ה) **תתויבה בספר התורה** - כי עיקר כל המצות שם, ואם הם צריכים פירוש קבלה. ולא תהיה שמירה עד שיהיה הלב שלם, וגו'

[רלב"ג] (ו,ה) והנה ביאר בכל זה תכלית הביאור, כי כשיקיימו המצות שהוא נותן היום, והם הכתובות בספר התורה הזה, יהיה להם כן. וזאת ראייה שזאת התורה לא תומר ולא תשתנה לעולם, וזו פנה גדולה מפנות התורה. טט – ע"פ **הרלב"ג** שתי הנקודות באופן אחד הם: א' קיום המצוות והחוקים ב' וקבלת השכר עליהם, והם ראייה לאופן האחר שזאת התורה לא תומר ולא תשתנה לעולם..

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוות האמנותי – החלים ק"ט, ט, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערת: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרוא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטתם חלק מפרטיה מעין מסוים; מקף – בד"כ בורר למועד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושיב"פ.

(כט,כב) לא-ידעוים – לא ידעו (ישראל) בהם גבורת אלהות: לעומת גבורת ה' בהוציאם ממצרים, בהנהגתם ארבעים שנה במדבר, בכיבוש הארץ ובישועות רבות בארץ.

לשתי התמיהות אפשר שמתאימים ההסברים הבאים
[דעת זקנים מבעלי התוספות] (כט,כג) ואמר לו קולמו והשיבו (אומות העולם) בדין עשה לה (לארץ) כך כי באו בכריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו (מרצונם), [משך חכמה] בשם [הרשב"א] נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אלא שאומות העולם לא מבינים שהברית מתבטאת בקיום כל מצוות התורה, וסבורים שהברית היא על עבודת ה' (להבדיל כפולחן אלילי) בארץ ה' ולא לעבוד אלהות אחרת שאינה אדון הארץ המסוימת. כגון בקשת הכותים שהובאו לא"י ע"י מלכי אשור לקבל כהן דת של א-להי ישראל שהוא אדון ארץ-ישראל.

ואם ישראל טוענים טענת אונס שברית עבודת ה' כפיה עליהם כי היו במצוקה במצרים ואין מושיע, ועל ים סוף סגורים ללא מוצא, ובמדבר ציה באין מזון ומים, אז ה' מבטל את מתנת הארץ לישראל, אז שידוד לו על שמגלם ממנה חיים ושומר עליהם בגלויות ויתעשתו וישבו אליו מרצון כמו בימי מרדכי ואסתר.

ועל זה מלמדת **(מסכת אבות עם אוצר מדרשי חז"ל – א מערכת עוז והדר, ע' 232 אוצה"ח) [אבות דרבי נתן]**

איהו סיג שעשה הקב"ה לדבריו **(בנין יהושע) ... שרצה השי" ב"ה לעשות סיג לדבריו ולא לומר כל מה שאפשר עכ"ל**, הרי הוא אומר **(דב' נצ' כט,כג) ואמר לו קולמו והשיבו (אומות העולם) בדין עשה לה (לארץ) כך כי באו בכריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו (מרצונם), [משך חכמה] בשם [הרשב"א] נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אלא שאומות העולם לא מבינים שהברית מתבטאת בקיום כל מצוות התורה, וסבורים שהברית היא על עבודת ה' (להבדיל כפולחן אלילי) בארץ ה' ולא לעבוד אלהות אחרת שאינה אדון הארץ המסוימת. כגון בקשת הכותים שהובאו לא"י ע"י מלכי אשור לקבל כהן דת של א-להי ישראל שהוא אדון ארץ-ישראל.**

(כט,כב) וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא ידעוים ולא חלק להם: הא למדת שהוציא הקדוש ברוך הוא שכר בריותיו בשלום (נ"א פ"א ה"ה) [בנין יהושע] שזה מחסדיו של הקב"ה ברוגז רחם תזכור ושפך חמתו לארץ. לכך אמרו כל הגוים וגו' **ככה לארץ כדי לשום לנו שארית וכאשר הובא ברש"י מדרש במסכת [קדושין לב], על פסוק **(תה' ט,א) ומזמר לאספך אלהים פאו גולם בנתלמה קינע** לאספך מבעי ליה וכו' שאמר אסף שיר על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך התיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ... וזה שאמר הכא שהוציא הקב"ה שכר בריותיו בשלום וגו'.**

ומנין שעשה הקדוש ברוך הוא סיג לדבריו שנאמר **(דב' נצ' כט,כג) ואמר לו קולמו והשיבו (אומות העולם) בדין עשה לה (לארץ) כך כי באו בכריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו (מרצונם), [משך חכמה] בשם [הרשב"א] נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אלא שאומות העולם לא מבינים שהברית מתבטאת בקיום כל מצוות התורה, וסבורים שהברית היא על עבודת ה' (להבדיל כפולחן אלילי) בארץ ה' ולא לעבוד אלהות אחרת שאינה אדון הארץ המסוימת. כגון בקשת הכותים שהובאו לא"י ע"י מלכי אשור לקבל כהן דת של א-להי ישראל שהוא אדון ארץ-ישראל.**

(כט,כב) וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא ידעוים ולא חלק להם: הא למדת שהוציא הקדוש ברוך הוא שכר בריותיו בשלום (נ"א פ"א ה"ה) [בנין יהושע] שזה מחסדיו של הקב"ה ברוגז רחם תזכור ושפך חמתו לארץ. לכך אמרו כל הגוים וגו' **ככה לארץ כדי לשום לנו שארית וכאשר הובא ברש"י מדרש במסכת [קדושין לב], על פסוק **(תה' ט,א) ומזמר לאספך אלהים פאו גולם בנתלמה קינע** לאספך מבעי ליה וכו' שאמר אסף שיר על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך התיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ... וזה שאמר הכא שהוציא הקב"ה שכר בריותיו בשלום וגו'.**

(כט,כב) על-מה – קדמא, [משך חכמה] אומות העולם אומרות שלכתחילה ברית ישראל עם הקב"ה נעשתה מכורח הימצאם במדבר אחרי יציאת מצרים, [דעת זקנים מבעלי התוספות] אומות העולם לא ייחסו ברית עם הקב"ה לקיום מצוות, אלא רק לכך שהוא אלהי אבות האומה הישראלית, ואלהי ארץ-ישראל. לדעתם הפרת ברית עבודת ה' בפניה לאילילים גרמה לאלהי ישראל לשלול מהם את הארץ שלו, ולשממה בה שלא תהיה לעם אחר שלא יקבל ברית עם אלהי הארץ.

(כט,כג) עשה ה' ככה – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שעל כל אחד חל אותו ענין, שע"פ [דעת זקנים מבעלי התוספות] באמת הוכחה על קיום הברית היא בשמירת מצוות התורה שאסורות מה שאומות העולם עושות כמו הפרטים המנגדים לקיום מצוות התורה עון רציחה וניאוף (ועבודת אלילים) הרי יש ג"כ בשאר האומות

דברים נצבים כג: ואמר לו קולמו והשיבו (אומות העולם) בדין עשה לה (לארץ) כך כי באו בכריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו (מרצונם), [משך חכמה] בשם [הרשב"א] נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אלא שאומות העולם לא מבינים שהברית מתבטאת בקיום כל מצוות התורה, וסבורים שהברית היא על עבודת ה' (להבדיל כפולחן אלילי) בארץ ה' ולא לעבוד אלהות אחרת שאינה אדון הארץ המסוימת. כגון בקשת הכותים שהובאו לא"י ע"י מלכי אשור לקבל כהן דת של א-להי ישראל שהוא אדון ארץ-ישראל.

[תורת משה] (דב' נצ' כט,כג) * ואמר לו קולמו והשיבו (אומות העולם) בדין עשה לה (לארץ) כך כי באו בכריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו (מרצונם), [משך חכמה] בשם [הרשב"א] נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אלא שאומות העולם לא מבינים שהברית מתבטאת בקיום כל מצוות התורה, וסבורים שהברית היא על עבודת ה' (להבדיל כפולחן אלילי) בארץ ה' ולא לעבוד אלהות אחרת שאינה אדון הארץ המסוימת. כגון בקשת הכותים שהובאו לא"י ע"י מלכי אשור לקבל כהן דת של א-להי ישראל שהוא אדון ארץ-ישראל.

אדם למקום והשני שבין אדם לחבירו, והרשע הזה אומר שלום יהי לי, שבין אדם לחבירו רוצה לעשות, אבל שבין אדם למקום הוא כופר, ומדת סדום ה' רעים לבני אדם (סנהדרין ק"ט ע"א), ולכן נענשו בהפיכת עריהם בכיטול הישוב כדרך שהם עשו כנגד ישוב העולם דכופין על מדת סדום. והגוים הסוברים ג"כ דעיקר מה שבין אדם לחבירו יתמהו **(כט,כד) על-מה עשה ה' ככה לארץ הזאת** שהרי הם מקיימי ישוב ואינם כסדום. וע"ז השיב כדרך שהשיב הלל לגר **(וי קד' יט, יח) ואהבת לרעך כמוך** זה כלל גדול בתורה **[שבת פ"ב (ל"א ע"א)]**, ופירש"י שם שאם לבן אדם אתה מחויב כ"ש לבוראך ומחיה אותך, וזה שהשיב כאן **(כט,כד) על אשר עזבו את-ברית ה' אלהי אבתם** וגו', שזה ג"כ חיוב מצד חיוב אנושי (כיבוד אבות).

* או יש לפרש התשובה שמאחר שה' כרת ברית עמהם ואי אפשר לכלות ישראל, כפירש"י לעיל **(דב' נצ' כט,כג) למען הקיים-אתך היום לך לעם והוא יהיה-לך לאלהים כאשר דבר-ך וכאשר נשבע לאבתך לאבתך ליצחק וליעקב: ולכן הוא שופך חמתו על עצים ואבנים, והשאלה **(כט,כג) על-מה עשה ה' ככה לארץ ... ו- מה חרי, אפשר דקאי מה להקטין, והתשובה **(דב' נצ' כט,כד) על אשר עזבו את-ברית ה' אלהי אבתם אשר כרת עמם** לה.****

(כט,כג) על-מה – מקף כבורר בין משמע מה כמו מלת שאלה מה ובין משמע מה להקטין התמיהה ו/או להקטין את העונש **(כט,כג) מה חרי האף הנדול – מרכא תביר מרכא טפחא, תבנית טעמים המרמזת לשני ענינים או שתי הלכות.**

(א) (כט,כג) מה חרי האף הנדול – מרכא תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים ביניהם ביחס לנושא, אנשי סדום עברו על מצוות בן אדם למקום ועל מצוות בין אדם לחבירו, נגד ישוב העולם. לכן נהפכו עריהם. לעומת בני ישראל שקיימו ישוב העולם ולא קיימו בין אדם לחבירו שעל כך מתריעים נביאי תקופת בית ראשון. ולא קיימו בין אדם למקום, ומפני שה' כרת עמם ברית אינו יכול לכלותם ולכן שפך חמתו על עצים ואבנים

(ב) (כט,כג) חרי האף הנדול – תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל משהו בענין **(ב) מרכא טפחא רומזת לרבי עונש לארץ, תביר מחלק בין פרטי העונש לארץ, אפשר שכוונתו לומר ששממת הארץ נועדה למנוע מעמים אחרים להתישב בה, עד לשיבת בני ישראל כגון בשיבת ציון בתחילת בית שני, וכן בימינו שארץ-ישראל הייתה רובה שממה וקשה לישוב העולם עד שהחלו עליות החסידים כמו חבורת רבי מנחם מנדל מויטבסק ותלמידי הגר"א ואחריהם עם ישראל.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערו: **אתנה, סלוק = סוף-ספוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר למוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.13 דברים נצבים כט, כג (התשפ"ג)

דברים נצבים כט, כד: וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
בפסוק הקודם נאמר (דב' נצ' כט, כד) **וְאָמְרוּ** – געיה = מעמיד פשטא כֹּל־הַנְּוִיִּם – מקף, כבורר בין כל הגוים ובין חלק גדול מן הגוים. ועל פי רוב משמעו חלק גדול מן הגוים. ואילו ב-(דב' נצ' כט, כד) **וְאָמְרוּ** – מונח זקף-קטן – במלה אחת בתפקיד המכונה ב-(ירושלמי) מידה ריבה וריבה את הכל (מדה י"ח מל"ב מדות "מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל") משמעות כאן הסכמת דעת כל הגוים שהאסון שפקד את עם ישראל וארץ-ישראל כהקלה על עם ישראל היה **עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם** וגו' – (דב' נצ' כט, כד) **עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ** – יתיב בתפקיד דווקא כך (היינו מעצמם ולא תלו זאת בה') כעין פל' **[ורשב"ם] (דב' נצ' כט, כד) עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ** – ולא יאמרו (במ' שלח יד, טז) **מִקְלָתִי יִקְלַת ה'** כמו שפרשתי אצל (דב' עקב ט, כז) **וְאֶת־פְּלִל אֱלֹהֵי יִצְחָק** וגו' בפרשת עקב תשמעון: (דב' נצ' כט, כד) **עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ** – מונח זקף-קטן בתפקיד שני למודים, יתיב מחליף פשטא במלה של הברה אחת או מלה מלעילית בת שתי הברות, פשטא בתפקיד ללמוד בפשט. מונח מרבה למודים בתפקיד זקף-קטן **[בכור שור] (דב' נצ' כט, כד) וְאָמְרוּ**: והשיבו אותם: (למוד א) **בדין עשה להם כך, כי הם באו בברית עם הקדוש ברוך הוא ואחר-כך עזבו בריתו ולא-עמדו בשבועתו, (למוד ב) וקבלו הקלות מדעתם - ומרצונם, (אפשר שכאן עוד זוג למודים) (למוד א) ועברו על הברית, ובאו עליהם הקלות, (למוד ב) ויצדיקו דינו של הקדוש ברוך הוא, וזהו דינו.**
[תורה תמימה = תו"ת] (דב' נצ' כט, כד) אֶת-בְּרִית ה' – תניא, רבי יוסי אומר, שבע שנים נתקיימה גפרית ומלח שרפה וגו' בא"י, מאי טעמא, א"ר יוחנן, אתיא ברית ברית, כתיב הכא **(דניאל ט, כז) וְהַגְבִּיר בְּרִית לְרַפְּאֵל שְׂכִיבֵי אֶת־דָּוִד וְחַצֵּי הַשָּׁבָע** וכתוב ואמרו (דב' נצ' כט, כד) **עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית ה'**, מה תם שבוע אחד אף הכא שבוע אחד^ה **[יומא נ"ד א']**: (טט: ולא דייק כי בדניאל נאמר עוד **וְחַצֵּי הַשָּׁבָע**) **[תו"ת הערה כ]** ר"ל שמיטה אחת, והפסוק בדניאל איירי בענין חורבן בית שני שיבא טיטוס ויכרות ברית שלום עם ישראל ומיד הפרו. ונראה דלא רק משווי המלות דריש כי אם גם מקריבת הענינים ור"ל דלכן נענשו באונס כזה מאונאת טיטוס ע"י כריתת ברית לשבע שנים מפני שמספר שנים כזה עברו הם את ברית ה', ולזכרון סמיכות הענינים דריש ומרמז עפ"י דמיון המלות כנהוג בחז"ל: (טט: טיטוס נתמנה למפקד צבא רומי בא"י בתוך המצור ע"י אביו אספסינוס, שהיה המפקד שהטיל את המצור ובתוך כך נתמנה לקיסר. כנראה שמדובר בקיסר או קיסרים שקדמו לקיסר אספסינוס **[בבלי גיטין נז] [אלף דור ר' ירוחם הורוביץ הי"ו]**)
(דב' נצ' כט, כד) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ – זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) בתפקיד הקש, דבר החוזר וקורה. חורבן עמק השידים (סדום ועמורה וגו') בימי אברהם, חורבן הארץ אחרי חורבן בית ראשון, מתוך הסתמכות על עזרת מצרים שלא הגיעה, ובבית שני הרומים הערימו על ישראל אחרי כריתת ברית כביכול.

(דב' נצ' כט, כד) אֶת-בְּרִית ה' – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. אפשר שהרחיבו את תחומי המצוות שעברו עליהם. כגון מצוות אמונה בה' אחד, וכלל מצוות בין אדם למקום, ועברו על מצוות בין אדם לחבירו.
(דב' נצ' כט, כד) אֱלֹהֵי אֲבֹתָם – מונח מרבה אתנה מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות. **(הגבלה א)** תקופת גפרית ומלח שרפה וגו' בא"י נתקיימה שבע שנים בלבד. **(הגבלה ב)** ה' יגביל את עזיבת הברית עמו **[הדר זקנים] (דב' נצ' כט, כד) פי' (יחזקאל ט) (לב) וְהָעֵלָה עַל-יְרוּשָׁלַם הָיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אוֹתָם אֲמָרִים נְהָה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲרָצוֹת לִשְׁרַת עֵץ נֶאֱבָר: (ג) חֲלָאֵי נֶאֱמַר אֲדִינֵי ה' אִם-לֹא בְּיַד תִּזְקָה וּבְנִרְעָה נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׂפֹכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם: (ז) ... וְהַבֵּאתִי אֶתְכֶם בְּמִסְכָּת הַבְּרִית: כְּלוּמַר כִּי אֲחַם עִמּוֹ בְּכִרְתוֹ לֹא הֵם (אומות העולם). ורבותינו **[בבלי סנה' קה, א]** רב נחמן) אמרו כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן (תקופת הכעס של ה' מוגבלת בהימשכותה) ולפרוקינן **[ורש"י בבלי סנה' קה, א]** מי יתן יובא לנו זה הכעס בחימה שפוכה אמלוח עליכם - שיגאלנו בעל כרחנו וימלוח עלינו. וה' מושיע אחריו **[הדר זקנים שם]** כי יתודו פשעם ויאמרו חטאתם שנתשם ה' מעל אדמתם לפי שעברו על הברית שקבלו: **(לד) והוצאתי אתכם מִיְהוּדָה עַל-פְּשָׁעֵי אֲתָנָם מִיְהוּדָה אֲשֶׁר נִפְצַתְכֶם בְּמַדְבַּר וּבְנִרְעָה נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׂפֹכָה: (לה) וְהַבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-מִדְבַּר הָעַמִּים וְנִשְׁפָּטְתִי אֶתְכֶם שָׁם פְּנִים אֶל-פְּנִים: (לו) כְּאֲשֶׁר נִשְׁפָּטְתִי אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם בְּמִדְבַּר אֶרֶץ מִצְרָיִם וְאֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם נְאֻם אֲדִינֵי ה': (לז) וְהַעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשָּׁבָט וְהַבֵּאתִי אֶתְכֶם בְּמִסְכָּת הַבְּרִית:**
ומי ישראל שלא יחזור בתשובה אל ה' יקרה לו כאלה שלא חזרו אל ה' במכת חושך במצרים **(לח) וְכִרְתִּי מִכֶּם הַמְרָדִים וְהַשּׁוֹפְעִים בְּיַד מִצְרָיִם מִגִּירְתֶּם אוֹתָם וְאֶל-אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ וְיִדְעַתֶּם כִּי-אֲדִינֵי ה': [אבות דרבי נתן נוסחא ב פ"א]** קושר את נבואת יחזקאל אל מכות מצרים. כנאמר בהגדה של פסח.
[דף על הדף בבלי כתובות טז, ב] כ"ק אדמו"ר הפני מנחם מגור זצ"ל הגיד בשבת שבע ברכות לנכדו (יום ש"ק פ' שמות תשנ"ג) דלעתיד לבא יהי' הלכה כבית שמאי, והיינו כלה כמות שהיא, **(שמואל ב יד, יז) וְלֹא-יִשָּׂא אֱלֹהִים נֶפֶשׁ וְחֶשֶׁב מִקְשָׁבוֹת לְבַלְתִּי יִגַּח מִמֶּנּוּ נְהָח: ולכל אחד מישראל באיזה מצב שהיא, יהי' לו תיקון לעתיד.**
(דב' נצ' כט, כד) אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּם – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שני למודים, פשטא בתפקיד ללמוד בפשט. מונח מרבה למודים בתפקיד זקף-קטן.**

[אלשיך] (דב' נצ' כט, כד) אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּם **(למוד א)** (טט: על בסיס הברית שכרת ה' עם אבהם יצחק ויעקב) שה' יתברך הוציאם עם היות מארץ מצרים מקום אשר אין עבד יוצא לחירות, והיו כפויי טובה על מה שהיטיב להם עצמם: **(למוד ב)** ממש פנים בפנים **[העמק דבר]** לעבוד את ה' לבדו, משום הכי נענשים על עבודה זרה יותר מאומות העולם
לפי המפרש הבא זקף-קטן ירמז לשתי בריתות (א) בהר סיני (כנ"ל) (ב) בערבות מואב **[אילת השחר] (דב' נצ' כט, כד) בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם**. והנה כריתת הברית הי' מ' שנה לאחר שיצאו ממצרים, משמע דכל זמן שהם עדיין לא נכנסו לארץ הם היו עדיין במצב של יוצאי מצרים:
[משך חכמה] מפרש שהיתה ברית בארץ מצרים לשלח עבדים עבריים (שבביצועה הייתה תלויה יציאת מצרים). בירמיה פרק לד (פסוקים יד - טז) שצוה להוציא לחפשי לבלי יעבוד יהודי איש באחיהו, אמר זה הברית (פסוק יג) אשר כרת ה' עמהם ביום הוציאם ממצרים וכו'. ופירש בירושלמי (ראש השנה) פרק ראווה בית דין (פרק ג הלכה ה) דזה שנאמר בפרשת וארא (ו, יג) "ויצומו אל בני ישראל" - צום על שילותם וקרי עלה וכו' דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. לכן יאמר "על אשר עזבו וכו' ברית וכו' בהוציא אותם ממצרים", היינו זהו הברית של שילות עבדים ואינו נמכר יתו ממש, כי "עבדי הם" (ויקרא כה, נב) וכיון שלא עשו כן, הם מסולקים בעון זה מהשגחה האלקית, "וככל הגוים בית ישראל" להיותם שוב מושפעים משרי מעלה, ולכן ייכשלו לילך בדרכי עבודה זרה כי יקבלו השפעה משרי מעלה על ידי העבודות ההם.

ב"ה טוב טעם ודעת למודי (טטוד"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תהש"ס א – התשפ"ד; תמצית ההשערת: אתנה, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא – טרוא; שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושיב"פ.

(דב' נצ' כט,כד) פְּהוּצִיאוֹ אֲתֵם – מרכא טפאא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב אלו שרי מעלה, הקב"ה הטיל גורל עם שרי מעלה ונפלו ישראל בחלקו, ואינם מושפעים משרי מעלה.

(דב' נצ' כט,כד) מֵאַרְץ מִצְרַיִם – מרכא מרבה סלוק מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות. הקב"ה הגביל את שרי מעלה מלהשפיע על ישראל. על-כן ישראל אמורים להיות מוגבלים לעבודת ה' לבדו. לכן ישראל אינם רשאים לעבוד איש באחיו.

דברים נצבים כט,כה: וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא חָלַק לָהֶם:

(דב' נצ' כט,כה) וַיִּלְכוּ – רביע בתפקיד ארבעה למודים. במקור הבא מוצאים שתי רביעיות של למודים כסומן בתוכן. (ארבעה למודים בנושאים שונים בע"ז) **(מדרש הגדול) (דב' נצ' כט,כה) וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים**. עליהם הכתוב אומר (למוד א) **(מ"ב ז,טו) וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיַּהֲבִילוּ (ירמיה ב,ה) וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיַּהֲבִילוּ**: אמר ר' יצחק אמר הקדוש ברוך הוא בני ע"ז שאתם להוטינן אחריה אינה דבר שלממש אלא, **(ירמ' טו) הֶבֶל הָמָּה מַעֲשֵׂה פִּעְמָעִים**. יכול שהיא דומה להבל שהוא עולה מיורה אחת, ת"ל **(קהלת א,ב) הֶבֶל הֶבְלִים אָמַר קִלְקַל הֶבֶל הֶבְלִים הֶבֶל הֶבֶל**: שבעה הבלים כנגד שבע יורות, יורה על גבי יורה, למה ע"ז דומה, להבל שהוא עולה מן היורה השביעית שאין בו ממש שלכלום. ופי' **(רש"י)** לא ידעו בהם גבורת אלהות (כמו עשר מכות, יציאת מצרים, קריעת ים סוף, ירידת המן, שלו, באר מים במדבר, ענני כבוד, מלחמות עמלק, סיחון, עוג, כיבוש הארץ, ישועות בימי השופטים, חזרת ארון הברית מפלישתים, מלחמות המלך שאול, המלך דוד ועוד, הסיים בבית המקדש) **(למוד ב)** אם כן מפני מה עבדוה ישראל, כדי כשתהיה להן פתח לזנות, **(למוד ג)** שכן את מוצא כשמלך ירבעם על ישראל התחיל מפתח את ישראל ואומר להן בואו ונעבוד ע"ז ותרגית היא, דכתיב **(ישעיה ז,ז) נַעֲלֶה בַיהוָה וְנִקְיִצְנָה וְנִבְקַעְנָה אֵלֵינוּ וְנִמְלִיד מִלְּךָ בְּתוֹכָהּ אֵת פְּרֻטְבָּאֵל**: אמר ר' אבא חיורנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו טבאל, ומהוא טבאל, אל שהוא עושה טובה עם עובדיו, **(למוד ד)** התורה אמרה **(שמ"א ב,כח) וּבָחַר אֲתוֹ מִכָּל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִי לְכֹהֵן**, ובע"ז נאמר **(מ"א יב,א)** **וַיַּעַשׂ אֶת-חֲבִית קִמּוֹת וַיַּעַשׂ קִנְיָנִים מִקְצוֹת הַיָּם אֲשֶׁר לֹא-יִהְיוּ מִגְּבֵי הַיָּם**: אמר רבי ולא מן הקוצים שבעים מפסולת שבעים. **(ארבעה למודים אחרים בקשורים לקיום מצוות) (למוד א)** התורה אמרה, ולא ילין חלב חגי עד בקר **(שמות כג, יח)**, וע"ז אמרה, והביאו לבקר זבחים **(עמוס ד, ד)**, **(למוד ב)** התורה אמרה, ביום זבחכם יאכל **(ויקרא יט, ו)**, וע"ז אמרה, לשלש ימים מעשרתיכם **(עמוס ד, ד)**, **(למוד ג)** התורה אמרה, לא תזבח על חמץ דם זבחי **(שמות כג, יח)**, וע"ז אמרה, וקטרו נדבות השמיעו **(עמוס שם)**, לפיכך להטו אחריה. אמר ר' שמעון בן עזריה בנוהג שבעולם אדם אוכל צחנה שנים שלשה ימים ונפשו קניטה ממנה, אתם כמה שנים עובדין ע"ז, אותה שכתוב בה צא תאמר לו **(ישעיה ל, כב)**, ציאה תאמר לו, ואין נפשכם קניטה ממנה. איזו מתנה נתנה לכם, ואיזה חלק טוב הגיע לכם ממנה, כדי שתלהטו אחריה, אין אתם חומדין אלא הליצות בלבד. וכן שלמה אומר, עד מתי פתיים תאהבו פתי ולצים לצון חמדו להם **(משלי א, כב)**, לכך נאמר **אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם**:

(דב' נצ' כט,כה) וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים – פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שני למודים, פשטא בתפקיד ללמוד בפשט. מונח מרבה למודים בתפקיד זקא-קטן. **(בכור שור) (למוד א)** שקבלו - עליהם שלא לעבוד (טט: הפסלים וכל עצמים מהבריאה שמייצגים שרי מעלה שהבורא יתברך הפקידם להנהיג אומות העולם) **(בכור שור)** עובדים את העמים ומאירים להם -משפיעים להם חיות מהשם, וכשיראל בגלות ניוונים מהשפעה זאת כי הם תחום השפעת השרים מה' יתברך), **(למוד ב)** ולכן חרה - להקב"ה והגלם ונתשם מעל אדמתם בפשיעתם, כי ה' הצדיק וגו'

(ירושלמי סנהדרין פ"ז,ה"ט וילנה לז,ב) ... תלמוד לומר **(שמי' ית' כה) (דב' וא' ה,ט) לֹא-תִשְׁתַּחֲוּהוּ לָהֶם** השתחוו' בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה אלא מה השתחווה מיוחדת מעשה יחיד וחייבין עליה בפני עצמה אף אני מרבה כל מעשה ומעשה שיש בה חייבין עליו בפני עצמו. אף על גב דר' שמעון בן אלעזר אמר זיבך וקיסר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת מודה שאם עבדה בעבודתה בעבודת הגבוהה בעבודת השתחווה שהוא חייב על כל אחת ואחת. ...

(דב' נצ' כט,כה) וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ – טפאא ללא מרכא לפניה בתפקיד שני ורבוי, **(בבלי סנה' ס,ב)** השתחווה היא אחת מארבע העבודות לה' במקדש (האחרות הן שחיטה (=זיבוח), ניסוך, הקטרה), שאסורות לכל עבודה זרה גם אם אינן נוהגות בה כגון מרקוליס, פעור. **(המשך) (ירושלמי שם (וילנה לח,א))** השתחווה לה מהו רבי יוחנן אמר דברי הכל מודין בכפיפת קומה שהוא חייב. מה בין המעלה והמוריד קומתו ומה בין המעלה והמוריד שפתותיו **(מגדף ר')** יוחנן אמר במחלוקת ריש לקיש אמר במחלוקת. אמר **רבי זעירא קרייא מסייע** לריש לקיש **(במ' שלח טו כט) הָאֲזַנְרַח בְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַר הֶגְרַר בְּתוֹכֶם תוֹרַה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשֵׂה בַשָּׁגָה**: אין לי אלא דבר שהוא מעשה המגדף והמשתחווה שאינן מעשה מניין:

טט: אפשר שההכתוב כאן **(דב' נצ' כט,כה) וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם** מסביר את הסתפקות חז"ל האם השתחווה בשגגה לע"ז פטורה או חייבת קרבן. כי **(דב' נצ' כט,כה) לָהֶם** – אתנה כמגביל מסייע לרבי זעירא בשם ריש לקיש, שהשתחווה בשגגה לע"ז שאינה נחשבת מעשה ופטורה מקרבן חטאת. אבל הלכה הוכרעה שהשתחווה היא מעשה והשוגג חייב קרבן.

(דב' נצ' כט,כה) אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּם – פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שני למודים, פשטא בתפקיד ללמוד בפשט. מונח מרבה למודים בתפקיד זקא-קטן. **(למוד א) (רש"י)** לא ידעו בהם גבורת אלהות **(למוד ב)** ע"פ **(שפת"ח ש')** ... לא בחרום מהכרת גבורותיהם עד כאן. טט: הפסוקים הבאים מספרים על ההתנתקות מה' והמעבר לעבודה זרה. **(שופטים ב,י-יב) (*) וְגַם פִּלְתֶּיזְרוֹר הָיָה וְנָאֶסְפוּ אֶל-אֲבוֹתָיו וַיִּקְרְאוּ אֶת-אֲחֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ אֶת-ה' וְגַם אֶת-הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל: ס (יא) וַיַּעֲשׂוּ כַּכֵּן-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַרְעָה בְּעֵינֵי ה' וַיַּעֲבְדוּ אֶת-הַפְּעֻלִים: (יב) וַיַּעֲזְבוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם הַמּוֹצִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֵלֵהֶם הַעַמִּים אֲשֶׁר סִבְיָוִתָּם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם וַיַּכְסּוּ אֶת-ה':**

(אלשיך) (דב' נצ' כט,כד) וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים, ... **אֲשֶׁר** האלהים הם אפילו **לֹא-יִדְעוּם** את ישראל, כי דעה אין בהם. ושמה תאמרו כי יעבדו את הבלתי יודעים עץ ואבן, לא על עצמו רק אל מה שהם דוגמא אליהם הם שרים ומזלות עליונים. לזה אמר **וְלֹא חָלַק לָהֶם** .... **(דב' הא' לב,ט) פִּי תִלַּק ה' עִמּוֹ** ולא חלק להם שרים ומזלות:

(דב' נצ' כט,כד) וְלֹא חָלַק – מרכא פחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן אלו שרי אומות העולם אשר אינם מעורבים בהנהגת בני ישראל.

(דב' נצ' כט,כד) לָהֶם – סלוק כמגביל את אי המעורבות של שרי אומות העולם לזמן שישראל בארץ ישראל, ארץ בהנהגת ה' בלבד אבל כאשר בני ישראל בגלות ניוונים מהשפעת השם דרך השרים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא = טרואא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שממטעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקט; השלישייה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע.פ.

1.14 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים כט,ט: וַיַּחֲרַף יְדֹן בְּאַרְץ הַהָבִיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה הַתְּנוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה:

דברים נצבים כט,ט: וַיַּחֲשֶׂם ה' מַעַל אַדְמַתְּם בְּאֶף וּבַחֲמָה וּבִקְצָף גְּדוֹל וַיִּשְׁלַכְם אֶל־אַרְץ אַחֲרַת כַּיּוֹם הַזֶּה:

[בבלי זבחים קב:א] כתנאי; (שמ' בא ד,ד) בַּסֵּפֶר הַזֶּה – רבי יהושע בן קרחה אומר: כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם וזה לא נאמר בו רושם; ר"ש בן יוחי אומר: אף זה נאמר בו רושם, שנאמר: **(שמ' בא ד,ד) הֲלֹא אַחֲרָן אֶחֱיד הַלֵּוִי**, והלא כהן הוא! הכי קאמר, אני אמרתי: אתה (משה) כהן והוא (אהרן) לוי, עכשיו הוא (אהרן) כהן ואתה (משה) לוי; וחכמים אומרים: לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המלואים בלבד; ויש אומרים: לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה, שנאמר: **(דברי הימים א כג,ד) וַיִּמָּשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ יִקְרָא עַל־שֵׁבֶט הַלֵּוִי**; ואומר: **(תהלים צט,ו) מַלְּשָׁה וְאַחֲרָיו בְּקִלְיוֹ וְשִׁמְוֹאֵל בְּקִרְצָא שְׁמוֹ**. מאי ואומר? וכי תימא, לדורות הוא דכתיב, ואומר: **(תהלים צט,ו) מַלְּשָׁה וְאַחֲרָיו בְּקִלְיוֹ**. וכל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם? והכתיב: **וַיַּצֵּא (משה) מֵעַם־פְּרָעָה בְּקִרְיָאָף**, ולא א"ל ולא מידי! אמר ר"ל: סטרו ויצא.

שמות בא ד,ד: בַּסֵּפֶר הַזֶּה יִדְוֹן בְּמַלְּשָׁה וַיִּמָּשֶׁה הֲלֹא אַחֲרָן אֶחֱיד הַלֵּוִי – ידועתו כ"ד דבר הוא וגם הנהיגהו יצא לקראתה וקרא ושמח בלבד; **שמות בא יא,ח: וַיַּחֲרַף יְדֹן בְּאַרְץ הַהָבִיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה הַתְּנוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה** – **(דב' נצ' כט,ט) בַּסֵּפֶר הַזֶּה** – **(שמ' בא יא,ח) בַּסֵּפֶר הַזֶּה** – **(שמ' בא ד,ד) בַּסֵּפֶר הַזֶּה** – מקף כבורר בין כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם ובין שלא כל חרון אף משאיר רושם **(שמ' בא ד,ד) הַלֵּוִי יִדְוֹן** – מקף כבורר בין כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם ורומז לניצוץ קדוש השומר שחרון אף לא יעשה רושם **(דב' נצ' כט,ט) בַּסֵּפֶר הַזֶּה** – מקף כבורר בין חרון אף שיעשה רושם על עם ישראל ובין חרון אף שיעשה רושם על ארץ ישראל או יעשה רוב הרושם על ארץ ישראל ולא על עם ישראל.

[ירושלמי סנהדרין פ"ה,ח"ח] (דב' ראה יג,ח) וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאֻמָּה מִדְּהַחֲרָם לִמְעַן לֹשִׁיב יְדֹן מִחֲרוֹן אָפוֹ וַיִּמְוִלְךָ רַחֲמִים וַיִּסְמְךָ וַיִּקְרָא בְּאֶזְרֵךָ נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ: כָּל זֶמֶן שֶׁהֲרַשְׁעִים בְּעוֹלָם חֲרוֹן אָף בְּעוֹלָם אֲבָדוֹ רַשְׁעִים מִן הָעוֹלָם נִסְתַּלַּק חֲרוֹן אָף מִן הָעוֹלָם: ואפשר שלזה מרמז טעם פזר מִדְּהַחֲרָם בַּפְּסוּק **(תהלים קד,לה) תִּקְמוּ סְטָאִים מִדְּהַחֲרָם וְרַשְׁעִים עוֹד אֵינֶם בְּרַכִּי גַפְשִׁי אֶת־יְדֹן הַלְלוּ־נָה: (דב' ראה יג,ח) לִמְעַן – ע"פ **[רמב"ן] (דב' נצ' כט,ט) כִּי בְּכָל סִכָּה עִם עֲלוּל יֵאמֵר "לִמְעַן"**, בין שיעשה אדם הגורם לרצותו בעלול, כמו למען (אשר) יטיב לך, בין שיהיה אדם הגורם כן שלא מדעתו, **(דב' ראה יג,ח) לִמְעַן** – תרסא בתפקיד אומדנת בית דין האם הנידון פעל עם ידיעת העלול ולכן האם זה היה אונס גמור, אונס קרוב לפשיעה, שוגג, מזיד מתאוה או מזיד להכעיס **יָשׁוּב יְדֹן** – קדמא ואזלא בתפקיד כלל של פיוס מידת הדין ומניעת עונש ופרטי הנושא מרומזים ב- **(דב' ראה יג,ח) מִחֲרוֹן אָפוֹ** – מונח רביע כפרטי הכלל **[אלשיך] (דברים כי תבוא פרק ט ד"ה והבדילו י)****

(דב' נצ' כט,ט) בַּסֵּפֶר הַזֶּה יִדְוֹן בְּאַרְץ הַהָבִיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה הַתְּנוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה: שכל קללות ספר זה כלם על עצמם ולא על הארץ, והחליף הצרה על האדמה. ולמה עשה כך מפני שעל ידי כן לא הרגם, רק **(דב' נצ' כט,ט) וַיַּחֲשֶׂם יְדֹן** בעל הרחמים בלבד **מַעַל אַדְמַתְּם**, ולא כלה אותם, עם היות **בְּאֶף וּבַחֲמָה וּבִקְצָף גְּדוֹל**, לא הספיק כל הרוגו ההוא רק לנותשם מעל אדמתם **וַיִּשְׁלַכְם כו'** ולא כלה אותם, ואין זה כי אם על שכלה חמתו שפך חרון אפו בארץ: **[מלב"ם] (דב' נצ' כט,ט) בַּסֵּפֶר הַזֶּה יִדְוֹן בְּאַרְץ הַהָבִיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה הַתְּנוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה:** שהיה ראוי לבא עליהם והביא על הארץ, ואף שענש אותם ג"כ בחרי אף, אבל רק כל זמן שהיו בארץ שם הענישם **בַּחֲמָה: [מלב"ם] (דב' תורה אור) (דב' האז' לב,מב) ... שכלה חמתו בהארץ כמ"ש (דב' נצ' כט,ט) בַּסֵּפֶר הַזֶּה יִדְוֹן בְּאַרְץ הַהָבִיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה:** אספה עלימו רעות. כאלו מאתו לא תצא הרעות רק יאסף מאחרים. להקל בעונשם: **(דב' נצ' כט,ט) הַהָבִיָּה** – אותיות שם הבינה, שם הדעת, שם הפלאים, אתנה כמגביל הקללות על העם והחלפתם - מהפכם לאדמה כמרומז בתבנית הטעמים מהפך פשטא של **לְהַבִּיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה** – מקף (א) כבורר בין תוספות, כעין ידות לקללות, ובין עיקר הקללות; מקף (ב) בורר בין הקללות הכתובות המכלות ובין בפועל. ובפועל בורר ובין ענישה **בְּאֶף וּבַחֲמָה וּבִקְצָף גְּדוֹל** רק בארץ ובין האם גם בחו"ל ולפי **[מלב"ם] (דב' נצ' כט,ט) בַּסֵּפֶר הַזֶּה** – מרכא ללא מרכא לפניה בתפקיד שנוי מהכתוב **בַּסֵּפֶר הַזֶּה** – מרכא מרכא סלוק מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות על הקללות והמכות שעלולות לפגוע בעוזבי דרך תורת ה' בכלל ועובדי עבודה זרה בפרט הגורמים לקטרוג מידת הדין וחרון אף, כאן ההגבלה היא העברת העונש הכבד של פגיעה בגוף לפגיעה בארץ.

[באר מים חיים] (דב' נצ' כט,ט) וַיַּחֲרַף יְדֹן בְּאַרְץ הַהָבִיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה הַתְּנוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה: על אֶשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְדֹן אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצֵאוֹ אֹתָם מִצִּיּוֹן מִצְרָיִם: **(דב' נצ' כט,ט) וַיַּחֲרַף יְדֹן בְּאַרְץ הַהָבִיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה הַתְּנוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה:** כלומר כי על שחטאו הם במאוד בעולם הזה והיה קיום להם על ידי חטאם בשום פנים ועל כן שפך חמתו על עצים ואבנים והכה את העיר והארץ **בְּאַרְץ הַהָבִיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה כבדי** להחיות את שארית הפליטה. **(דב' נצ' כט,ט) וַיַּחֲרַף יְדֹן בְּאַרְץ הַהָבִיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה הַתְּנוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה:** והוא אנוש. ה' החייב כברית האבות לשמור עם ישראל, להוציאם ממצרים משליחותם שם ולהביאם לארץ ישראל. הירידה למצרים עשתה רושם בעם וחלק רב מהם מת במצרים, וגם היוצאים היו צריכים להרפא מהתחלואים הרוחניים של מצרים. האזהרות שבפרשות בחוקותי, כי תבוא, נצבים, וילך, האזינו הם בקשת ה' מעם ישראל להינתק מעבודה זרה מכל מקור ולעבוד את ה' כי זה תפקיד עם ישראל ובכך להעלות את הבריאה מעבר למקורה הרוחני. עבודה זרה היא שורש לכל השלילי.

וגמר אומר הכתוב, **(דב' נצ' כט,ט) וַיַּחֲשֶׂם ה' מַעַל אַדְמַתְּם בְּאֶף וּבַחֲמָה וּבִקְצָף גְּדוֹל וַיִּשְׁלַכְם אֶל־אַרְץ אַחֲרַת כַּיּוֹם הַזֶּה:** כלומר כי אחר שפיכת החימה הנה עוד נתשם מאדמתם **וַיִּשְׁלַכְם אֶל־אַרְץ אַחֲרַת**. ולכאורה זה פלא הוא כי אחר שכלה חמתו יתברך בעיר והעזרות והארץ הקדושה, היה לו יתברך אחר זה להחזירם אל הארץ לשבת בארצם ולמה השליכם **אֶל־אַרְץ אַחֲרַת** על זמן רב **כַּיּוֹם הַזֶּה**... ואמנם כי זה היה עבור טעם השני לרעות בגנים ולקוט שושנים לקבץ נדחים להשיבם אל חיק אביהם. **(דב' נצ' כט,ט) אֶל־אַרְץ אַחֲרַת** – כמסקנה מלמוד **[מלב"ם] (יקרא ה) מַלֵּא אֶת־הָאָרֶץ עֲשׂוּיָה לְהוֹרוֹת עַל פִּירוֹד או פִּירוֹד שֶׁל פְּרִטִים, אֶל־אַרְץ אַחֲרַת** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב מלמדת על ארצות רבות.

[העמק דבר] (דב' נצ' כט,ט) וַיַּחֲרַף יְדֹן בְּאַרְץ הַהָבִיָּה אֶת־פְּלִי־הַקְּלָלָה הַתְּנוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה: המה יראו הקללות המרובות שעל הארץ וישראל, אשר לא נזכרו בספר ויקרא, ידונו המה שהוא חרון אף שלא מצד הברית הכרותה, אלא כעס ונקמה לענוש בלי חשבון, כפי הקללות שבספר הזה אשר הכל נכלל בה, שהרי מפורש גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב גור', וגם המפורשות המה נפלאות וגדולות: טט: אבל זה לא בלי חשבון כמרומז להלן.

doc ZZFFisher/טטול-51-דברים-נצבים.doc 29/30 23-Sep-24 "א-אלול-התשפ"ד

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטול"ל) כי במצוותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים ספרים ותפקידים) – להגביל: **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **רבו**; **דראָן** – מצרף; **תביר** – מחלק; **ממעט**, לא ממש; **טפאָא** = **טראָא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפאָא** – קב' ששורה לגול; יתור לרבות; **מכל מקום**: **דראָן תביר טפאָא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפאָא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפאָא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מעין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זראָא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1**: **זקף-קטן** – 2: **זקף-גדול**; **3**: **רביע** – 4: **מונה רביע** – לפחות 4 ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; **השלישי**: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיח** – יוצא מהענין; **קדמא וואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תראסא** – דרוש בפסוק ששורה, מחיצה, עקרה, שגגה = **שכחה**; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששורה, מחיצה, עקרה, שגגה = **שכחה**; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

(דב' נצ' כט, כז) וַיִּתְּשֶׁם ה' מֵעַל אֲדָמָתָם וּגְוֵי פְּנֵים הֶהָרָה. עוד יאמרו שהפזור הרב הוא רק באף ובחמה ובקצף גדול בלי חשבון ודעת, וגם כהיום הזה דמשמעו לחלוטין וכמו שאמר ר' עקיבא בפ' חלק (ק"י ב') מה היום הולך ואינו חוזר אף המה אינם חוזרים. והכי ביאר ירמיה בקינות מאמר אוה"ע פני ה' חלקם לא יוסיף להביטם, פ"י מדחלקם בפזור הנורא ולא במקום אחד, מזה מבינים אשר לא יוסיף להביטם, וזהו לשון וישליכם כאדם המשליך דבר ונופל במקום שהוא בלי דעת המפילו. כל זה דעת אוה"ע, אבל באמת אינו כמו שחושבים אוה"ע, אלא **הַנְּסִתְרֵת לְהָ אֶלְהֵינוּ וְהַנְּגַלֵּת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם**

(דב' נצ' כט, כז) וַיִּתְּשֶׁם ה' – מהפך פשטא מוציא מהפשט, ואין העונשים בלי חשבון אלא אין מחשבותינו והנראה לנו, מחשבת ה' בכל התהליך, אם היינו בדרך ה' אומות העולם היו באים ללמוד מישראל בארץ ישראל, אבל היות ונאלצים לצאת לגלות, ממלאים שליחות ה' אל האומות.

דברים נצבים כט, כח: הַנְּסִתְרֵת לְהָ אֶלְהֵינוּ וְהַנְּגַלֵּת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לְעִשׂוֹת אֶת-פְּלִי-הַרְבֵּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס
אוסף מ"ר התש"ע [תיקוני זוהר הקדמה דף יז עמוד א] **פתח אליהו ... חכמה מוחא איהו** מחשבה מלגו בינה לבא ובה הלב מבין ועל אליו תרין כתיב **הנסתרות ליי אלקינו** כתר עליון איהו כתר מלכות ועליה אתמר **מגיד מראשית אחרית** ואיהו קרקפתא דתפלי (ג"א דלא מנח תפילין). מלגו איהו יו"ד ק"א ואו"י ק"א דאיהו ארץ אצילות (9) איהו שקיו דאילנא בדרועו וענפוי כמיא דאשקיי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו:

[פירוש במחזור המפורש, הרב יעקב ויינגרטן, התשמ"ו] חכמה זה המוח היא המחשבה הפנימית, בינה זה הלב ובה הלב מבין. ועל שתי אלה (חכמה ובינה) נאמר (דברים נצבים כט, כח) **הנסתרות לה' א-לקינו**. כתר עליון זהו כתר מלכות ועליו נאמר **מגיד מראשית אחרית**(7), והוא הגולגולת המעוטרת בתפילין(8)

(7) ועליה אתמר **מגיד מראשית אחרית** - שהתחלה של כל עולם (- כתר), הוא הסוף של העולם שלמעלה ממנו (ע"ח סדר אבי"ע פ"ו) (8) קרקפתא דתפלי (דתפילין) – שמעלת הכתר גדולה משאר הספירות והיא בבחינת תפילין שעל הראש, שהיא כנגד המוח, ואין באפשרות האדם לראותן (המפרשים).

(9) דאיהו ארץ אצילות – שמקשר ומחבר לכל אורות וספירות דאצילות שיהיו מתחברין בהתכללות גמור ואמיתי (ליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן פר' אמר לח).

[מחזור המפורש, הרב יעקב ויינגרטן, התשמ"ו, חזרת הש"ץ קדושה ע' ע"ד]
... איה * .. **[פירוש במחזור שם]** ... כתוב בספר נגיד ומצוה בשם הארזי"ל ... שיאמר יהי רצון וגו' ותמשיך לי שפע טוב מן סוד הכתר הנרמז באות א' איה, לבא ואמא סוד י"ה של איה וגו' ב-**[סידור האר"י]** נאמר כי א"ה הוא שם נעלה מאד טט – אבא ואמא הם בטויים המתארים חכמה ובינה. שני הכתובים מלמדים כי כתר חכמה ובינה מרומזים כקבוצת ספירות במלת א"ה והיא קבוצה נעלה מאד.

טט – בכל עולם יש שלוש ספירות ראשונות שמשולות לראש, ושבע ספירות אחרות שמשולות לגוף ונקראות מידות. יש אופן לימוד ששלוש הראשונות הן כתר, חכמה, בינה (ואז אין ספירת דעת). ויש אופן לימוד שהכתר לא בעשר ואז שלוש הראשונות הן חכמה, בינה, דעת. בכל אופן **תכלית** השפעת כל הספירות מתגלה בספירת – במידת המלכות האחרונה בכל עולם.

כאן הלימוד ששלוש הראשונות הן כתר, חכמה, בינה והן כקבוצה מתכללים יותר באור האין סוף והם בבחינת משפיעים לספירות – המידות האחרות. אם הקרא **(דב' נצ' כט, כח) הַנְּסִתְרֵת לְהָ אֶלְהֵינוּ** מתיחס לא רק לחכמה ובינה אלא גם לכתר כמו הבטוי שבשם א"ה, אז ע"פ תבנית הטעמים של **הַנְּסִתְרֵת** – קדמא זקף-קטן שהיא כעין מידה ל"א מ"ב מדות "מוקדם והוא מאוחר בענין" יובן כי כתוב זה בתורה מפורש בקרא **(ישעיהו מו, ו) מְגִיד מְרָאשִׁית אַחֲרִית** היינו שכבר במוקדם – קראשית, היינו בשלוש הראשונות כתר, חכמה, בינה נמצא **תכלית** השפעתן המתגלה בספירה המאוחרת העשירית מתוך עשר – ספירת המלכות היינו האחרית.

כמו-כן, לפי הערה (7) שתוכנה ועליה אתמר **ישעיהו מו, ו) מְגִיד מְרָאשִׁית אַחֲרִית** - שהתחלה של כל עולם (- כתר), הוא הסוף של העולם שלמעלה ממנו (ע"ח סדר אבי"ע פ"ו) **ישעיהו מו, ו: מְגִיד מְרָאשִׁית אַחֲרִית וּמְקֻדָּם אֲשֶׁר לֹא-נִצְּשׂוּ אִמֵּר עֲצֵמֵי תְקוּם וְכָל-הַפְּצֵי אֲעֻשָׂה**: אפשר להסביר כי **הַנְּסִתְרֵת** זהו סוף של העולם שלמעלה מן הכתר היינו הראשית הנסתרת לאין קץ ושיעור ביחס לגלויה בכתר של העולם הבא שהוא אחרית ביחס לסוף העולם שלמעלה ממנו.

ראה פתח אליהו במבוא **זקף-גדול זקף-קטן**
[מוסף רש"י] ... ה' יספור בכתוב עמים זה יולד שם סלה. לעתיד כשיכתוב הקב"ה העכו"ם לדראון, ימנה את ישראל הנבלעים בתוכם ואת הנאנסים ביניהם ויוציאם מתוכם ויאמר זה יולד מאותם של ציון ויברור אותם לו, וזה שאמר ישעיה **סו כא) וגם מהם אקח לכהנים ללויים**, מן הגוים. מן הגוים המביאים אותם מנחה אקח הנבלעים בתוכם יהיה בהם כהנים ולויים שאינם ניכרים, ולפני גלויים הם, אמר ה' והיכן אמר הנסתרת לה' א-להינו (תה' פז ו, ישעיה סו א)

* טט **(דב' נצ' כט, כח) הַנְּסִתְרֵת** - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, כאן בסיס מוקדם לנבואת ישעיה המאוחרת **הַנְּסִתְרֵת** - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר אל הכתוב מוקדם וכאילו נכתב **הַנְּסִתְרֵת וְהַנְּגַלֵּת** היינו הנבלעים בין הגוים בזמן קדום, עתיד הקב"ה לבררם מבין הגוים ולהשיבם לעם ישראל ולתפקידיהם, הם יהיו נגלים **לָנוּ וּלְבָנֵינוּ**.

עד-עולם לעשות – זקף-קטן זקף-גדול בתפקיד חישוב גי' $1026 = 806 + 146 + 74$ עולה תתרכ"ו, **[אוצר גי' הרב י"ר פאלוך צ"ל]** תת"ר הוי"ה, ברכו"ת שצ"ח, ברכו"ת שח"ץ, ה' ברכו"ת ש"ץ (כגון שמונה הברכות ברכו ביה"כ בבית המקדש), ברכו"ת שצ"ח = $628 + 398$, אליהו שגב היו: 1026 רכו"ת + ק"ש, ועיני לאה רכו"ת מבכי שלא תפול בחלקו של עשו, המרומז בקרא **(עובדיה א, יח) וְבֵית עֵשָׂו לֶקֶשׁ** הפרש מתקע"ו $576 = 1026 - 450 = 576$ ת"ן, **[אוצר שם]** דמו"ת, י' פעמים אד"ם, פש"ע, תוליד"ד, שוכ"ן ע"ד, תמ"ד, ג'למ"ו ר"א ו' עיני"ה **(תהלים קלט, ט)**, **[אוצר שם]** 398 - שצ"ח, גוא"ל משי"ח, שח"ץ, וילביש"ם, שמחז"ם, ב"ך שלו"ם אותיות בשכמל"ו (עיין כסא רחמים דף מ"א) (טט – ר"ת ברוך לבוד ש"ם מלכותו ל'עולם ועד), **וְהַיְיָה מוֹשֶׁבְךָ: (בר' תול' כז, לט)** ועוד מה**[אוצר שם]** 450 - ת"ן, ... כאשר ישראל לא עושים רצון קונם גוברות ברכו"ת שח"ץ כגון ואיתן יהי"ה מושב"ך, הוא עשו שהוא פש"ע, והוא ק"ש, אבל כאשר ישראל עושים רצונו של מקום אז בטעמי הכתוב **(דב' נצ' כט, כח) עד-עולם לעשות** – זקף-קטן זקף-גדול מתגלה תפקיד נצוץ קדוש (נ"ק) שהקב"ה מגלה ברכו"ת גוא"ל משי"ח, (קשר ל- **במ' בהע' יא, כא) רגלי קָטָם** – ז"ק ז"ג גי' משי"ח וקשרו לכל אחד מישראל ב"רי"ח" וכך מבטיח ברור נדחי ישראל) ויגאלים בכוש"י" (בכושרות), שמחז"ם, וזוכים ל- רכו"ש גדול" (רוחני וגשמי), וזוכים לעבודת בית המקדש ושומעים שם השם יוצא מפי כהן גדול ועונים ב'רוך לבוד ש"ם מלכותו ל'עולם ועד